KARYS

1971
SAUSIS
Nr. 1

KARYS

1971
1 (1468)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

S. KAUNELIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Simas Kudirka ..... (viršelis)
J. Rūtenis — Intrada 1
A. Budreckis — Lietuvos Didieji Etmonai 2
Ltn. Ramutis — Per Latvių žemę 8
B. Baltys — Tremtis ir pasiruošimas 11
P. Jurkus — Šauksmas 12
A. Nevardauskas — Vieno vyro patranka 15
O. Žadvydas — Kaip A. Nevardauskas kūrė 16
Tremties Trimitas 19
Šaulė Tremtyje 22
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 25
Karinės Žinios 26
K r o n i k a 27

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKŪNAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS, Australia — V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — M. Ambraziejus, "Gifts International", "Marginiai", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas
GRAND RAPIDS, MICH.— J. Belinis
LOS ANGELES, CALIF. — V. Prižgintas
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew Surry

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — $8.00, pusmečiui — $4.00, atskiro nr. kaina — 80¢.
Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $8.00 per year. Single copy 80 cents • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

KU biblioteka
093 00523836 3

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1468) SAUSIS - JANUARY 1971

JONAS RŪTENIS

Intrada

(Simo Kudirkos atminimui)

Pradžia pabusti —
pradžia nemirt,
aukos taurė
sklidina.
Žaliuojančia giria suūžti
ir džiaugtis laisve amžina.

Ryžtis žygiui —
širdim ir siela
tamsią naktį
į šviesų rytą.
Įgalino kapai, šventoriai —
basi išėję savanoriai.

Arais pakilę
į saulės vydį
už gimtą žemę —
žalius pagojus,
kai degė šilas ir liejos tvanas
ėjo brolis partizanas.

Nenulūžo
šakos žalios —
vėl dienoja
drąsus žygis.
Aidint Himnui krauju pravirko
naujas Lietuvai Kudirka.

1. 6. 1971
TRYS KARALIAI

LIETUVOS DIDIEJI ETMONAI

ALGIRDAS BUDRECKIS

Jau nuo XIV amžiaus antros pusės Lietuvos valdovai patys nedalyvaudavo karo žygiuose. Sekdami lenkų pavyzdį, Didieji Lietuvos kunigaikščiai skirdavo vyriausią karo vadą (*Supremus* arba *magnus dux exercitum*). Taip atsirado hetmono arba etmono urėdas.

1. VYRIAUSIAS, ARBA DIDYSIS ETMONAS

Didysis kunigaikštis, reikalui esant, vienam kartui paskirdavo karvedžius, ir po to jų valdžia nykdavo. O, kadangi, beveik nuolatos gresdavo pavojus, tai jau XV a. pabaigoje atsirado nuolatinis vadas, tiek visuotinės tarnybos kareiviams, tiek samdiniams (žalnieriams).

Pas lenkus jau veikė vadinamas *hetman wielki*. Hetmono ar etmono terminas pas lenkus kildinamas iš vokiečių *Hauptmann*. Vėlyvuose viduramžiuose ir renesanso pradžioje *Hauptmann* arba, lotyniškai tariant, *capitaneus* buvo karaliaus paskirtas karvedys. Hetmono titulas ir sąvoka ilgainiui per Ukrainos kazokus perėjo ir į Dono kazokus. Pas Dono kazokus vyriausias karvedys yra vadinamas *ataman*.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje iš viso yra buvę 27 didieji etmonai. Kadangi jie dažniausia buvo patys turtingiausieji ir karingiausieji iš Lietuvos didikų, etmono urėdas buvo bene įtakingiausias visoje Kunigaikštijoje. Kas laikė didžiojo etmono buožę, tas faktinai valdė ir Lietuvą. Didžiojo etmono vaidmuo Didžiojoje Kunigaikštijoje priklausė nuo paties etmono charakterio. Kai valingas asmuo miklino etmono buožę, tai kaimynai gerbė Lietuvos kariuomenę, kai turtuoliai ar viliūgos užimdavo šitą urėdą, tai Lietuvos kariuomenė nyko. Kadangi didysis etmonas buvo galingiausias valstybės valdininkas, tai jisai kartu buvo ir Lietuvos politinio savarankiškumo gynėjas. Jam vadovaujant kariuomenei, net ir karalius — didysis kunigaikštis turėjo skaitytis su juo.

Etmono urėdas ir pats titulas Lietuvoje atsirado DLK Aleksandro valdymo metu. Aleksandras Jogailaitis (1492-1506 m.) nebuvo joks karžygis. O jo valdymo metu valstybei grėsė pavojus ir iš maskvėnų ir iš totorių.

2. OSTROGIŠKIS — PIRMASIS DIDYSIS ETMONAS

Pirmasis Lietuvos didysis etmonas buvo kunigaikštis Konstantinas Ostrogiškis (1463-1533 m.). Iš itkro šis karinis urėdas yra jo karjeros padarinys. Dėl savo ryšių, išminties ir milžiniško turto Ostrogiškis buvo vienas iš stipriausių ir sumaniausių etmonų. Šis turtingiausias Lietuvos didikas asmeniškai gyveno labai spartietiškai. Sakoma, kad jo gyvenamųjų namų seklyčia turėjo nedažytas grindis, koklinę krosnį, o iš baldų tik nutašytą stalą ir medinius suolus.

Ostrogiškis du kartu ėjo didžiojo etmono pareigas: 1947-1500 m. ir 1507-1530 m.

Kadangi Ostrogiškis sėkmingai atrėmė totorių įsiveržimus į Lietuvą 1495-96 m., tai sekančiais metais DLK Aleksandras jam suteikė Lie-

---

MIELI KOLEGOS RAMOVĖNAI,

Ir vėl žengiame į Naujuosius 1971-sius metus, būdami toli nuo pavergtos Tėvynės Lietuvos. Nors esame laisvų ir demokratinių valstybių globoje, bet neišgyvename to didelio Kalėdų švenčių ir Naujųjų Metų sutikimo džiaugsmo, kuris mus lydėdavo laisvoje Tėvynėje Lietuvoje. Dažnos didžiųjų pasaulio galybių kombinacijos ir visiškas pavergtų tautų teisių bei interesų nebojimas, dar labiau aptemdo mūsų nuotaikas.

Neviskas tačiau klostosi pagal pavergėjų ir jų bičiulių norus. Šiandien jau visas pasaulis plačiai žino apie pavergtos lietuvių tautos vargus ir kančias. Tai dėka mūsų kenčiančių brolių, tėvo ir sūnaus Brazinskų drąsaus ir ryžtingo žygio, bei Simo Kudirkos didvyriško pasiaukojimo dvasios. Gi nuolatinis nerimas ir intelektualų bruzdėjimas už geležinės uždangos duoda ir mums vilčių, kad, anksčiau ar vėliau, sulauks ir mūsų pavergta Tėvynė Lietuva šviesesnio rytojaus.

Tad, sutinkant Naujuosius 1971-sius metus, Centro valdyba linki visiems broliams ramovėnams, jų šeimoms bei artimiesiems, daug tyro džiaugsmo ir geriausios kloties visuose darbuose bei asmeniniame gyvenime.

LVS "RAMOVĖ" Centro valdyba

tuvos vyriausio etmono titulą ir davė daug dvarų, ypač Ukrainoje. Ostrogiškis tapo turtingiausiu Didžiosios Kunigaikštijos žemvaldžiu. Jo tiesioginė pareiga buvo vadovauti į karą traukiančiai bajorijai.

1500 metais prasidėjo karas su Maskva. Etmonas Ostrogiškis su vaivada Stanislovu Kiška ir visa Lietuvos kariuomene nužygiavo prieš maskvėnus. Maskvos kariuomenės buvo žymiai didesnės už Ostrogiškio vadovaujamą kariuomenę. 1500 m. liepos 15 d. įvyko kautynės ties Vedroša. Lietuviai buvo sumušti, o pats Ostrogiškis pateko į Maskvos nelaisvę. Maskvėnai jį ištrėmė į Vologdą ir žiauriai elgėsi su juo. Šešis metus jis kalėjo. Jis buvo tol maskvėnų kankinamas kol, pagaliau, davė priesaiką, kad būsiąs ištikimas Maskvai. Mat, maskvėnai įvertino šito lietuvio karžygiškumą ir jį norėjo patraukti į savo pusę. Buvo, tačiau, ir politinis sumetimas, būtent: Ostrogiškis buvo Lietuvos pravoslavų vadas. 1506 m. spalio 18 d. jis gavo Maskvos bajoro titulą.

Tuo tarpu, karas tarp Lietuvos ir Maskvos tęsėsi su pertraukomis. Vienerius metus (1500-1501 m.) didžiojo etmono pareigas ėjo kunigaikštis Simanas Alšėniškis. Alšėniškis buvo belaisvio Ostrogiškio uošvis. 1501-1502 m. didžiuoju etmonu buvo turtingas ir įtakingas Žemaičių seniūnas Stanislovas Kęsgaila. Kęsgailų giminė, tačiau, daugiau pasižymėjo kaip administratoriai, negu kaip karvedžiai.

Ketvirtu etmonu buvo Stanislovas Kiška (1503-1507 m.). Kiška buvo karys. Dar 1490 m. DLK Kazimieras jį buvo paskyręs samdiniams-žalnieriams vadovauti. Kiška buvo susipažinęs su maskviečių ir totorių karyba. Jisai ėjo didžiojo etmono pareigas kol Ostrogiškis grįžo iš Maskvos nelaisvės. 1507 m. Kiškai, kaip nusipelnusiam karvedžiui, buvo suteikta Gardino seniūnija.

Pasinaudodamas dalinio vado pareigomis, Ostrogiškis, neva kariuomenės apžiūrėjimo tikslu, išvyko iš Maskvos ir nujojo Lietuvos sienų kryptimi. Jam padėjo kitas lietuvis, tuo metu buvęs Maskvos tarnyboje — Daškevičius. 1507 m. rugsėjo mėnesį Ostrogiškis grįžo į Lietuvą. Naujas valdovas Zigmantas II jam grąžino jo seniau valdytas Braclavo, Vinicos ir Zvenigorodo seniūnijas. Zigmantas jam dar suteikė Lucko seniūno, Valuinės maršalo ir didžiojo etmono titulus.

1508 m. vėl prasidėjo karas su Maskva, etmonas Ostrogiškis nuskubėjo su Lietuvos kariuomene prie maskvėnų apgultos Oršos. Ostrogiškis dabar buvo žymiai geriau susipažinęs su maskvėnų karyba ir jų karine rikiuote. Maskvėnai, išgirdę, kad atvyksta žymusis Ostrogiškis, pasitraukė nuo Oršos ir bandė lietuviams sutrukdyti pereiti brastą per Dnieprą. Ostrogiškis su Kiška juos atstūmė, net užėmė Toropecą ir Dorogobužą. Tais pat 1508 metais Maskva pasirašė "Amžinąją Taiką" su Lietuva.

Netrukus Ostrogiškis turėjo trauktis su savo kariuomene prieš kitą priešą, totorius. Dar 1508 m. jis atrėmė totorius ties savo Ostrogo pilimi. Tačiau, totoriai vėl atnaujino puolimus. Etmonas

Ostrogo pilis Lietuvos D. Kunigaikštijos provincijoje Valuinėje, iš kur kilo pirmasis Lietuvos didysis etmonas Konstantinas Ostrogiškis.

Ostrogiškis pasiruošė naujam karo žygiui. Lucke jis surinko 6000 karių. Ties Vyšniovcais jis sumušė didžiules totorių jėgas. Kovodamas su totoriais jis vartojo savitą taktiką — Ostrogiškio kavalerija puldavo totorius tada, kai jie apsikrovę grobiu, grįždavo namo. Ostrogiškis visada laimėdavo, atsiimdavo iš jų grobį ir išlaisvindavo belaisvius. Už žygius prieš totorius Zigmantas II (Senasis) apdovanojo jį Vilniaus pono titulu. Dėl savo nuopelnų Ostrogiškis turėjo didesnę valdžią už kitus etmonus.

1512 metais maskviečiai vėl įsiveržė į Didžiąją Kunigaikštiją ir priėjo prie Smalensko tvirtovės. Po trijų mėginimų jie paėmė Smalenską ir žygiavo pirmyn, Lietuvon. Lietuvos seimas Lietuvių Brastoje suteikė Konstantinui Ostrogiškiui nepaprastą galią atremti įsibrovėlius. Jis tapo faktinu Lietuvos kariniu diktatorium. Ostrogiškis uždraudė lietuviams kareiviams vartoti užnuodytas strėles, kokias naudojo totoriai. Jis atmušė maskvėnus prie Berezinos. 1514 m. rugsėjo 8 d., vadovaudamas 30,000 kariuomenei, Ostrogiškis smarkiai sumušė maskvėnų kariuomenę ties Orša. Maskvos kariuomenės skaičius siekė 80,000. Deja, lietuviai diplomatiškai neišnaudojo Oršos pergalės.

1516 m. vasarą Ukrainoje pasirodė totoriai. Tačiau, tik išgirdę, kad didysis etmonas žygiuoja prieš juos, jie pabėgo.

Sekančiais metais karas su Maskva vėl prasidėjo. Šįkart Ostrogiškiui nesisekė.

3. DIDŽIOJO ETMONO PAREIGOS IR GALIOS

1521 m. Ostrogiškis gavo pavaduotoją — kiemo etmoną, kuris turėjo vadovauti samdytajai kariuomenei. Vėliau šis pavaduotojas priėmė lauko etmono vardą. Iš karo praktikos ir tų laikų politikos susiformavo pastovios etmono pareigos ir galios. Į karą pašaukus, didysis etmonas valdė visus, kurie dalyvavo žygyje, nuo karių sutelkimo iki jų paleidimo. Etmono žinioje buvo vedami sąrašai visų, tų, kurie dalyvavo kare. Jis paleisdavo ligonius, bausdavo tuos, kurie nestojo į karą, atžymėdavo dovanomis tuos, kurie parodė savo nuopelnus. Jisai turėjo pilną valią ant kariuomenės: karius teisė jų pačių keliamose bylose, arba pašaliečiams juos teisman patraukus. Etmonas galėjo bausti dargi kalėjimu ir egzekucija. Jis gaudavo pelno iš surašymo, nes už tatai jam buvo mokama, taip pat ir už bylas. Už žygį į karą imdavo paprastai 1000 kapų pinigais ir 6 rietimus gelumbės, bei aksomo rūbams.

Lauko etmonas pavaduodavo vyriausiąjį etmoną, šiaip jis buvo tik samdininkų vadas; visuotinai šaukiamieji jam nepriklausė. Raštinės darbams atlikti buvo pastatytas lauko raštininkas, kuris surašinėjo ginkluotas jėgas, žmones ir žirgus ir žymėjo jų algą.

Konstantinas Ostrogiškis buvo Lietuvos Statuto rėmėjas. Be abejo, jis darė įtakos į Statuto komisijos pirmininką, didiką Goštautą. Zigmanto Lietuvos Statute buvo paragrafų, kurie išdėstė etmono galias. Antrasis Statuto Perskyrimas lietė karinius dalykus. Čia vertėtų tuos paragrafus aptarti:

"Artikulas pirmas. Kiekvienas kas yra subrendusio amžiaus, turi asmeniškai stoti į karinį šaukimą vadovaujančio arba etmono vadovybėje pagal reikalą ir nutarimą, koks tuomet bus."

Šis paragrafas skyrėsi nuo lenkų praktikos. Tuo metu Lenkijoje etmonas vedė kariuomenę, o visuotinį šaukimą — pats karalius. Vos tik 1557 m. Lenkijoje, vadinamas, *pospolitie ruszenie* (visuotinis šaukimas) buvo leista padalinti: vienai daliai vadovavo etmonas, kitai karalius.

"Artikulas septintas. Visuotiniame šaukime į karą etmonas turi apsvarstyti pagal savo nuomonę, kada sūnus gali atstovauti tėvą visuotiniame pasirengime."

Atseit, didysis etmonas turi teisę spręsti, pats paragrafas buvo antrame ir trečiame statute kas privalo tarnauti kariuomenėje ir kas ne. (Tas įrašytas, artikulu 12).

"Artikulas aštuntas. Kas nestos paskirtą dieną, neturi būti priimtas į rejestrą. Po atsakymo už visokeriopus nusižengimus, etmonui neleidžiama nusižengusį vėl priimti į rejestrą." Bajoras galėjo nustoti savo turtą, jei didysis etmonas išbraukė jį iš tarnaujančiųjų sąrašo (rejestro). Antrame ir trečiame statute bausmė buvo dvigubas atitarnavimo laikas. Etmonas galėjo bausmę atleisti.

"Artikulas 12. Kas nors pasišalinęs iš kariuomenės, be karaliaus ar etmono leidimo, laikomas nesančiu tarnyboje." Antrame Statute dar buvo pridėta:

"Viešpataujantis neatleis nė vieną nuo asmeniškos tarnybos, nei įsakymais žodžiu, nei per gromatas; tuo mažiau etmonams leista davinėti tokius atleidimus."

4. IKI LIUBLINO UNIJOS

Kariuomenė buvo po etmono buože (bulava) — jo valdžioje. Kartais jis buvo dar vadinamas ir krašto etmonu. Jei etmonas negalėdavo veikti ar būdavo pašalintas, tai karalius — didysis kunigaikštis paskirdavo užvaduotojus, vadinamus, regimentorius. Eidamas karo ministerio pareigas, didysis etmonas turėjo garbingą vietą Didžiosios Kunigaikštijos Ponų taryboje.

Po Ostrogiškio mirties etmono bulava pateko į didikų Radvilų rankas. Didikai Radvilai supolitino didžiojo etmono urėdą.

Buvo visai natūralu paskirti Jurgį Mikalojų Radvilą didžiuoju etmonu po Ostrogiškio mirties. Jurgis Radvilas buvo Oršos mūšio dalyvis. 1521-1531 metais jis ėjo kiemo etmono pareigas, būdamas pats pirmasis samdytos kariuomenės nuolatinis vadas. Ambicingas ir veržlus savo įvairiomis pareigomis jis Radvilų giminei praskynė kelią Lietuvoje iškilti ir įsigalėti. Jurgis Radvilas išbuvo didžiuoju etmonu 10 metų (1531-1541 m.). Jis sumušė totorius prie Kijevo, 1534 m. iš maskvėnų atsiėmė Starodubą. Sumanus karvedys J. Radvilas laimėjo apie 30 mūšių. Jis mirė tesulaukęs 61 metus.

Didžiojo etmono buožę, mirus Jurgiui, gavo Jonas Mikalojus Radvilas, pramintas Jonu Barzdyla. Jonas Barzdyla buvo studijavęs Vokietijoje. Jis buvo kiemo etmonas nuo 1533 metų; 1541-1546 metais jis ėjo didžiojo etmono pareigas. Jonas Radvilas ypatingai pasižymėjo kovoje su Prūsijos Albertu dėl sienos tarp Lietuvos ir Prūsijos. Hercogas Albertas stengėsi sieną saugoti ir tiesinti jėga, o Lietuvoje buvo noro stumtis iki dešiniojo Nemuno kranto ir iki Klaipėdos. Jonas Barzdyla ginklu gynė lietuvių poziciją.

Mikalojus Jonas Radvilas Juodasis buvo politikas, ne karys. Už DLK Zigmanto Augusto interesų gynimą dėkingas valdovas Mikalojų Juodąjį 1545 m. pakėlė į krašto maršalkas. Jis faktinai tik vieneris metus ėjo didžiojo etmono pareigas (1549 m.). Sekančiais metais jis tapo Lietuvos kancleriu. Uolusis Lietuvos interesų prieš lenkus gynėjas, Mikalojus Juodasis padarė įtakos į valdovą, kad jo pusbrolis Mikalojus Radvilas Rudasis taptų etmonu.

Abudu "spalvuotieji Radvilai" pasidarė pirmieji Lietuvos senatoriai ir buvo tikri Lietuvos šeimininkai, kai karalius Zigmantas Augustas užtrukdavo Krokuvoje.

Mikalojus Rudasis didžiojo etmono pareigas ėjo dviem atvejais: 1550-1566 m. ir 1572-1584 m.

Mikalojus Rudasis pasižymėjo Livonijos karo metu. Dar 1557 m. jisai sutelkė Lietuvos kariuomenę prie Pasvalio ir privertė Livonijos magistrą von Fürstenbergą pasiduoti be kovos ir susidėti su Lietuva.

Maskvos carui Jonui Žiauriajam pradėjus ilgai trukusį Livonijos karą (1558-1582 m.), Mikalojus Radvilas Rudasis su pertraukomis vadovavo Lietuvos kariuomenei ir kelis kartus atliko žygius Livonijoje. Didysis etmonas 1560 m. atstūmė nuo Cėsio 50,000 rusų kariuomenę. 1561 m. jis įsakė kiemo etmonui Grigui Katkevičiui kartu su broliu Jeronimu veikti Livonijoje. Tais pat metais pats didysis etmonas sumušė rusus ties Tarveste. Sekančiais metais jis rusus nustūmė už Tartu, Estijoje. Ulos kautynės, įvykusios 1564 m., išgarsino Mikalojaus vardą visoje Europoje. Drauge su kiemo etmonu Grigu Katkevičium, teturėdami 4000 kareivių, jie sumušė rusų garsaus kunigaikščio Šuiskio kariuomenę, kuri siekė per 30,000 maskvėnų. Deja, Mikalojus Rudasis negalėjo išnaudoti savo laimėjimų. Pritrūko ir karių ir lėšų. Lietuvos bajorėliai nenorėjo tęsti kruviną ir alinantį karą.

Lietuvos bajorai, lenkų agentų sukurstyti ir suvedžioti, jieškojo Lenkijos talkos, o pastaroji nesutiko padėti, jei nebus unijos. Mikalojus Rudasis suprato, kad iš lenkų pusės yra pasikėsinimas prieš Lietuvos interesus. Pasitaręs su pusbroliu Mikalojum Juoduoju jis nutarė, jog laikas atidėti karžygio šarvus į šalį ir užsivilkus senatoriaus aksomo rūbus, veikti politinėje-diplomatinėje srityje. Jis atsistatydino nuo didžiojo etmono posto ir grįžo Lietuvon. Mikalojus Rudasis smarkiai gynė Lietuvos savarankiškumą. Mirus pusbroliui, kancleriui Mikalojui Juodajam, Rudasis perėmė Lietuvos delegacijos vadovavimą Liublino seime. Jis pasižymėjo karštuose ginčuose su lenkais ir net su karalium. Vienoje triukšmingoje sesijoje, jis atrėžė lenkams: "Niekas negalėjo mūsų padovanoti, nes esame laisvi žmonės ... Lenkams Lietuva dovanodavo šunų skalikų, žirgelių žemaitukų, bet ne mus, laisvus ir garbingus žmones. Kiekvieną, kuris norėtų mus pavergti, laikysiu tironu, o ne savo viešpačiu." Mikalojus Rudasis turėjo tiek tautiškos savigarbos, kad nedalyvavo Liublino seimo paskutiniame posėdyje, 1569 m. birželio 27 d., kai lenkai paklupdė verkiančius lietuvius.

Lietuvos Brastos seimas 1566 m. sukūrė dar naują etmonišką urėdą, Vidžemės administratorių-etmoną. Tai buvo nepaprastas urėdas, sukurtas Livonijos karo metu Livonijai ginti nuo rusų. Lietuvos seimas į Vidžemės etmonus paskyrė Joną Katkevičių, kuris turėjo visą valdžią tame krašte. Bet juo ir baigėsi tas urėdas. Pavargęs ir nusilpęs Jonas Katkevičius paprašė Lenkų Karūnos pagalbos, bet ši nedavė. 1578 m. jis atsisakė nuo urėdo. Naujas administratorius-etmonas nebuvo paskirtas. Vidžemę perėmė tvarkyti lauko etmonas, kuris pats buvo tiesiogiai po didžiuoju etmonu. Nors ir nusivylęs padėtimi, Jonas Katkevičius tebesirūpino valstybės reikalais ir sekančiais (1579) metais dar pasiuntė karaliaus Stepono Batoro žygiui prieš Polocką paremti 900 vyrų junginį.

5. LIUBLINO UNIJOS IR DLK BATORO REFORMOS

Radvilui atsistatydinus iš didžiųjų etmonų, tos pareigos atiteko Grigui Katkevičiui (1566-1572 m.). Grigas arba Hrehoras buvęs kiemo etmonu penkeris metus. Jis dalyvavo kautynėse su rusais ties Tartu, 1562 m.

Dar būdamas kiemo etmonu Grigas Katke-

vičius 1564 m. pertvarkė Lietuvos kariuomenės organizaciją, išleisdamas karinius įstatus. Jie buvo vadinami 45 Etmono Artikulai (*Articuli Constitutionum bellicarum Magni Ducatus Lituaniae*). Tie Artikulai buvo skirti tvarkai palaikyti samdytoje kariuomenėje. Už dezertyravimą, pasitraukimą iš sargybos, municijos pasisavinimą, žmonių plėšimą, ginklo pralošimą kortomis ar kauliukais, už ginkluotas peštynes ir panašius nusikaltimus Etmono Artikulai numatė mirties bausmę. Už triukšmo kėlimą naktį, savavališką išėjimą maisto jieškoti, vaikščiojimą be ginklo, vaidus ir ginklo pakėlimą prieš kitą karį — Artikulai iš eilės numatė plakimą virvėmis, mušimą lazdomis ir rankos nukirtimą.

Vilniaus seimas patvirtino didžiojo etmono Katkevičiaus artikulus. Jie buvo griežti, tartum drakoniški, tačiau Livonijos karo padėtyje reikėjo griežtų priemonių suvaldyti maištingus bajorus ir samdininkus.

1567 m. Livonijoje, ties Ruciferu, "Hrehoras" sumušė švedus, kurie buvo įsivėlę į karą. Grigas Katkevičius buvo atkaklus lietuvis. Lenkai jį apšaukė "Zabity litwin". Jisai uoliai rėmė Radvilų, Valavičių ir kitų Lietuvos didikų priešininmąsi unijos su lenkais. Tačiau jis negalvojo, kad reiktų uniją nutraukti ginklu, nes suprato, kad Lietuva nepajėgtų kovoti tuo pačiu metu ir prieš maskvėnus ir prieš lenkus. Grigas Katkevičius mirė besisielodamas Lietuvos reikalais 1572 metais.

Liublino unija (1569 m.) atnešė tam tikrų pakeitimų didžiojo etmono urėde. Po unijos į bendrą dviejų valstybių senatą nepateko Lietuvos didysis etmonas, nes Lenkijos didieji etmonai nebuvo senatoriai. Jie galėjo dalyvauti senate kitais savo titulais, kaip antai: vaivadų ir kaštelionų.

Nuo XVII amžiaus bajorijai nustojus dalyvauti karuose ir valstybės sienas ginant tik samdytajai kariuomenei, didysis etmonas tapo jos vadas ir reikalų tvarkytojas. Lauko etmonas tada pasidarė didžiojo etmono padėjėju, arba vadovavo kuriai nors kariuomenės daliai, o didžiajam etmonui nesant ėjo pastarojo pareigas. Didysis etmonas buvo kartu ir krašto apsaugos ministeris. Kadangi karinė valdžia yra visada svarbi, o etmonas kariuomenę galėjo tvarkyti niekieno nevaržomas, tai niekas jo nusikaltusio negalėdavo pašalinti iš pareigų iki mirties. To pasėka — karo ministerija buvo įtakingiausioji ir ji visada tekdavo didikams. Etmonu paskirdavo žymiausią poną. Kitus urėdus karalius skirdavo paeiliui, palengva augštindamas, o skirdamas etmoną prašydavo priimti tą urėdą. Etmonui mirus, kartais, nebūdavo tuojaus skiriamas naujas. Kol Lietuva vedė savą, nuo Lenkijos atskirą politiką, jos visuomenės priekyje dažniausiai stovėdavo didieji etmonai. Įėję į Lietuvos senatą, jie gavo antrąją vietą ministerių tarpe. Tačiau, tikrovėje didysis etmonas turėdavo daugiau galios negu pirmasis ministeris.

Didysis etmonas vadovavo sunkiems karams, ypač vykdant visuotiną šaukimą. Didysis etmonas karo srityje leisdavo įsakymus kariuomenės teismo reikalais ir bendrai kareivių tvarkai.

Net ir po Liublino unijos lenkų didieji etmonai negalėjo vadovauti Lietuvos kariuomenei. Lenkų ir Lietuvos kariuomenes išlaikydavo kiekviena valstybė pati iš savo pajamų. Ji ir laikėsi savo valstybėje, nebent kitai valstybei pakliuvus į pavojų ir seimui nutarus, ją kviesdavo į pagalbą. Tačiau, bendrai kovodamos, Lietuvos ir Lenkų kariuomenės būdavo vadovaujamos tik savų etmonų.

Karas su Maskva tęsėsi ir po unijos. Rusai šeimininkavo Livonijoje ir plėšė Lietuvos rytinius pakraščius. Karalius Steponas Batoras, būdamas dalykuose nusimanąs vadas, ėmė rūpestingai ruoštis karui. Jis buvo skaitęs Juliaus Cezario Komentarus. Visų pirma, jam reikėjo pertvarkyti abi, ir Lenkijos ir Lietuvos, kariuomenes. Kareivių nepakako, nes bajorai atsisakė kariauti. Tada Batoras ėmė telkti valstiečius į, vadinamą, rinktinę kariuomenę. Paimtuosius valstiečius atleisdavo nuo visų kitų pareigų. Jie sudarė neblogą pėstininkiją. Batoras taip pat sutvarkė artileriją, pasamdė huzarus Vengrijoje ir haidukus-kuracus Balkanuose. Jis dar atsikvietė ir žinomų inžinierių iš Italijos ir Vokietijos.

1572 m., prieš mirtį, karalius Zigmantas Augustas vėl buvo suteikęs didžiojo etmono buožę Mikalojui Radvilui Rudajam. Iš pradžių, Zigmantui mirus, Mikalojus Rudasis vadovavo lietuvių opozicijai prieš Batorą. Tik Steponui Batorui pasižadėjus saugoti Lietuvos teises, Gardino seime 1576 m., Mikalojus Rudasis buvo įgaliotas vykti pas naująjį karalių ir kviesti jį Lietuvon.

Radvilas buvo paskirtas vadovauti Livonijos atvadavimui. Jis drauge su Žemaičių seniūnu Jonu Katkevičiu (1578-1579 m.) atmušė rusus nuo Dauguvos ir atvadavo didesnę Livonijos dalį.

1580 m. Batoras sušaukė didesnę Lietuvos kariuomenę — 12,700 karių ir užėmęs Polocką nužygiavo rytuosna. Pleškovos puolime lietuvių priekinius pulkus vedė pats didysis etmonas Radvilas. Jis dalyvavo ir kovose užimant Velikije Luki (1580 m.) ir Batorui apsupant Pskovą 1581 m. Į Pskovo apgulą atvyko Radvilo sūnus lauko etmonas Kristupas I Perkūnas. "Perkūnas" Radvilas buvo jau išvijęs maskviečius iš Volgos ir Dniepro augštupių.

Rusų caras Jonas Žiaurusis skubiai prašė taikos, kuri Zapolėje, 1582 m. sausio 15 d., buvo pasirašyta dešimčiai metų. Lietuva, pagaliau, ga-

lėjo atsigauti po vargingo karo. Po dviejų metų pasimirė ir Mikalojus Rudasis.

Kristupas I Radvilas, pramintas Perkūnu, buvo didžiuoju etmonu nuo 1589 m. iki 1603 m. Jis buvo žymus karvedys. Būdamas dar 17 metų amžiaus, kartu su tėvu jis dalyvavo garsiose Ulos kautynėse, o paskui veikė kaip tėvo padėjėjas. Jis sėkmingai vedė lietuvių žygius prieš maskvėnus iki Livonijos karo pabaigos. 1572 metais jis jau buvo kiemo etmonas (pirmasis pasivadinęs lauko etmonu nuo 1579 m.).

1595 m. kazokui Nalevaikai, po žygių prieš moldavus ir turkus, grįžtant iš Transilvanijos, puolus Slucką, net pasiekus Mohilevą, didysis etmonas Radvilas Perkūnas sušaukė Lietuvos ponų vėliavas ir sekančiais metais išstūmė maištaujančius kazokus iš Lietuvos į Valuinę, kur juos sudorojo Lenkijos lauko etmonas Žolkievskis.

Radvilas Perkūnas buvo kartu ir išdidus Lietuvos ponas. 1600 m. pradžioje kilo kivirčas tarp Radvilų ir Katkevičių šeimų. Radvilo sūnus Jonušas vedė Sofiją Olelkaitę, Slucko kunigaikštytę. Katkevičiai supyko, nes jie buvo tos našlaitės globėjai. Vos nekilo tarpusavio karas. Jeronimas Katkevičius, su sūnėnais Aleksandru ir Karoliu, atsivedė 2,200 kareivių prieš etmoną ir Vilniaus vaivadą Kristupą Radvilą. Perkūnas Radvilas ir kiti ponai susitelkė Vilniuje 6,000 kariuomenės. Radvilai ryžosi neleisti Katkevičiams atsiimti kunigaikštytės iš Radvilų rūmų. Laimė, kivirčas neįsiliepsnojo į kruviną karą dėl įvykių Livonijoje, nes atsinaujino karas su švedais.

1600 m. švedams įsiveržus į Estiją ir paėmus Taliną ir Tartu, o 1601 m. Latvijoje pasiekiant Dauguvą, Radvilas Perkūnas juos atmušė, paremtas atvykusio su 800 karių Karolio Katkevičiaus. Vaduodamas švedų apgultą Kuoknezę į pietų rytus nuo Rygos, Radvilas Perkūnas nuvijo švedų generolą Karlsoną 3 mylias, ligi Erlės pilies. Iš Erlės Karlsonas 1601 m. birželio 23 d. vėl puolė lietuvius, stengdamasis juos pavaryti nuo Kuoknezės. Iš pradžių Karlsonas buvo paspaudęs Katkevičiaus vadovaujamą lietuvių centrą, tačiau Katkevičiaus raitelių staigaus priešpuolio buvo atremtas, kitų iš šonų paspaustas ir didžiojo etmono Radvilo Perkūno raitelių lemiamai pultas. Po 5 valandų kautynių Karlsonas buvo priverstas bėgti. Kovos lauke jis paliko 2,000 nukautų karių, 33 patrankas ir 1 vėliavą, prieš vos 100 kritusių lietuvių. Birželio 24 d. Kuoknezė vėl buvo lietuvių rankose.

Po to, Radvilas atėmė iš švedų Cėsį, o Katkevičius — liepos mėn. Treidenės ir Žiguldos pilis. 1601 m. rugsėjo 10-16 d. Katkevičius apgynė

Dekoracijų eskizas J. Karnavičiaus operos "Radvila Perkūnas" pirmajam paveikslui, 1936 m. (dail. M. Dobužinskis).

PER LATVIŲ ŽEMĘ

LTN. RAMUTIS

(žiūr. 1970 m. liepos mėn. KARĮ)

Pamiegoję Latvijos žemėje po Saločių kautynių, su savo naujais likimo draugais vokiečių kariais traukiame mišku į kelią Saločiai - Bauskė. Ankstyvas vasaros rytas, apie 5 val., bet dieną žada gražią. Jaučiamas nuovargis ir nusiminimas — sudiev, Tau, brangi Lietuvos Žeme, mūsų krauju ir žuvusių aukomis nusėta. Iš kelių šimtų mūsų teliko tik keliolika. Liūdna, net klaiku. Jokio turtelio, tik nubrizgęs vasarinis kostiumas, pairę batai, o utėlių į turtą neskaičiuojam, nors jų pas kiekvieną gana apstu.

Vokiečiai mus ramina, kad dalis mūsiškių prasiveržė kita linkme. Negali būti, kad iš jų kelių šimtų (jų tvirtinimų 800) artileristų, pėstininkų ir net tankistų teliko tik 20. Vokiečiai matę juos veržiantis tilto kryptimi. Ir jų plk. von Walter yra laimingai pasitraukęs.

Žygiuojame Bauskės kryptimi. Nuovargis pjauna. Saločiai vėl atgijo. Gerai girdisi kautynių aidai. Susėdam prie kelio. Vokiečiai sustabdysią sunkvežimį ir paimsią ir mus "civiliokus" kartu. Tiesa, į Saločius sunkvežimiai mauna vienas po kito. Logiška išvada aiški, kad jie tušti grįš atgal.

Mus greit paėmė ir pristatė į rinktinės štabą. Ten radome mūsų dalinio vadą. Visi prisistatėm plk. von Walteriui. Gavome gerai pavalgyti, rūkyti ir dar po gerą burnelę. O dabar, iki 14 val., poilsis. Ramiai numigome, be jokių sargybų ir tarnybų. Senai buvome taip be rūpesčio miegoję.

Vakare apsikasėm gulom avižų ir bulvių lauke, prie štabo. Judėjimas milžiniškas. Tik koks rusiškas lėktuvas, tai, galvojau, būtų geros košės. Tikim, kad yra apsauga, jei taip be atsargos bruzda. Mes esam Bauskės šone, viename vienkiemyje.

Rytą mus pakrauna į sunkvežimį. Priskiria vieną vokietį vyr. ltn. Rabę ir traukiame per Bauskę Saločių link. Tik jau ne stabdymui, nes mes per menkai ginkluoti. Sustabdo Bauskės priemiestyje, o auštant žygiuojam į laukus, mūsų vakarykščiu keliu. Ltn. Rabė paaiškina, kad mūsų uždavinys yra lengvas: reikės stabdyti pavieniai prasiveržusius rusus. Prieš mus yra vokiečių pėstininkai, tankai, artilerija, liepsnosvaidžiai minosvaidžiai ir kt. Žodžiu, didelės jėgos. Sustojam prie upelio, netoli miško. Ten — tikras pragaras. Apsikasame greta vokiečių "flacko". Iškasame apkasus gulom ant augštumos, už negilaus upelio, nors jo krantai augšti ir apžėlę krūmais. Ramiai praeina valanda, antra. Leidžia mums rūkyti ir tarp savęs kalbėtis, bet nesikilojant iš apkasų. Užskrido keli rusų lėktuvai, kuriuos gana sėkmingai pasveikino "flackas", nes du numuša. Tačiau išmestos bombos sunaikina dalį "flacko" ir tarnybos. Virš mūsų apkasų vienas lėktuvas paleidžia juostą baltų dūmų. Mes palengva pasitraukiame apie 25 m į pakrūmę. Na, ir gražiai mūsų tuščius apkasėlius pasveikina šonine minosvaidžių ugnimi, nes bevėjis rytas lėktuvo pažymėtų dūmų greit neišskirsto. Dar minutė apkasuose ir ten būtų grynas mūsų kapas. Nors ltn. Rabė siuto už pasitraukimą, bet pamatęs mūsų apkasus, nutilo. Tik vėlų rytą grįžome į vadovietę.

Dabar prasidėjo mūsų neuniformuotų įvairus darbas prie štabo, o jis gana dažnai keičia vadovietę. Žiūrėk, pradedam kasti štabui bunkerį — nutraukia. Prie mūsų atsiranda net vokiečių pionierių majoras. Tikrai geras vyras — bavaras. Jis siunčia mus sargybon. Gauname baltus raiščius ir apie mus paskelbia rinktinės įsakyme. Mes neprašome uniformų, o soldbuchų jie mums nesiūlo. Negaunam jokio atlyginimo, bet gaunam pilną fronto kario aprūpinimą. Kas nors suplyšta, tai "sukombinuojam".

Daugavgrivą, o rugsėjo 16-26 d. — Rygą nuo Karolio Sudermano puolimų.

Tuo tarpu, karalius Zigmantas Vaza, nekentęs protestantų, kalviną Radvilą pakeitė lenkų etmonu Jonu Zamoiskiu. Įsižeidęs Radvilas pasitraukė iš karo lauko ir daugiau kovoti nebegrįžo.

Lenkas Zamoiskis vadovavo abiem kariuomenėm. Pasiliko tik Katkevičius, kuris 1602 m. vėlyvą rudenį talkininkavo Zamoiskiui Estijoje. Negaudamas iš karaliaus valdžios pažadėto atlyginimo, lietuvių ir lenkų kariuomenės ėmė bruzdėti, o senyvas Zamoiskis — negaluoti. Zamoiskis paprašė karaliaus, kad šis jį pakeistu didžiuoju etmonu Radvilu. Radvilas, tačiau, atsisakė. 1603 m. lapkričio 20 d. jis pasimirė. Katkevičius, kuris buvo Žemaitijoje, drauge su brolio Aleksandro vėliava, lapkričio pabaigoje, nuvyko į Zamoiskio stovyklą ties Tartu. Ten jis perėmė iš Zamoiskio vadovybę, o anas grįžo Lenkijon.

(*Bus daugiau*)

Vieną kartą mus pasiuntė apie 3 km į šoninę apsaugą — sargybon į gerai įruoštus bunkerius. Sėdim 2 ir 3 dienas bet nebagauname jokio aprūpinimo. Blogai su rūkalais ir druska. Maisto pilna. Ūkiai tušti. Žiaurus nemelžtų karvių maurojimas, o kiaulių ir paukščių pilni laukai. Iš kaimynų vengrų gauname karčiųjų raudonųjų pipirų. Jie sako, kad druskos vietoje juos galima naudoti. Ne. Mes prie tokių aštrių valgių nepratę. Pasiunčiam du vyrus pas plk. Walterį. Ten daug velnių gauna tiekimo viršininkas, o mes, su geru priedu už praeitas ir ateities dienas, gauname maistą, rūkalus ir gėrimą.

Kasame dienomis apkasus niekieno žemėje. Jokios gamtinės kliūties, o rusai tik apie 2 km. Šilta ir net karšta. Dirbam išsirengę. Staiga, kad paima mus rusai artilerijos šakutėn šrapneliais. Laimė, kad jau turėjome pilno profilio apkasus, tai nukentėti teko tik lengvai. Tada prasideda prakeiktas apkasų kasimas, kartu su vokiečiais, naktimis, tiesioginėje priešo ugnyje. Gauname iš vokiečio majoro normą, o ją atlikę, traukiamės į vadovietę.

~~~

Slenka tingios dienos puikioje vietovėje prie miško. Maistas geras, darbo jokio. Tik kartais maži darbeliai. Jau visa savaitė ramu. Sode daug serbentų, kurias labai mėgsta mūsų generolas ir pulkininkas, nes jie ten po kelias valandas kas dieną praleidžia. O mes miške randam puikių aviečių, o pieno — marios. Vieną dieną į štabą atveda apskurusį, kokių 10-12 metų, ruselį. Jį tardo vokietis kapitonas. Ruselis papasakoja apie rusų dalinius. Žinios atitinka, nes ir kiti belaisviai ir žvalgyba žinias sunešdavo. Turiu pasakyti, kad rusų belaisvių teko matyti tik tris. Kapitonui žiniose yra skylių, tai jis sumano panaudoti ruselį. Tas sutinka. Pavaišina jį ir išleidžia "rinkti" žinių. Po dviejų valandų "žinias atsiuntė" sunkių rusų minų pavidale . . . O mes, paskubomis sumetėme štabo dėžes į du sunkvežimius ir ant jų sėdėdami traukiamės, stoviniojame ir traukiamės mišku visą naktį. Nors lėktuvai "lempas" kabino, bet mūsų nepalietė. Rytą kuriamės naujoje vadovietėje, vėl prie miško. O mūsų bavaras majoras juokiasi, kad mes po laiminga žvaigžde gimę (žinoma ir jis, nes kartu važiavo), kad laimingai pavyko nes mes gi sėdėjome daugiausia ant sprogstamų medžiagų, nes bylos buvo išvežtos lengvom mašinom. . .

Vieną dieną, begurkšnojant, austras puskarininkis (inž. studentas-pionierius) prasitaria, kad jis vakar dvare kalbėjosi su 5 lietuviais. Greitai vykstame pas plk. Walterį, kad leistų mus į tą dvarą. Jis sutinka, bet pataria būti labai atsargiems, nes rusai čia pat, tik už Nemunėlio, o mes 500 m nuo jo, o dvaras dar arčiau rusų. Einame trise: puskarininkis, uniformuotas lietuvis ir aš — civiliokas (raištis nuimtas). Aš pasišiaušęs, apskaręs, pistoletas už diržo, po švarku, o jie mane lydi atstatę ginklus. Einame keliu.

Randu savo klasės draugą agronomą Joną, Petrą (mokytoją, ats. jaun. ltn.), ir S-ės "grafą". Jie visi su džiaugsmu prisijungia prie mūsų. Jonas tapo mūsų gėrimų pristatinėtojas. Kartą buvo pakliuvęs rusams su visais gėrimais, bet "civiliokas" gerai kirto rusiškai ir atvėręs savo vežamą turtą, kurį rusai tuojau šoko likviduoti, laimingai vėl atsirado pas mus.

~~~

Visą laiką mes sukinėjomės prie Nemunėlio, Lielupės ir Dauguvos. Dienomis su rusais "sugyvenom" gerai. Kartais pasikeisdavome minomis, art. sviediniais, sunk. kulkosvaidžių serijomis. Jie mums duodavo tris kartus į dieną (9, 12 ir 20 val.) "dabavkos" — priedo "Stalino vargonais". Bjaurus ginklas, ypatingai vakare, kai dangus pasrūva krauju, o tas baisus maurojimas, kriokimas . . . veikia į nervus. Tiesioginių pataikymų matyti neteko, tik greta nudegino ir išakėjo avižų lauką.

Vieną dieną gauname uniformas, bet jokių dokumentų. Vieną popietę mus karininkus (net 5, o karių 16) pašaukė į štabą. Sode prie stalo sėdi plk. Walteris, majoras ir dar apie dešimt vokiečių karininkų. Pakviečia mus prie stalo, kur cigarai, šokoladas, biskvitai ir gerų markių konjakai, likeriai. Po kelių "prozit", pulkininkas pradeda girti mūsų didvyrišką Lietuvos istoriją; lietuviai kariai — geri kariai, todėl, matote, mes vokiečiai pripažįstame jūsų laipsnius. Gražiai kalba, bet juntam, kad kvepia tai jau nelabai gerai. Be reikalo mūsų į puikybę nekels augšto laipnsio ir augštų ordenų karys. Ir tas jų visų perdėtas lipšnumas. Nors gėrimų "marios", bet tik labai palengva siurbčiojame. Kortos, pagaliau, atidengiamos: Rytoj rytą bus vykdomas didelis puolimas. Gauta daug tankų, nes vienoje vietoje rusai persikėlė per Lielupę ir juos reikia grąžinti atgal. Mūsų pareiga yra padėti vokiečių kariams pėstininkams apsaugoti tankus. Mūsų atsakymas trumpas, kad mes tankų kautynėms esame neapmokyti. Pulkininkas atsisveikindamas priminė, kad jis dar pagalvosiąs. Pagalvojo mūsų naudai, nes likome tik štabo apsaugoje.

Ilgą laiką buvome apsupime, kai rusai perkirto gelezinkelį prie Tukumo. Buvo likęs tik jūros kelias, tačiau, vokiečiai rusus vėl atstūmė atgal.

Vieną pavakarę gauname įsakymą skubiai trauktis plentu Rygos link ir sustoti netoli, rodos, Uogri, viename dvare. Traukimasis buvo bjaurus. Mes dar vis turėjom puikų savą lietuvišką eržilą ir gerus, tvirtus ratus. Į juos sumetėme savo

menką turtą, kuprines. Eržilo savininkas irgi vargo su mumis, tai girininkas, ats. leitenantas.

Traukiamės pamiške. Mums buvo įsakyta, kuo skubiausiai persikelti tiltu per Dauguvą ties Tukumu (didžioji Latvijos užtvanka), kad rusų tankai neužkirstų kelio. Traukiasi panikoje visos ginklų rūšys. Keliais trauktis neįmanoma, mes traukiamės paplente, lauko keliais.

Prieiname didelę lauko ligoninę. Aš užbėgu pasiteirauti. Sutinku vokietį gydytoją, kapitoną. Jis labai nusiminęs ir piktai koliojasi. Jie — trys gydytojai, keli sanitarai ir keliolika seserų, o sužeistų keli šimtai. Evakuacijai dar jokių žadėtų priemonių negauta. Apsauga, gauta iš Vlasovo armijos, jau baigia išbėgioti. Kapitonas mane gausiai apdovanoja pirmosios pagalbos priemonėmis, cigaretėmis, biskvitais ir šokoladu. Atsisveikinu ir skubu vytis savuosius. Deja, jų nebeprisiveju, tik miške sutinku du latvius. Puskarininkis gerai pažįsta vietovę. Jis turi žemėlapį ir kompasą. O kitas — labai išvargęs, visiškai atsisako beeiti.

Prieinam upelį. Apsiprausiam, nuplaunam veidus ir kojas. Pritrynimams turiu pagalbos. Žygiuojame miško spindžiais. Puskarininkis sako, kad jau nebetoli yra girininkija, o nuo jos Tukumas tik už 2 km. Bėgte bėgam. Randame kelyje sustojusią lengvą mašiną, o prie jos — seną vokietį pulkininką ir puskarininkį, besiknaisiojantį apie motorą. Pasisveikiname. Pulkininkas sako, kad jo šoferis geras, bet kai bėda, tai pameta galvą. Atsisveikinam ir spaudžiam ligi girininkijos. Čia išgeriam šilto šviežio pieno ir dar visi apdovanojami po sūrį. Žinios geros — rusai dar neprasilaužė. Aplinkui dreba žemė, o miško kautynėse aidas labai klaidina. Atsisveikinam su girininko šeima, nes ji lieka, ir mes jau prie tilto.

Ant tilto susigrūdimas. Rusai šaudo iš lėktuvų į tiltą tik kulkosvaidžiais, toliau girdisi ir bombų sprogimai. Priešlėktuvinė gerai dirba, bet tų lėktuvų kaip amaro. Pėsti greitai persiritame per tiltą. Už tilto, prie miško, pamatau mūsų eržilą ir vyrus. Džiaugsmas neišpasakytas. Nesvarbu, kad čia ir bombos iš lėktuvų krinta. Vyrai sušunka, kad gulčiau į vežimą ir su eržilu leisčiaus į surinkimo vietą. Nutveriu vadžias ir pirmyn!... Tačiau bombų sprogimas eržilą varo į pasiutimą. Norėdamas jį suvaldyti, pats iškrintu iš vežimo ir jis mane velka plentu, nes vadžių nepaleidžiu. Miške apsiramina. Išsuku iš plento, nes kelias pilnas, 4-5 eilės sunkvežimių ir artlerijos. Sulaukęs saviškių, perduodu eržilą savininkui, nes daug geriau pėsčiam. Galų gale, anksti rytą pasiekiam numatytą vadovietę ir ten jau randame majorą ir stebėtiną vokietį leitenantą, rodos, pavarde Möbe. Jis dirbo štabe, bet mėgdavo užsukti pas mus. Majoras sako, kad jame švinas daugiau sveria už jį patį. Tai smulkaus sudėjimo vyras. Iš eilinių pakeltas į leitenantus. Turi auksinius sužeidimo ir artimųjų kautynių ženklus, du geležiniai kryžiai ir dar keletas pasižymėjimo ženklų. Jo visas kūnas nusėtas randais, veidas irgi išakėtas šrapnelių ir randų. O vyras gana malonus, truputį pošlubis, nes kojos šlaunies raumenys išnešti minos. Mes juokiamės, kad mums neteks taip likti "išmargintiems", nes karo galas ne už marių, arba gausime "amžino atilsio žaizdą"...

Čia vos spėjome apsitvarkyti, apsiprausti ir užkąsti, o akių sumerkti nei minutėlės, kai užgirstame šaukimą:

"Vyrai, iš miško puola rusų tankai!" Panika. Susmukom į mažą prie namų augantį beržų gojelį. Iš viršaus pradėjo šventinti lėktuvų bombomis. Iššliaužiau iš beržynėlio grioveliu kartu su A. Netoli vokiečių vikšrinis sunkvežimis pilnas karių. Mes pakibom ant jo šonų.

Traukiame plento link. Aplinkui dega triobėsiai. Lėktuvai nutilo. Iš plento traukiamės į laukus. Rusų tankai atkirto plentą ir duoda patrankėlėmis ir kulkosvaidžiais išilgai plento. Mus sustabdo majoras ir lauko žandarmerija ir varo sustabdyti tankų. Nusiimti vieta labai patogi — krūmai ir pamiškė. Mudu su A. palengva nusliuogėm žemyn ir sugulėm. Palengva šliaužiame į mišką. Aplinkui maišosi "žemė su dangum". Miške prislenkam prie plento. Matom plentu perbėgančius vokiečius. Rizika, tačiau, pasiseka ir mums. Nešamės mišku pirmyn, sekdami pamiškę. Po valandos pamiškėje pamatom mūsų mielą eržilą apstotą mūsų vyrų. Vienas liko gojelyje amžiams. Tai mūsų mielas vertėjas Stasys.

Vargais, vos tik antrą dieną pasiekiam Rygą. Čia lauko žandarmerija nurodo dalinių surinkimo vietas. Ten visų ginklo rūšių ir laipsnių kariai. Net lakūnų, tankistų ir jūrininkų nestinga. Susiranda daugiau ir lietuvių. Norisi iškišti nosį į Rygą. Uniformos bjaurios. Neturim dokumentų. O aš tik pusiau uniformuotas, nes man leido dėvėti tvirtom šauliškom karininko kelnėm ir auliniais batais. Išeiname palengva, kartu su gerai latviškai kalbančiais. Prie kito punkto, per gatvę, matome, kad vaikai valo batus. Markių turime, tai ir mums puikiai išblizgina. Prie manęs prisisuko du civiliai latviai, parodydami ženkliukus, kad jie yra geštapistai ir paklausia dokumentų. O aš jų, nei ku-kū... neturiu. "Na, tai eisi su mumis", vienas jų taria, imdamas mane už parankės. "Jonai, ko jie nori iš manęs", sušukau. Jonas latviams latviškai paaiškina ir aš laisvas. Jie perspėja, kad esant be soldbuchų karo lauko žandarmerija juokų nekrečia. Pataria pasisaugoti.

Tačiau, vietoje nesėdėjau. Netikėtai, gatvėje sutikau žurn. V. K. ir rašytoją P. B., per kurių malonų tarpininkavimą gavau dokumentus ir virtau grynu civilioku. Dar pamačiau Žemaitijos kampelį, o iš ten... į benamių ilgą kelionę.

TREMTIS IR PASIRUOŠIMAS

B. BALTYS

Supančių reikalų spūstyje, gyvendama nepriklausomybės dvidešimtmetį, mūsų tauta nepramatė pilnutinio savo gyvenimo kelio kuris vestų iš supančios tikrovės; neįstengė įžvelgti į gyvybines krašto gynybos problemas, kurios nuo 1918 m. nepriklausomybės paskelbimo iki 1940 m. visiškos okupacijos, visą laiką buvo grėsmingos. Šis klausimas ir dabar yra likęs visiškai užmirštas, kai reikalas nepriklausomybės atgavimui yra neabejotinas; kaip 1918 metais, taip ir būsimam nepriklausomybės atstatyme, reikės patiems fiziniai įsiteisinti. Žinant mūsų krašto kaimynus, ypatingai lenkus, kurių išeivijos spaudoje tebevaroma Želigovskio siekių akcija, stebuklų, vargu, galima tikėtis. Pasikliauti pacifistiniu judėjimu, kuris, ypatingai šiuo metu, yra populiarus JAV-se, būtų tolygu pasikliauti miražu. Kaip praėjusiais amžiais, taip ir šiandien dar yra nesurastas būdas spręsti tarptautinius kivirčius, be karinės galios įtakos. Todėl karinis pajėgumas ir toliau pasilieka politiniu įrankiu tebevartojamu tarptautiniuose santykiuose: politiniai veiksmai nepavykę šiandieną, rytoj bus tęsiami ginkluotų jėgų.

Be pasirengimo ir metui pritaikytų kovos būdų ir priemonių, žmonių sutelkti ištekliai, medžiaginiai ir kultūriniai, virsta žaliava, kuri žūsta, kai desperacijoje rezignuojama ir nueinama vergauti. Norima ar nenorima, tauta neturinti ryžto išsilaikyti ir nemokanti gintis, yra pasmerkta pražūčiai.

Amerikietis sociologas R. Ardey, veikale The Teritorial Imperative sako, kad tarptautinių fizinių konfliktų (karų) žmonijai, bent artimesnėje ateityje, išvengti yra neįmanoma, nes: "karai atpalaiduoja tam tikrus psichologinius įsijautimus, kurie turi ryšio su saugumo įsijautimu — agresyvaus arba defenzyvaus pobūdžio. Esmėje, tai būtų ignoravimas žmogaus turimų žvėries savybių: kiekvienas gyvis turi savo buvimo vietą — erdvę, stengiasi ją plėsti ir ginti nuo įsibrovėlio. Taip ir žmogų karan pastūmėja, arba sustabdo socialiniai ir psichologiniai faktoriai. Sekant praeities karų chronologiją, karų ciklas išryškėja tam tikrais periodais. Skirtumai tik toki, kad nauja era atneša skirtingus reikalavimus ir kitokių karų apimtį. Nūdieninėj eroje, bet kuriame žemės plote esančiai valstybei, nepriklausomybės išlaikymas, be išimties, apima visus krašto gyventojus, be lyties, amžiaus ar jų profesijos skirtumo — viso krašto psichologinis, socialinis, kultūrinis, ekonominis lygis ir jo noras išlikti nepriklausomu, yra laidas savistovumui. Krašto gynybos apimtin įeina visi valstybinio gyvenimo elementai iki atskiro individo psichologijos imtinai." Kariniame sprendime dalyvauja visa tauta—valstybė, su visomis jos dvasinėmis ir medžiaginėmis vertybėmis. Karys ateina į bet kurį kovos frontą su ginklu spręsti krašto likimą. Jis ateina iš šeimos ir apylinkės kurioje augo, dirbo, kūrė, iš visuomenės kurioje tarpo ir ugdė tradicijas. Jis įeina su aiškiu įsitikinimu, kad bet kas mažiau negu visiškas laimėjimas, ilgainiui virsta visišku pralaimėjimu. Viso krašto, visos tautos jungtinės pastangos telkiamos, pirmoje eilėje, bendram tikslui — nepriklausomybei. Tik laisvas žmogus, darnioje socialinėje santvarkoje gyvendamas, gali pajusti pilnutinį žmogiškumą.

Apgailestautina, bet taip jau yra, kad nežiūrint didžiausių kitų pastangų, fizinė krašto apsauga buvo reikalinga ir tokia ji pasiliks ir ateičiai, tik kovos būdai už išlikimą vystysis į šiandien sunkiai pramatomus. Štai, todėl ir nūdieniniam piliečiui, kultūrininkui, politikui, ar net kariui, neužtenka ligšiolinio turėto supratimo ir žinių apie tarptautinių problemų sprendimo būdus, karus ir jų vedimo formas. Nors klasikinės karų doktrinos, vystantis technologijai, dar ir šiandieną pritaikomos šiuometinių galimybių formose, tačiau šiais laikais krašto struktūros visi elementai, vienodu svarbumu, įeina gynybos ir išsilaikymo sistemon.

Taigi, šalia nagrinėjamų ir tyrinėjamų etnografinių, politinių, kultūrinių, ekonominių, socialinių ir kitų problemų, mūsų, kovojančios tremties, atveju, nepriklausomybės atstatymui, neatskiriami, vienoda svarba, privalo įeiti ir krašto gynybos problemų ir su tuo surištų klausimų tyrimas. Mūsų kultūrininkai turėtų aiškiai suprasti pilnutinio tautos psichologinio paruošima reikšmę, krašto nepriklausomybės atstatymui. "Krašto gynybos sąvoka ir pilietiškumas tampriai rišasi su tautiškumu ir pilietis turi būti auklėjamas tą suprasti pradedant jau šeimoje ir tęsiant bažnyčioje, mokykloje ir kariuomenėje. Pilietis ir karys, tai neskiriamos sąvokos laisvėje; nelaisvėje, gi, taip pat tėra tik viena sąvoka — visi tik vergai" (Eliot).

PAULIUS JURKUS

ŠAUKSMAS

Grįždami iš darbo New Yorke, važiuojame traukiniu. Iš miesto centro jis išeina požemiais, kimšte prikimštas žmonių. Paskui išlenda laukan ir pasirodo ant geležinio tilto — toks ilgas, ilgas kaip koks didelis slibinas. Ateina, atriaumoja. Sustoja ir atidaro duris. Retai kas išlipa, o daug įlipa.

Skubame į savo stotelę. Visus neša viena nuovargio rutina. Žinai mintinai geležinius laiptus, būdelę, kur pardavinėjami tokenai. Jau iš anksto jieškai kišenėje 30 centų, bet jie už pirštinių, ne toje kišenėje. O žmonės stumia. Nervinasi. Kai suradęs pinigus dedi prie langelio, padedi ir mintį, visada tą pačią. Buvo čia laikai, kada užteko dešimtuko, o dabar miestas nusmuko... Vėliau dėjome po dvidešimt centų. Dabar — mokėk kvoterį ir penketuką!

Gauni tokeną ir atsiduri prie medinių rankų. Turi įmesti gautą pinigėlį į automatą, ir tos besisukančios rankos tave leidžia praeit.

Atsirandu kabančios stoties pusaugštyje. Iš čia laiptai kyla į keturias puses. Turi ir čia sugebėti užlipti teisingai, kad rastum savo traukinį. Bet esi iš tos stoties keliavęs daug kartų, tai žinai, kaip greičiau užkopti į savo platformą.

Platforma iškelta augštai. Ji atvira. Turi tik stogą, per kurį nuolat laša vanduo. Viduryje yra lentos, kur suklijuoti skelbimai. Ten kviečia valgyti žydišką duoną, gerti Manišević iaus vyną, klausytis kažkokios radijo programos.

Bet reklamos traukinių nei laukia, nei į vagonus grūdasi. Jos niekam nekliudo. Mes stovime šalia jų ir laukiame traukinio. Jų yra visokių, su raidėm kaktoje — KK, M ir QJ. Kiekviena raidė turi savo kryptį. Ir žinoma, ateina ne ta raidė, kurios taip lauki.

Bet mes stovime su nuovargio rutina. Nejudame. Žiūrime į tolimus bėgius. Štai traukinys su mūsų raidėm. Tada visi žvalgosi, kur mažesnė spūstis, kur greičiau išeina ir įeina keleiviai. Ir į vagoną!

Kai durys užsidaro, jauti užbaigęs vieną dienos dalį, sunkią ir nedraugišką. Dabar štai poilsis. Tavo laikas.

Vieni skaito laikraščius, susispaudę, įsibrukę kur į tarpelį, įsikabinę į palubės turėklą. Kitas drebina knygą savo rankose. Dar kiti pavargę snaudžia, žiopso sudribę. Jaunuoliai štai plaukų debesyje. Yra tik jų veidų likučiai, kurių kažkodėl bijai.

Traukinys važiuoja. Jis pradžioje turi pereiti kitos linijos susikryžiavimą, kur bent kelis kartus pertrūksta tiesioginė elektros srovė. Tada vagone sumirksi šviesos. Net šešis kartus jos sumirksi. Ir tuo metu niekas neskaito. Visi žino, kad už tos stoties bus neįmanoma skaityti. Laukiame ir klausomės, kaip kaskart smarkiau ir garsiau dunda traukinys. Geležis trinasi į geležį. Kai stabdo, tai sucypia, rodos, per visą žemę nueina balsas. O kai sukasi, vėl šaukia geležis. Šaukia klaikiai ir šiurpiai. Bet mes pripratę. Mes negirdime to riksmo, geležinio šauksmo.

Kartais vagone gauni kur atsisėsti. Tada lyg nuskęsti žmonėse. Aplinkui visi stovi, o tu susiglaudi ir pasilieki vienas tarp tiek daug žmonių. Jei gali, skaitai. O jei ne, — gera proga mąstyti.

Štai sėdžiu. Sena rutinos kelionė su manimi. Galvoju apie durų remontą, įskilusį stiklą, apie skaitytą knygą, tai buvo apie muziką Grygą. Reikėtų rūsį išvalyti. Kur padėjau tą knygą apie auklėjimą Europoje? Kada važiuosiu pirkti antklodės?

Mintys kratosi su traukiniu. Bilda visur. Ir — išgirstu, lyg kas šaukia. Kaip tai gali būti? Juk nevieta traukinio vagone šūkauti. Tiek daug keleivių, po darbo, pavargusių. Ne, taip tik man pasirodė.

Balsas ateina iš kairės. Šaukia! Geležis trenkia. Tiek daug tonų plieno juda ir daužosi, o balsas tikrai girdėti. Šį kartą ne plieno. Atrodo, žmogus šaukia.

Gal ne vagone, ne pas mus? Gal yra kur praviras langas, ir balsas ateina iš lauko. Bet kaip? Čia aplink stogai, stogai. Niekas negali ant stogų stovėti ir šaukti. Mes važiuojame, pralekiame eilę namų, o balsas vis tas pats.

Stotis. Traukinys lėtėja, mažėja jo triukšmas ir balsas tylyn, tylyn. Visai nutyla. Lyg būtų įtaisytas koks reostatas. Ėmė ir pasuko ir šauksmą sumažino. Kai išvažiuojame, su traukinio trenksmu pasigirsta ir balsas. Stiprėja. Stiprėja. Šaukia — au auuuu. Kažką dainuoja.

Pažiūriu į žmones, kurie stovi šalia. Ir jie stebi tą pusę, iš kur sklinda balsas. Aha — kas nors vagone šūkauja. O jei šūkauja tokiu metu, tai yra žmogus, kuriam truputį trūksta. Ką gi darysi. Visokių matai ir visokių reikia šio miesto pilnumui.

Pripratome prie šauksmo. Pasidarė ir tai rutina. Niekas nebekreipia dėmesio. Grįžo prie savo laikraščių, knygų. Ir tuo momentu aš net krūpteliu, kvapą sulaikau. Klausau įsitempęs: tame šauksme atpažįstu lyg lietuvišką dainą. Taip — aiški lietuviška melodija. Juk tai: — Ten, kur Nemunas banguoja...

Tai lietuvio šauksmas! Tokiame dideliame mieste, traukiny, kur juda tokia plieno masė, kur tiek daug, daug žmonių, štai vienas lietuvis nori sušukti — Ten, kur Nemunas banguoja... Nejaugi jis turi būti beprotis? Žinau, tai išblokštas žmogus šaukiasi Nemuno pakrančių. Jis dirba kur nors uždarytas, tarp mašinų. Jis yra vienišas ir neturi su kuo pasikalbėti. Nūnai ir šaukiasi — šaukiasi tėvynės, draugų. Tokiame dundesy jis šaukia!

Nebegaliu! Sujaudino mane tas balsas, tas šauksmas. Atsistoju. Taip visi daro, kai nori išlipti. Ir jų vietą tuoj kitas užima. Atsiprašau ir skverbiuosi. Einu durų link. Ir vis žiūriu į tą pusę. Turiu pamatyti, turiu surasti.

Traukinys sustojo, ir dar jo nepamačiau. O gal išlipo? Ne, čia nelips, šitam kvartale negyvena lietuvių. Jis gyvena tik pas savuosius.

Traukinys sujuda, ir balsas pasigirsta. Dabar taip prisitaikau, kad jį pamatyčiau.

Vagono gale yra tokia būdelė, į kurią užsidaro traukinio palydovas. Iš tos būdelės palydovas atidarinėja ir uždarinėja duris, pranešinėja stočių vardus.

Prie tos būdelės atsišliejęs stovėjo žmogus. Vienaplaukis. Žilstelėjęs. Be skrybėlės. Alkūne atsirėmęs į būdelės sieną, pats žiūrėjo priešais save į grindis ir dainavo. Jis nieko nematė ir nekreipė dėmesio, kad aplinkui žmonės. Ir greta stovėję jau buvo apsipratę su juo.

Nebegaliu pagauti, ką jis dainuoja: Nemuną? Tai nesvarbu. Jis dar šaukia ir štai — pamažu nutyla. — Traukinys įvažiuoja į stotį. Durys atsidaro ir — jis pro duris.

Nebuvau pasirengęs tokiai operacijai, bet negaliu nuo jo atsiskirti. Ir aš prie durų. Pro žmones. Vos vos išsprunku.

Čia ne mano stotis, ir čia niekada nelipu. Bet čia sustojo šaukęs žmogus ir išlipo. Ir aš išlipau iš to paties vagono. Jis eina į traukinio priekį. Žemyn geležiniais laiptais, į gatvę. Po laiptais yra laikraščių kioskas. Padeda dešimtuką, nusiperka laikraštį. Į pirmą kavinę. Ir aš paskui.

Čia patogiausia. Atsisėdu šalia ant augštos kėdutės. Prieš mus atsirita storulė padavėja. Paprašau kavos ir danišką pyragaitį. Dabar pažiūriu į žmogų, kuris sėdi mano kairėje.

Jis atrodo išvargęs, barzda neskusta, plaukai netvarkingi, bet šiaip — nieko. Jis užsako lėkštę sriubos su sausainiais, pakepintos mėsos su bulvėm.

Užsirūko, truputį pasisuka skersas ir skaito laikraštį. Jo veido nebegaliu įžiūrėti. Lieka tik nugarą. Reikia ir ją išstudijuoti.

Paltas nutrintas ir nešvarus. Gal buvo kur numestas į dulkiną vietą. O gal prie darbo susitepė. Sagos laiko diržą ties nugaros viduriu. Viena baigia ištrūkti.

Ir mano apmąstymai baigiasi. Jaučiu, kad iš jo dvelkia nuovargis, liūdesys. Gyvena žmogus kur nors numestas, kitų aprėktas, užguitas. Gyvena tarp tų, kurie sau viską pasiima... Tokiam ir noris šaukti.

Padavėja atneša kavą, pyragaitį, jo košę ir apdegusį "hamburgerį", prie kurio prideda agurko skiautelę. Padeda ir sriubos lėkštę. Per lėkštės šoną nubėgusi sriuba. Nutiškusi. Taip juk paduodami valgiai tiem, kurie sėdi ant augštų kėdučių vieni.

Kai truputį užkandu, tiesiai jam sakau:

— Tai iš darbo? Ar čia gyveni?

Jis tikrai tokių žodžių nelaukė. Jis buvo apsipratęs su daiktais ir su žmonėmis, ir su vieta. Jis buvo saugus. Dabar — štai lietuviškai. Rūstus pažiūrėjo į mane.

— Iš kur žinai, kad aš lietuvis?

— Aš buvau tame vagone, ir girdėjau, kaip dainavai apie Nemuną... — pasakiau irgi tiesiai. Taip juk geriau kalbėti.

Jis šyptelėjo. Sumirksėjo ir pradėjo juoktis.

A. A.

ALFONSAS NEVARDAUSKAS

1970 m. rugpjūčio 2 d., Hickory Hills, prie Čikagos, po sunkios ir ilgos ligos, mirė Alfonsas Nevardauskas, autorius knygos "Pajūriais, pamariais", spaudos bendradarbis, visuomenės veikėjas, senas šaulys.

Alfonsas Nevardauskas buvo gimęs 1902 m., lapkričio 15 d., Leckavos bžnk., Mažeikių vls. ir aps. 1914 m. baigė Leckavos pradinę mokyklą. Prasidėjęs I-sis Pasaulinis karas sutrukdė siekti mokslo. 1921 m. jis įstojo į Mažeikių vidurinę mokyklą ir tais pačiais metais — į Mažeikių XII Šaulių skyrių, Moksleivių šaulių būrį. Čia susipažinau su Alfonsu. Mokykloje jam neteko ilgai mokytis, nes 1923 m. buvo pašauktas atlikti karinę prievolę. Tarnavo 5 pėst. pulke. Atlikęs karinę tarnybą, tarnavo pasienio policijoje, Klaipėdos krašte. Laisvu nuo tarnybos laiku lankė Klaipėdos vakarinę gimnaziją.

Jis aktyviai veikė Šaulių Sąjungoje. Jo iniciatyva 1937 m. buvo įsteigtas Klaipėdos XX Šaulių Rinktinės, 43-čias Juodkrantės — Jono Budrio šaulių būrys. Hitleriui okupavus Klaipėdos kraštą buvo pertvarkyta sienos apsauga. Alfonsas Nevardauskas buvo paskirtas į Kretingos apskritį, Aisėnų pasienio policijos rajoną. Įsteigus Aisėnų šaulių būrį, buvo išrinktas į būrio tarybą. Už darbštumą 1939 m. buvo apdovanotas Šaulių Žvaigždės medaliu.

1940 m. bolševikams okupavus Lietuvą, velionis buvo atleistas iš tarnybos. 1941 m. pasitraukė į Vokietiją, buvo paimtas į vokiečių kariuomenę, kurioje ištarnavo iki karo pabaigos.

1930 m. jis vedė Ievą Tamošiūtę, kuri 1939 m. liepos 3 d. mirė, palikdama mažamečius našlaičius, dukrą Meilutę ir sūnų Remi-Alfonsą. Karo metu jis buvo atskirtas nuo vaikų ir tik po karo juos susirado Scheinfeldo DP lietuvių stovykloje. 1949 m. jis atvyko į Čikagą ir dirbdamas sunkų fizinį darbą, įsijungė į visuomenės ir spaudos darbą. Veikė "Krivulės" klube, buvo išrinktas klubo garbės nariu. Aktyviai reiškėsi šaulių veikloje. 1964 m. Šaulių sąjungos atstovų suvažiavime buvo išrinktas į Centro valdybą, bet visos kadencijos neišbuvo, nes dėl kilusių intrigų pasitraukė iš valdybos ir išstojo iš Šaulių sąjungos. Nors gyveno Čikagoje, bet įsiregistravo šauliurėmėju į Juozo Daumanto šaulių kuopą, Los Angeles.

Velionis, tarnaudamas Klaipėdos krašte, rinko medžiagą apie pajūrio augmeniją, gyvūnus, vietos gyventojų papročius, buitį. Medžiagą panaudojo leidiniui "Pajūriais, pamariais". Spaudai rengė romaną, deja, išleisti nebesuskubo. Šį darbą atlikdavo laisvalaikiu, po sunkaus fizinio darbo. Palūžo jo sveikata. Po sunkios operacijos, velionis tikėjosi atgauti prarastas jėgas, bet po eilės metų sveikata pablogėjo.

Net ir sunkiai sirgdamas, velionis kūrė. Rašytame laiške velionis nusiskundė, kad po operacijos "nelabasis" vėžys susilpnino organizmą, prie to dar kita nelaimė — nebemato viena akimi. Rašyti sunkoka, bet manąs atlikti, tik didžioji kliūtis — leidėjo suradimas, nes nebe jo finansiniam pajėgumui spausdinimo išlaidas padengti. Likimas lėmė, kad velionis padėjo plunksną ir amžiams iškeliavo negrįžtamai. Aprašydamas Mažosios Lietuvos pajūrį, jis paliko mums vertingą literatūrinį veikalą, o sau pastatė ilgai išliksiantį paminklą.

Alfonsas Nevardauskas, 1965 m. Los Angeles. O. Žadvydo nuotr.

Lietuvoje velionis bendradarbiavo

Juokėsi balsiai, visas purtėdamas. Net padavėja atkreipė dėmesį į mus. Bet jis nesivaržė — juokėsi ir kaire ranka mosavo, nes dešinėje laikė šaukštą.

— Ir kodėl tu šaukei ar dainavai?

Jis juokėsi, užkando ir tik dabar atsiminė naują klausimą. Atsisukęs tiesiog bakstelėjo šaukštu į mane:

— O kaip tu manai, kodėl aš dainavau?

— Aš visko prigalvojau... Toks didelis miestas... Sakau — vienatvė šaukia, prieš civilizaciją šaukia žmogus. Kokia tai iliuzija...

— Ššš, tyliau! — jis pridėjo pirštą prie lūpų. — Nepradėk pats šaukti. Nereikia. Jei nori, pasakysiu, kodėl balsiuką pamiklinu. Čia laisvės šalis. Aš sugalvojau šaukti tada, kai niekas to nelaukia, šaukti ir kitiem nekiludyti. Traukinys baisiai bilda, tai kas čia tokio, kai šaukia žmogus. O aš šaukdamas lyg išsivėdinu. Šaukiu niekus ir kartais įdedu kokį lietuvišką dainos posmą. Sakau, gal koks išgirs, atsilieps. Cha, cha,cha... Pasiutimas, kiek kartų šaukiau ir kai uždėjau — Ten kur Nemunas banguoja — yra... — Jis vėl juokėsi, ir pridūrė, — bet čia, tamstelė, nešauk! Aš skubu... į choro repeticiją. Gal kitą kartą.

Jis nusisuko ir skubėdamas valgė. Padėjo pinigą ir pasakė — už abu. Nespėjau apsižiūrėti, kaip jis dingo.

Vėliau sužinojau ir daugiau. Žmonės jau tokie — jie viską išgirsta ir viską mielai atiduoda, jei tai liečia kitą. Pasakojo, kad tas žmogus buvęs antrame pasauliniame kare, kažkur patekęs į artilerijos ugnį. Iš ten grįžo jau pažeistas — ima kai kada ir šaukia. O kodėl jis šaukia?

*

Praėjo kiek laiko. Negirdėjau traukiny jo balso ir jo niekur nemačiau. Tik vieną kartą, kai prasivėrė traukinio durys, stovi jis ir šypsosi man. Ir man sako:

— Tik tu nešauk!

Vieno vyro patranka "Puepchen"

ALFONSAS NEVARDAUSKAS

Nors jau seniai viskas nugarmėjo užuomarštin ir laiko baigiama nutrinti iš mūsų atminties, tokius įvykius, kurie paliko mūsų širdyse gilius vargo ir skausmo pėdsakus. Tačiau, po ketvirčio šimto metų bevartydamas senus užrašų puslapius ir nenorėdamas, kad pasiliktų atsiminimai rankraščiuose, vieną kitą ištrauką noriu perteikti lietuviško rašto skaitytojams.

Vakarų fronte 1944 m., dar prieš Kalėdų šventes, vokiečių kariuomenės ginklų tarpe pasirodė vieno vyro patranka "Puepchen" (lėlytė) vadinama. Ji buvo skirta Rhuro krašte giliose tarpukalnėse, bei sunkiai prieinamose kalnų viršūnėse prieštankinei kovai vesti.

Kiek seniai ta Lėlytė buvo fronte prieštankinėse kovose vartota, negalėčiau pasakyti, bet pamenu kaip šiandien, kad vidurnakty buvau paimtas iš savo apkaso ir nuvestas prie vieno upeliūkščio tilto ir čia nakties tamsoje supažindintas su Lėlyte, kurią aš pirmą kartą pamačiau.

Obergefreiteris perduodamas tris patrankos šovinius, it kokius cigarus, pasakė:

— Vienas šovinys yra šovinio lizde. Reikalui esant, tik patrauk virvutę, o po to skubiai užtaisęs vėl trauk. Be reikalo nešaudyk. Taupyk šaudmenis.

— Jawohl, Herr Obergefreiter! — Fronte jokių titulavimų nebuvo.

Viršininkui nuėjus, pradėjau arčiau susipažinti su ginklu. Tačiau naktį ne ką tegalėjau daugiau patirti, tik kaip virvutę patraukti, kad įvyktų šūvis. Besigilindamas į ginklo užduotį ėmiau studijuoti, kaip ir kada ginklas gali būti pavartotas. Buvo pasakyti šaudyti tik į puolančius tankus. Visiškai įsidrąsinęs atsiguliau prie patrankos lygiai taip, kaip kad reiktų veikti kovos metu. Bemandrodamas apie patranką prisiminiau pasakėčią: "Jautis ir varlė". Atsistoju ir vėl atsigulu ir įvairiausiais būdais sprendžiu kovos planus, tačiau, išvadoje gaunasi "Jautis ir varlė". Tik pagalvokim, toki modernūs tankai voromis rieda į vokiečių apkasus, kur pėstininkai ginasi šautuvais ir, va, tokiomis patrankomis. Jau tada tankai ir karo aviacija vokiečių kariuomenės gynyboje buvo reti svečiai.

Man tapus patrankos viršininku gavau du padėjėjus, nes buvo prisiųsta naujų žmonių fronto linijai sustiprinti. Tas jau nebe strateginės reikšmės mostas, bet, va, vis kas keturios valandos buvo skirtos poilsiui, o ne, dieną ir naktį, žaisti su Lėlyte. Pribuvus daugiau žmonių į fronto liniją, mūsų kuopa gavo įsakymą paimti vieną tarpukalnę. Mano Puepchen, su trimis vyrais, užima gynybos poziciją kairiame kuopos sparne, kad sustabdytų galimą vakariečių tankų puolimą. Ar ne skaudus pasityčiojimas? Viešpatie! Pagalvojau: trys vyrai ir Lėlytė turės atremti tuos modernius milžinus ir kažin gi koks jų skaičius puls? Bet įsakymas lieka įsakymu. Nusivežę pasistatėm Lėlytę ir užsimaskavę sugulėm — pasiruošėm kovai.

Vokiečių artilerija atidarė stiprią ugnį ir apšaudė priešo pozicijas. Tik artilerijai nutilus vokiečių pėstininkai puolė į mišką ir prasiveržę, puolė minimą tarpukalnę. Bet stiprios priešo jėgos netaip lengvai leidosi išvejamos, jos atkakliai kovojo. Kova miške ir tarpukalnėje virė, tuo pačiu metu priešo lėktuvai puolė vokiečius ir ėmė be pasigailėjimo juos taršyti. Ir taip, miške ir tarpukalnėje, lėktuvai iš sunkiųjų kulkosvaidžių ir patrankėlių pliekė vokiečius, kad nebežinojo, kur lysti. O mūsų trijų vyrų ir Lėlytės artilerija vis laukėme pasirodant tankus. Tačiau vietoje jų, mus puolė lėktuvai iš oro. Vos tik pasirodžius priešo žvalgybiniam, arba artilerijos korektoriui-lėktuvui, mes, savo Lėlytę palikę po gluosniais užmaskuotą, pasitraukėm į tarpukalnėje nuo lėktuvų gerai maskuotą vietą. Nors neleistina, tačiau pasinaudojome sauvalia gyvybės apsauga.

Keletas priešo kovos lėktuvų praskrisdami iš kulkosvaidžių išakėjo ir priedui dar numetė keletą mažesnio kalibro bombučių. Viena iš tų bombų pataikė tiesiai į mūsų Lėlytę, kurios vamzdis buvo surastas tik vėliau.

Po mūšio buvo patirta, kiek daug čia netekta gyvybių, vienų ir kitų. Vokiečių, reikia pasakyti, retas kuris beišėjo iš tos tarpukalnės. Tam kartui mūšis buvo baigtas, pasižymėjusieji buvo apdovanoti "E.K.2", o kritusieji — karo lauko mediniu kryžiu. Toks vokiečių karo valdžios buvo skirtas kariams užmokestis. Likusius, gi, stiprindavo naujo ginklo dvasia: Neue Waffe — Der Volkssturm.

---

spaudoje. Straipsnius rašė ; Keleivyje, Mūsų Rytojuje, Trimite, Ūkininkų Patarėjuje, Vakaruose, Policijoje. Atvykęs į JAV, bendradarbiavo: Drauge, Naujienose, Lietuvos Pajūryje, Laisvoje Lietuvoje ir kt.

Velionis buvo pašarvotas A. Petkaus koplyčioje, kurioje rožinį atkalbėjo kun. B. Sugintas. Atsisveikinimo kalbas pasakė: A. Juškevičius — LB Čikagos apygardos vardu, A. Gintneris — spaudos darbuotojų, P. Dirkis — Krivulės klubo, V. Šimkus — Balfo.

Gedulingos pamaldos už velionio sielą įvyko Tėvų Jėzuitų koplyčioje. Jo kūnas palaidotas Lietuvių Tautinėse kapinėse. Kapinėse paskutinį patarnavimą atliko ir atsisveikinimo žodį tarė kun. B. Sugintas.

O. Žadvydas

KAIP ALFONSAS NEVARDAUSKAS KŪRĖ "PAJŪRIAIS, PAMARIAIS"

O. ŽADVYDAS

Los Angeles lietuvių visuomenei Alfonso Nevardausko ir jo kūrinio "Pajūriais, Pamariais" pristatymas įvyko 1965 m. balandžio 24 d., Meno-Literatūros vakare, kurį rengė Juozo Daumanto šaulių kuopa, Lietuvių Tautinių Namų salėje. Iš minėto veikalo ištraukas skaitė mokytoja O. Razutienė irV. Plukas, o autorius tarė žodį, kaip jis kūrė ir išleido savo knygą. Žemiau pateikiama jo pasakyta kalba:

— Šiandien man tenka didelė garbė su jumis susipažinti. Pirmiausiai tebūna man leista jus įtikinti, jog tikrai aš esu iš Lietuvos pajūrio, Baltijos jūros krantų saugotojas, Žemaitijos krašto sūnus. Ar gana to, kad aš prisipažįstu toks esąs? Ne. Štai, mielieji šio vakaro dalyviai: žemaičiai, augštaičiai, suvalkiečiai, dzūkai ir Mažosios Lietuvos mažlietuviai, galite čia vietoje ne tik iš tolo pamatyti, bet ir rankoje palaikyti šį mano tapatybei įrodyti pažymėjimą, kuris dar prieš 35-rius metus Baltijos jūros man buvo išduotas.

Aš jį gavau 1930 m. spalio mėnesio viduryj, Juodkrantės kaimo ribose. Baltijos jūros bangos yra išnešusios šį, tūkstančius metų jos gelmėse glūdėjusį, Lietuvos aukso — gintaro gabalą. Į krantą, baltų putų purslu papuošdamos, priartino prie mano kojų. Staiga linkterėjus ir abiem rankom čiumpant šią Baltijos skirtą man dovaną, štai, sunkiai sudejavusi, trejetos metrų banga, atsistojusi ir dideliu lanku sulinkdama, perpylė mane. Ištiškusi, atsimušdama į kopą ir grįždama didele jūros traukos jėga pasigriebusi mane velka į jūrą. Pačiame pakraštyje dar keletos smulkesnių bangų perpiltas, atsistojau. Tik spėjau žvilgterėti, kai visai nebetoli mane vejasi ir kita didelė banga, bet sukaupęs jėgas ir rankose laikydamas gintarą nešiausi į pakopį. Nors sušlapau, bet džiaugsmas buvo nemažas. Taigi, tas viskas įvyko prieš 35-rius metus.

Per pirmąją bolševikų okupaciją man teko trauktis į Vakarus. Išvykdamas, šį gintarą palikau saugoti savo jauniausiajai sesutei. II-jo Pasaulinio karo audroms siaučiant Lietuvoje, mano sesuo su gintaru nesiskyrė, laikė jį lyg kokią relikviją, saugojo mano patikėtą turtą — gintaro gabalą. Tuokart nežinojau, kad jis bus mano asmens tapatybei įrodyti pažymėjimas. Laikui slenkant, atsirado galimybė ir prieš dešimt metų sesuo man atsiuntė šį gintarą, iš okupuotos Lietuvos. Su šiuo gintaro gabalu tesiskirsiu tada, kai būsiu pašauktas išemigruoti į aną pasaulį.

Dievo apvaizda dovanojo man truputėlį literatūrinių gabumų ir va, jau mokyklos suole mėgau šį tą parašyti. Iš mažens mėgau literatūrinį darbą. Kurdavau, parašydavau į lietuvišką spaudą. Trumpai tariant, man sieloje literatūrinė švieselė vos jaučiamai spyksojo.

Tačiau, kai visai pripuolamai, netikėtai, buvau supažindintas su "Laisvosios Lietuvos" redaktoriumi Juozu Masioniu, jam pirmos pažinties proga, įteikiau keliolikos puslapių, mano jau Vokietijoje parašytą vaizdelį apie Juodkrantę. Sugrįžęs galvojau, pažiūrėsiu ketvirtadienį, kai išeis "Laisvoji Lietuva", kas bus atsitikę su mano straipsniu. Ketvirtadienį, grįždamas iš "šapos", kaip pasmus įprasta sakyti, atpylęs dešimties valandų sunkaus fizinio darbo, nedrąsiai užsukau į redakciją. Didžiuliai ryšuliai laikraščių jau buvo sukrauti ir laukė ekspedicijos. Žiūriu, prie stalo stovi korektorius Jonas Vaidelys, kuris su rinkėja domėjosi atspausdintu laikraščiu. Redaktorius pastebėjęs mane, liepė pasiimti laikraštį ir pažiūrėti į Mažosios Lietuvos skyriuje patalpintą straipsnį apie Juodkrantę.

Žiūriu, gi, ir savo akim netikiu: kaip mano parašyta, taip ir atspausdinta, be jokių pataisų. Po trumpos tylos redaktorius Masionis kreipėsi į mane:

— Kai įvedžiau Mažosios Lietuvos skyrių, tai gal būsi toks geras, dar kokį straipsnį duoti atspausdinti. Kadangi su jūsų straipsniu pradėjau šį skyrių, nenorėčiau su juo ir užbaigti, — tarė redaktorius.

Mielieji dalyviai, nenoriu girtis ir nėra ko, bet nuo Juodkrantės straipsnio prasidėjo intensyvus mano bendradarbiavimas literatūrinėje srityje. Netekus jau parašytų straipsnių, buvau priverstas kurti naujus prisiminimų straipsnius. Taip buvo užpildomas Mažosios Lietuvos skyrius iš Lietuvos pajūrio. Tenka pažymėti, kad taip intensyviai dirbau virš dviejų metų, t.y. iki pasikeitė redaktoriai.

Po trumpos pertraukos, vos keliems "Laisvosios Lietuvos" numeriams išėjus ir nepasirodžius Mažosios Lietuvos skyriuje mano straipsniams, tuoj pasigirdo skaitytojų balsai, pasigedę minėto skyriaus.

Tačiau, manyje nebuvo nutrūkęs, anksčiau

pažadintas, literatūrinės dvasios siūlas. Diena iš dienos "verpiau ir audžiau" mano minčių apmestus Kuršių Neringos, Kuršių marių, Nemuno deltos, Lietuvos pajūrio vaizdų prisiminimus.

Tarp manęs ir Masionio nebuvo nutrūkę glaudžiai susidarę santykiai. Kartą mudviem besidalinant įspūdžiais ir bekalbant literatūrinėmis temomis, užkliudžiau savo spausdintus straipsnius, — ar nevertėtų išleisti kokia brošiūrėle, bei sulipdyti knygą, ir ar jis tokiam mano žingsniui pritartų. Paklausiau, ar galėtų patalkininkauti. Masionis sutiko.

Prasidėjo darbas. Perrašinėjau straipsnius tilpusius laikraštyje. Vienur papildžiau, kitur nubraukiau ir taip kiekvieną dieną, po dešimties valandų darbo dirbtuvėje. Laisvalaikiu pradėjau rašyti. Šiam darbui radau laiko ir iš pradžių užteko jėgų. Visą savo laisvalaikį sunaudojau kūrybai. Teko pasitraukti ir iš viešo gyvenimo. Pasislėpiau nuo žmonių, užsidariau. Ne vien kūriau straipsnius knygai, bet tenka prisipažinti, kad visos knygos medžiagą teko perrašyti apie septynius kartus. Ar tai viskas? Teko susirašinėti su visame pasaulyje gyvenančiais lietuviais, ieškant knygai nuotraukų. Turėjau daug darbo, rūpesčio surenkant nuotraukas ir vėliau pritaikant prie straipsnių. Bet galiausiai buvo viskas nugalėta. Perrašinėjant paskutiniuosius puslapius ir baigiant paruošti spaudai visą medžiagą, jaučiau kad kartu senka mano fizinės jėgos, bet ryžtas ir žemaitiškas užsispyrimas neleido padėti plunksnos, kol nebuvo padėtas paskutinis taškas. Pats save verste verčiau dirbti iki viskas buvo paruošta spaudai. Pajutęs, kad galiu mirti tikslo nepasiekęs, skubėjau atiduoti spaudai. Mano didžiausias troškimas — kol dar gyvas esu, kad ši knyga išvystų pasaulio šviesą. Turėdamas keletą skatikų kišenėje, nepakankamai apmokėti spaustuvei, o be to, jau vieną koją įkeltą į ligoninę, susikrovęs į terbą savo raštus, nuotraukas, žemėlapius ir pustūkstantį dolerių, nusikrausčiau pas Mykolą Morkūną, spaustuvėn. Prisistačiau. Pareiškiau, kokiu tikslu atvykau ir ant stalo paklojau atsineštąją medžiagą. Jis mane išklausęs ir prabėgom žvilgterėjęs į medžiagą pareiškė:

— Gerai. Dabar neškitės viską namo, pažiūrėsim vėliau. Kaip ilgai bus tas vėliau, taip ir nepasakė. Pasiimu. Išeinu, lyg antausį gavęs. Palaukęs apie porą savaičių, matydamas, kad mano sveikata eina visai blogyn, vėl ateinu pas Morkūną. Dabar atėjęs, pirmoj vietoj, pasiūliau penkšimtinę avanso, kad negalvotų, jog noriu skolon, kaip kai kurie yra padarę ir iki šiol neatsiteisę už darbą, bei įdėtą medžiagą. Morkūno žodžiais sakant:

— Už dyką nenoriu dirbti. Nemažai nunešė ir vis tebežada užmokėti.

Paklojau ant stalo penkšimtinę kaip ledą ir rašom sutartį. Sutarėm. Knyga turi būti atspausdinta 1963 m. iki sausio 15 d. Buvo manyta, sąryšyje su Klaipėdos krašto atvadavimo 40 metų sukakties proga, pateikti lietuviškai skaitančiam pasauliui. Susitariau iki smulkmenų, kokia knyga turi būti ir mokėjimo sąlygos.

Vos tik pradėjus knygą rinkti, teko man atsigulti sunkiai vidurių operacijai. Čia kiek blogiau. Gręsė mirtis. Nors širdis labai skaudėjo, bet dvasioje stiprinausi, kad negaliu-gi mirti kol knyga nepasiekė skaitytojų. Po operacijos tris savaites išgulėjęs ligoninėje, grįžau į namus. Liga surijo knygos spausdinimui skirtus pinigus, o prieš akis dar trys nedarbo mėnesiai. Nieko nežiūrėdamas, jau kitą savaitę, žaizdą ranka prilaikydamas nukeliavau į spaustuvę. Čia Morkūnas mane pasitiko su humoru.

— Ar knygos atėjai? — užklausė mane.

— Malonus, pone Morkūnai, atleisk man. Negalėsiu jums ištęsėti mudviejų sudarytos sutarties. Dabar, po operacijos, atsidūriau keblioje ekonominėje padėtyje, negaliu nei cento mokėti.

— O kam tų pinigų reikia. Tik duok man laiko baigti periodikos darbus ir tavo knyga bus pradėta spausdinti, neatsižvelgiant į sutartį, — atsakė Morkūnas.

Rodos, lyg ir pagijau. Taip, jo tartas žodis, po aštuonetos mėnesiu tapo realybe. Ir štai, 1963 m. gegužės 18 d., pirmieji egzemplioriai knygos "Pajūriais, pamariais" išvydo pasaulio šviesą.

Gal kam nors gali kilti klausimas, kodėl knygą neatidaviau leidėjui išleisti? Morkūno žodžiais tariant, vargiai būtų atsiradęs leidėjas šiai knygai išleisti. "Pajūriais, pamariais" leidinys pareikalavo nemažai lėšų. Tik paviršutiniškai apskaičiavus, kiekvieno puslapio atspausdinimas atsiėjo daugiau kaip dešimt dolerių. Kadangi į knygą investuoti pinigai neneša atatinkamą nuošimtį, o be to, dar galimas ir nuostolis, kaip dažniausiai atsitinka, tai ir niekam prie širdies. Antra, aš ryžausi, kad knyga būtų išleista pagal mano norą ir skonį. Augščiausias mano tikslas buvo, kad knyga būtų gražiai atspausdinta ir neapviltų skaitytoją. Į knygą sudėtos mano visos viltys ir pastangos. Jas įkūnyti buvo mano kaip Lietuvos sūnaus pareiga, kurią atlikęs, knygą atiduodu skaitytojams, kurie patys tars savo paskutinį žodį, — šiuo autorius baigė savo kalbą.

Mano pažintis su Alfonsu Nevardausku yra sena, nuo 1921 m., iš mokyklos suolo laikų. Tačiau, tarnaudami skirtingose žinybose ir kitose vietovėse, retai susitikdavom. Netekus Klaipėdos krašto, Alfonsas Nevardauskas buvo atkeltas į Kretingos aps. Aisėnų pasienio policijos rajoną. Čia vėl kaip ir Mažeikių vidurinėje mokykloje, buvę šauliai, susitikome tose pačiose šaulių gre-

tose. Tik neilgam, — bolševikų okupacija, II Pasaulinis karas, emigracija mus išskyrė ilgiems laikams.

Susitikome po dvidešimt keturių metų, ne Lietuvoje, bet šiapus Atlanto vandenyno, Čikagoje. Tai įvyko 1964 m. rugsėjo 6 d., LŠST atstovų suvažiavime, kuriame jis buvo išrinktas į LŠ ST Centro valdybą. Susitikome netikėtai. Prieš susirinkimą, užimant vietas, greta susėdom su Baliu Pupalaigiu (miręs 1970 m. lapkričio 12 d.), irgi senu, iš Marijampolėje gyvento laikotarpio, bičiuliu. Pro mane pražingsniavo suvažiavimo atstovas: storokas, žemo ūgio, malonia veido šypsena, po pažastim laikydamas portfelį. Nei jis, nei aš nepasisveikinom. Atsisėdo į kėdę šalia Pupalaigio ir su juo pasisveikinęs užmezgė kalbą. Pupalaigis manydamas, kad mes nepažįstami, supažindino pristatydamas pavardėmis. Iš balso atpažinau Alfonsą:

— Ar tai tu tas pats iš pajūrio, pamario? — užklausiau.

— Taip, tas pats, ir iš Leckavos ir iš pajūrio žemaitis, — atsakė Alfonsas Nevardauskas.

Atsistojom ir viens kitą į glėbį, juk ketvirtis šimtmečio praslinko kaip nesimatėm. Laikas, praūžusio karo audros išgyvenimai atliko savo. Nenuostabu, kad iš išvaizdos viens kito neatpažinome. Nustebo ir mūsų abiejų bičiulis Balys, kad esame seni, iš mokyklos suolo bičiuliai. Alfonsas išsiėmė iš portfelio knygą "Pajūriais, Pamariais, dedikavęs man, įteikė sakydamas, kad tai jo ilgų metų kūrinys, pradėtas dar laisvoje Lietuvoje, baigtas šiame krašte.

Po susirinkimo sekė pobūvis, žinoma, po ilgos pertraukos. Alfonsas pasiūlė pasirinkti vieną iš dviejų: pobūvį, arba praleisti vakarą pas jį? Pasirinkau paskutinįjį, ir neapsirikau. Vakaras pas bičiulį greit prabėgo, nepastebėjom, kad jau trečia valanda ryto, o temos nebaigtos. Jo mažame darbo kambaryje krūva raštų mašinėle rašytų. Tai laisvo laiko darbas, po sunkaus fizinio dirbtuvėje. Tuomet jau turėjo parašęs, bet dar nebaigęs 400 puslapių romaną, keletą apybraižų iš šaulių veiklos jam gyvenant Aisėnuose. Be to, eilę straipsnių laikraščiams. Literatūrinėm temom bekalbant, Alfonsas palietė sunkumus, kuriuos jam sunku išspręsti. Tai jo kūrinių atspausdinimas. Liga dar galinti atsinaujinti, o be to, ir dabar finansiniai sunkus laikotarpis, nes investuotas kapitalas į knygą "Pajūriais, Pamariais" dar nesurinktas, platintojai neatsiskaito.

Vos tik išėjus į pensiją ir kuriantis Floridoje, pablogėjo jo sveikata, turėjo vykti pakartotinai, sunkiai operacijai į ligoninę. Operacija buvo nesėkminga ir po sunkių ir ilgų kančių Alfonsas Nevardauskas, daug dar galėjęs kurti, plunksną padėjo amžinai ir apleido šį pasaulį 1970 m. rugpjūčio 2 d.

Tačiau ir tas kas jo liko rankraštyje yra pakankamas įnašas į literatūrą, kuri neturėtų sutrūnyti, žūti. Jo kūriniai liko šeimos nariams, kurie turėtų imtis iniciatyvos juos atspausdinti. Tai būtų ilgai tveriantis literatūrinis paminklas, kurį jis sau pasistatė.

Desert Hot Springs, 1970. XII. 17

VIETINĖS KARIUOMENĖS BRIGADA 1920 M.

R. LIORMONAS

Pernai suėjo 50 metų, kai buvo įsteigta Vietinės kariuomenės brigada. Jos štabas buvo nedidelis: brigados vadas — mjr. Merkys, štabo viršininkas — mjr. R. Liormonas, adjutantas — Andrius Klemas, ūkio raštvedys — K. Mažylis.

Brigados vado tiesioginis viršininkas — Krašto Apsaugos ministeris (tuo metu mjr. K. Žukas).

Sukakties proga surašiau, kiek dar atmintis leido, buvusių brigados vado žinioje įstaigų ir jų viršininkų pavadinimus ir pavardes ir čia išvardinu:

1. Kauno m. ir apskr. komendantas — kpt. J. Mikuckis; 2. Alytaus — kpt. Daniliauskas; 3. Biržų — mjr. E. Adamkavičius; 4. Kėdainių — kpt. Žutautas; 5. Kretingos — ltn. Vl. Petronaitis; 6. Marijampolės — kpt. K. Skučas; 7. Mažeikių — kpt. J. Šlepetys; 8. Panevėžio — kpt. T. Chadakauskas; 9. Raseinių — mjr. Br. Štencelis; 10. Rokiškio — kpt. Vl. Jankauskas; 11. Tauragės — kpt. V. Dabulevičius; 12. Telšių — kpt. St. Rusteika; 13. Trakų — kpt. J. Butkus; 14. Utenos — kpt. P. Murnikas; 15. Ukmergės — kpt. S. Vilimas; 16. Zarasų — kpt. Zaleskis; 17. Seinų — kpt. Asevičius; 18. Šakių — ltn. Bendikas; 19. Šiaulių — kpt. Kundrotas; 20. Vilkaviškio — mjr. Ivanauskas; 21. Ašmenos —kpt. A. Michelevičius; 22. Švenčionių — kpt. J. Bružinskas; 23. Vilniaus — kpt. Vl. Karkauskas; 24. Drausmės kuopos vadas — ltn. Nevronis; 25. Karo kalėjimo v-kas — mjr. Barščiauskas; 26. Kauno k.-belaisvių stovyklos v-kas — mjr. Platakis; 27. Fredos k.-belaisvių stovyklos v-kas — plk. Lavrentjevas; 28. Kazlų Rūdos k.-b. st. v-kas mjr. Baltušauskas.

Pastaba: Belaisvių stovyklos, pasirašius sutartį su Maskva ir trys Vilniaus komendantūros, lenkams okupavus Vilniaus kraštą, buvo 1920 m. likviduotos.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

Spauda — tautos stiprybė

ALGIRDAS BUDRECKAS

Užėjus II Pasauliniam karui, lietuviai tremtiniai, gelbėdami savo gyvybes, buvo priversti palikti savo brolių krauju pasruvusią ir griuvėsiais pavirtusią tėvynę.

Senieji lietuviai išeiviai, keliaudami toli už jūrų į Ameriką, prisiekinėjo, kad švyksta trumpam. Prisiminimui ne vienas iš jų pasiėmęs savo tėvynės žemės saują, saugojo ją kaip relikviją. Tai buvo meilės ir prisirišimo savo tėvų kraštui simbolis. Daugelis jų nebesugrįžo. Tas pats atsitiko ir su tremtiniais. Visiems sugrįžimas į savo gimtąjį kraštą atidėtas. Daugelis jų nebesugrįš, nes jų norus nutraukia senatvė, ar mirtis.

Lietuviai išeivijoje turėtų suprasti, kad geriausias ginklas laisvei atgauti, šiuo metu, yra ne fizinė jėga—ginklai, bet kultūriniai ir dvasiniai turtai. Mums turi rūpėti savo tautos kėlimas dvasinėmis gerybėmis ir vertybėmis, nes dvasinis ir kūrybinis tautos lygis greičiau prilygsta didelių tautų, negu fizinis.

Kas vertė daugelį lietuvių rizikuoti gyvybe, nešant uždraustas lietuviškas knygas per tankiai rusų sargybomis apstatytas sienas? Tėvynės meilė. Jokio atlyginimo, jokių gėrybių knygnešiams už tai nežadėta, o tik menkas, mažutis žemės kampelis lietuvių kapuose. Prisiminkime, tas pats buvo ir su šauliais — savanoriais-kūrėjais, kurie ryžosi stoti kovon prieš daug didesnį priešą — lenką, vokietį, rusą... Juos visus vedė karšta tėvynės meilė, kuri jų širdyse ruseno.

Tautos tragedija yra ne jos ekonominė būklė, bet laisvės netekimas.

Nepriklausomybė buvo sunkiai iškovota. O kas sunkiai įgyta, tą reikia mylėti ir visom jėgom ginti.

JAValstybėse mūsų tautinis išlikimas yra mūsų pačių rankose, todėl visi tuo turime rūpintis, dėti visas pastangas, kad lietuvybė išeivijoje neužgęstų, o ypač mūsų jaunosios kartos eilėse.

Jei nebūtų lietuviškų laikraščių, nebūtų mūsų organizacijų veiklos, o lietuvybei reiktų skelbti mirtį. Lietuviška spauda mus ne tik informuoja, bet ir saugo nuo nutautėjimo.

Kaip vaikai gali būti gerais lietuviais, jei tėvai nesistengia patys su savo vaikais kalbėti lietuviškai, neskaito lietuviškų knygų ir neduoda skaityti jų savo vaikams; neišrašo lietuviškų laikraščių ir nepratina iš mažens savo vaikų skaityti lietuviškai.

Rizikuodami savo gyvybėmis knygnešiai nešė į Lietuvą iš Prūsų lietuviškas knygas. Šiandien, kai jas galima laisvai skaityti ir įsigyti, tai jų neperkame ir neskaitome. Neskaitome lietuviškų laikraščių ir jų neišsirašome. Statistika rodo, kad pats blogiausias biznis yra iš lietuviškų knygų ir laikraščių.

Mūsų kultūringai tautai ši statistika galėtų būti (mano galvojimu, *privalėtų* būti) diametraliai priešinga. Mūsų tauta yra gabi, talentinga ir darbšti. Todėl išeivijoje privalome mūsų talentus puoselėti, tada neteks nusiminus dejuoti ir skųstis, kad esame maža tauta.

Žuvę knygnešiai mums nėra mirę, nes jų darbai tėvynei yra mums šventi. O šaulių savanorių-kūrėjų kapai yra mūsų tautos šventovės. Turime visad prisiminti tuos mūsų garbingus vyrus ir pareikšti jiems didžią pagarbą, o tuo pačiu sustiprinti savyje pasiryžimą eiti jų pėdomis.

(Fragmentai iš skaitytos paskaitos, minint spaudos mėnesį, Vytauto Didžiojo šaulių kuopos susirinkime.)

JONAS BUTKUS,
ŠAULYS — LIETUVIŲ FONDO
TŪKSTANTININKAS

Štai, 1970 m. lapkričio 22 d., Lietuvos kariuomenės atkūrimą švenčiant Detroite, gen. Jonas Černius apdovanotam J. Butkui užkabino Šaulių sąjungos ordino medalį.

Ta proga reikia iškelti šį malonų ir kuklų, bet taip pat labai pasišventusį Lietuvos idealams šaulį. Šiuo metu jis Stasio Butkaus šaulių kuopoje eina ūkio vedėjo pareigas ir yra valdybos narys jau daugelį metų iš eilės. Visi šios kuopos ruošiami parengimai, vaišės neapsieina be šaulio Jono Butkaus darbščių rankų ir sumanios galvos.

Mes savo kuopoje turime nemažai dosnių aukotojų. Be jų dosnumo Detroito šauliškoji veikla nebūtų taip šviesiai sušvitusi Kanados ir JAV teritorijos padangėje. O ypatingai išskirtini savo pasišventimu ir dosnumu lietuviškiems reikalams, visų vienbalsiai pripažinti, šauliai Vincas Tamošiūnas ir Jonas Butkus. Juos seka visa eilė ir kitų šviesių šaulių.

Dabar, apie J. Butkų. Jis dėl sunegalavimo išėjo į pensiją ne pensininko amžiuje. Bet kiekvieną prašantį aukos Jonas ir šiuo metu tuščio neišleidžia. Jis sako: **"Geriau duoti, negu prašyti"**. Tuo tarpu jis neturtinias žmogus, tik pensininkas. O kiek yra padorių, gerų, mokytų, šviesių — labai pinigingų lietuvių, bet jie jokiais prašymais, jokiais įrodinėjimais nesuminkštinami. Nei Balfas, nei Lietuvių Fondas, nei Lietuviški reikalai jų nejaudina ir kieto kaip nagas, suspausto kumščio neatlenkia. Jie vis skundžiasi... Tuo tarpu, Jonas pasakė, kad jam rūpi, kad **"Kitąmet sudėtume milioniniam Lietuvių Fondui 340,000 dolerių"**. Jis taupė tūkstantį, kaip koks "skrūdžius", bet taupė ne sau, o Lietuvių Fondui. Ir sutaupęs man atnešė ir padavė. Mane, toks nuoširdus pasiaukojimas lietuvybės išlaikymui, lietuvių kultūros ugdymui, giliai sujaudino. Kaipgi nerašyti apie tokį puikų savęs išsižadantį asmenį? Reikia visur šaukti, tokius žmones rodyti gyvu pavyzdžiu. O gyvi pavyzdžiai patraukia ir sužavi net atšalėlius.

Pirmojo Lietuvos Kareivio St. Butkaus kuopoje turime ir daugiau LF tūkstantininkų, š. Jonas Butkus nėra pirmasis tūkstantininkas, mūsų šaulių kuopa jų turi ir jais didžiuojasi. Jam palyginimu galėtų eiti, Evangelijoje minima, neturtinga našlė ir našlės skatikai. Jeigu jis būtų turtuolis, tai jo tūkstantinė mus nestebintų, iš jo galėtume prašyti ir daugiau.

Jonas Butkus yra gimęs 1910 m. Lietuvoje. Tarnavo kariuomenėje, 3-čiame artilerijos pulke, kurio vadu buvo daugeliui atmintinas, labai griežtas pulko vadas plk. Petras Dočkus. Tame pulke jis buvo pakeltas puskarininkiu. Vėliau jame pasireiškė įmonininko gabumai. Pradėjo iš mažo. Buvo įsteigęs vaisvandenių įmonę Kaune, vėliau Klaipėdoje. Šios srities prekyba ir vertėsi laisvojoje Lietuvoje.

Jonui Butkui atrodo, kad mes, be didelių sunkumų, kitąmet galėtume užbaigti užsibrėžtą milioninį Fondą, t.y., surinkti 340,000 dolerių. O gal ir pavyks? Taip, jeigu mes visi būtume tokie, kaip Jonas Butkus, Stasio Butkaus kuopos šaulys.

V. Mingėla

VINCAS TAMOŠIŪNAS —
ŠAULIŲ VETERANAS

1970 m. gruodžio mėn. 12 d. St. Butkaus šaulių kuopa Detroite buvo surengusi šaulių sąjungos pirmininkui ir garbės nariui Vincui Tamošiūnui šauliškos veiklos 50 metų auksinės sukakties minėjimą. Į minėjimą atsilankė daug svečių, organizacijų atstovų ir draugų. Salė buvo gražiai dekoruota. Stalai puošniai padabinti. Visų nuotaika pakili ir šventadieniška. Prie garbės stalo sėdėjo šaulių s-gos garbės narys Vladas Išganaitis ir sukaktuvininko giminės.

St. Butkaus šaulių kuopos pirm. L. Šulcas pasveikino jubiliatą rengėjų vardu, o S. Kaunelienė nupasakojo jo nuveiktus darbus.

Vakarienės metu sukaktuvininką sveikino šaulių s-gos garbės narys Vladas Išganaitis. Po jo kalbos, jubiliatą sveikino Algirdas Budreckas Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vardu. Jis tarė šiuos žodžius: "Laikau už garbę ir didelį malonumą sveikinti Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vardu šaulių s-gos pirmininką ir garbės narį Vincą Tamošiūną, minint šiandien 50 metų jo šauliškos darbuotės

Jubiliatas vadovauja šaulių s-gai ir jai visa siela yra atsidavęs. Šaulių s-gos idealai ir meilė Lietuvai, tai jo gyvenimo prasmė. Jis nuo pat jaunų dienų priklauso šauliams. Tremtyje irgi nuo pat šaulių s-gos atkūrimo nuoširdžiai jai dirba. Taigi sukaktuvininką ne tik Lietuvoje, bet ir išeivijoje matome pirmose šaulių gretose.

Šaulių veteranas Vincas Tamošiūnas yra brandi ir darbšti asmenybė. Jis puikiai valdo plunksną ir nemažai rašo, bet jis labai nemėgsta, jei apie jį kas rašo. Jis, rašydamas įvairiais šaulių organizaciniais reikalais, yra man ne kartą pabrėžęs, kad stengčiaus mažiausiai apie jį rašyti. Taigi, jo didžioji dorybė — kuklumas.

Jis bendradarbiauja beveik visoje lietuviškoje spaudoje, o taip pat dalyvauja daugelio organizacijų vadovybėse.

Sukaktuvininkas paskutiniame šaulių s-gos suvažiavime, Detroite, buvo išrinktas Šaulių s-gos pirmininku, ir jam buvo suteiktas Šaulių s-gos garbės nario vardas. Už nuopelnus Šaulių s-ga jį yra apdovanojusi Šaulių Žvaigždės žymeniais.

Šauliai didžiuojasi jo atliktais darbais.

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vardu sveikinu ir linkiu Šaulių s-gos pirmininkui ir garbės nariui Vincui Tamošūnui daug saulėtų dienų, geros sveikatos, ištvermės ir toliau dirbti šaulių idealams."

Vakarienės metu buvo pasakyta daug kalbų ir perskaityta daug telegramų ir laiškų gautų iš įvairių lietuviškų organizacijų. Meninę dalį atliko: P. Zaranka, kuris paskaitė iš V. Tamošiūno kūrybos ir skautai, vadovaujami A. Vaitiekaičio, su savo orkestru, pavadintu "Miško Broliai". Jubiliatas gavo nemažai dovanų. Vytauto Didžiojo šaulių kuopos dovaną įteikė — šauliai S. Cecevičienė, S. Radzivanas ir Alg. Budreckas.

Jubiliatas jautriais žodžiais padėkojo už puotą ir sveikinimus.

Programą pravedė S. Kaunelienė ir L. Šulcas.

Už surengtą jubiliatui, šauliui veteranui Vincui Tamošiūnui pagerbimą ir šaunų priėmimą St. Butkaus šaulių kuopos vadovybei reiškiu šaulišką pagarbą ir padėką.

Algirdas Budreckas

BALIO PUPALAIGIO NETEKUS

Šaulių veteranų eilės vis mažėja. Lapkričio 12 d. su šiuo pasauliu atsiskyrė šaulys **Balys Pupalaigis**. Jo palaikai buvo pašarvoti Petkaus Marquette koplyčioje. Atsisveikinimas su velioniu įvyko lapkričio 16 d. 7:30 v. vakare. Į iškilmes susirinko pilna koplyčia žmonių. Atsisveikinimo žodį

pasakė Algirdas Budreckas. Po to kalbėjo įvairūs atstovai.

Buvęs Šaulių s-gos pirmininkas ir vienas iš sąjungos įkūrėjų tremtyje Alfonsas Valatkaitis savo kalboje prisiminė velionio nuveiktus darbus Lietuvai ir Šaulių s-gai. Šaulių s-gos CV narys kun. Jonas Borevičius su velioniu atsisveikino Šaulių s-gos vardu. Martynas Gudelis, "Naujienų" vyr. redaktorius, išsamiau išdėstė velionio nueitus gyvenimo kelius, nes jį gerai pažino nuo pat jaunų dienų. Redaktorius savoje kalboje įvertino velionio nuveiktus darbus tėvynei, lietuvių spaudai išeivijoje, apgailestaudamas, kad "Naujienos" neteko gero bendradarbio. Valerijonas Šimkus atsisveikino su velioniu "Laisvosios Lietuvos" vardu. Pranas Nedzinskas kalbėjo Dzūkų dr-jos vardu ir Algirdas Reivytis "Krivulės" vardu.

Atsisveikinimą ruošė šauliai, vadovavo šaulys Algirdas Budreckas.

Laidotuvės įvyko lapkričio 17 d. Iš koplyčios, 9 v. ryto, velionio palaikai buvo atlydėti į Šv. M. Marijos Gimimo parapijos bažnyčią, kurioje įvyko gedulingos pamaldos. Pamaldas atliko ir jautrų pamokslą pasakė kan. V. Zakarauskas. Pamaldų metu šaulė Teodora Serapinienė giedojo solo. Po pamaldų didelė vilkstinė automobilių palydėjo velionį į lietuvių Šv. Kazimiero kapines. Dar kartą prie duobės kunigai pasimeldė. Po to, karstas su Balio Pupalaigio palaikais buvo palaidotas su tradicijomis ir lietuviškomis apeigomis. Apeigoms pasibaigus buvo sugiedotas Lietuvos himnas.

Algirdas Budreckas

A.a. šaulės Stasės Šukaitienės paminklą šventinant, Toronto Šv. Jono Kr. lietuvių kapinėse, dalyvavo: Hamiltono DLK Algirdo kuopos šauliai-ės: Iš k.: kuopos pirm. P. Kanopa, š. Stasė Kanopienė, A. Šukaitis, Kanados Rinktinės pirmininkas St. Jokubaitis, M. Juodis, V. Saulis ir š. Stasė Petkevičienė.

ŠAULIŲ ŽENKLAS MARMORE

Šaulės **Stasės Šukaitienės** atminimui juodo marmoro antkapis buvo pašventintas Port Credit Šv. Jono kapinėse. Susirinkus giminėms, vietos šaulių kuopos atstovams ir nemažam būreliui artimųjų, į Aušros Vartų bažnyčią, prel. dr. J. Tadarauskas atlaikė gedulingas pamaldas ir savo pamoksle prisiminė velionę jautriais žodžiais. Ilgų metų choro bendradarbė B. Antanaitienė, palydima vargonų, pagiedojo solo.

Po pamaldų dalyviai vyko į Port Credit, kur kapinėse prel. dr. J. Tadarauskas atliko paminklo šventinimo apeigas, dalyvaujant Kanados šaulių rinktinės pirmininkui St. Jokubaičiui ir Hamiltono DLK Algirdo šaulių kuopos pirmininkui P. Kanopai. Simboliniu antkapio akmens pabučiavimu visi išreiškė savo meilę ir neužmirštamą prisiminimą velionei. Vėlau visi buvo pakviesti pusryčių į St. P. Kanopų namus. Čia velionės vyras Ant. Šukaitis padėkojo visiems už tokį gražų jo brangios žmonos prisiminimą.

Lietuvių kapinėse vėl išdygo naujas antkapis ir pirmas, kuris yra pasipuošęs šaulių ženklu. Įrašas sako: "Visiems tuo keliu eit reikės, o grįžti niekas negalės." DLK Algirdo kuopos šauliai tikrai gražiai prisiminė savo šaulę, amžinybėn iškeliavusią.

K. Mileris

Šaulio Balio Pupalaigio laidotuvės Šv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje, 1970 m. lapkričio 17 d. Iš d. stovi: V. Išganaitis ir A. Budreckas.

KAZIO KETURAKIO NETEKUS

Kazys Keturakis mirė staigiai 1970 m. gruodžio mėn. 6 d. Jis priklausė Vytauto Didžiojo šaulių kuopai ir buvo tos kuopos valdybos narys. Vytauto Didžiojo šaulių kuopa surengė velionio atsisveikinimą. Į atsisveikinimą atsilankė pilna koplyčia žmonių ir uniformuotų šaulių.

Su velioniu atsisveikino Sąjungos garbės narys Vladas Išganaitis, buvęs pirmininkas Alfonsas Valatkaitis Čikagos Šaulių Rinktinės vardu, o Mykolas Maksvytis — Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos vardu.

(nukelta į 24 psl.)

Šaulė Tremtyje

Redaguoja S. KAUNELIENĖ, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Naujus metus pradedant

Ar jau atsinaujinai, sese, "Kario" prenumeratą? Ar jau įsijungei į "Šaulė Tremty" bendradarbių eiles?

Pradedame Naujuosius Metus išeivijoje. Be gimtosios žemės po savo kojomis, kaip snaigės nešamos vėjo, dar tebeklajojam svetimų miestų gatvėmis. Dažnai apatijos pagautos apsnūstam. Pradėdamos 1971 metus pasitempkime, pagyvinkime moterų sekcijų veiklą. Darbų daug. 1970 m. lapkričio mėn. 23 d. lietuvių tauta davė naują kankinį — Simą Kudirką. Gėdingas jo atidavimas rusams sujudino amerikiečių ir pasaulio spaudą. Ar kiekviena prisidėjom, kad atgarsiai būtų dar stipresni? Ar sušelpėm siuntiniais Punsko lietuvius? Ar aplankėme savo apylinkių ligoninėse esančius brolius, seses? Ar suteikėm šventinio džiaugsmo seneliams, nelaimės paliestiems? Ar parašėm apie savo veiklą į "Šaulę Tremty"?

Norėtųsi daugiau žinučių apie atskirų kuopų moterų veiklą. Neatidėliodamos siųskim, kad sekančioje "Šaulė Tremtyje" kaip veidrodyje, atspindėtų visų kuopų veikla. Siųskime nuotraukas, žinutes apie šeimynines šventes, vaikų atsiektus laimėjimus moksle. Visa tai suartins mus, pasidarysim tikros sesės.

Sveikų, darbingų ir sėkmingų metų visoms!

"Šaulė Tremtyje" (1970 m. gruodžio mėn.) redaktorės Stefos Kaunelienės žinutėje, puslapis 3, eilutėje 12-toje yra praleistas žodis **gimtinės**. Skambėtų sakinys taip: "... Bagdono tapytą sukaktuvininko **gimtinės** paveikslą".

Garbės svečiai V. Tamošiūno pagerbtuvėse. Iš k.: Audronė ir Vincas Tamošiūnai, Vladas Išganaitis ir Povilas ir Algis Tamošiūnai. Nuotrauka K. Sragausko

LŠST GARBĖS NARIO IR DABARTINIO PIRMININKO VINCO TAMOŠIŪNO PAGERBIMAS

Gruodžio mėn. 12 d. Detroito Stasio Butkaus kuopa suruošė Lietuvių Namuose labai šaunų savo ilgamečio pirmininko brolio Vinco Tamošiūno šauliškos veiklos auksinės sukakties pagerbimo pobūvį.

Nežiūrint labai blogo oro, kiekvieną savaitgalį buvusių gausių parengimų, universitetuose bei mokyklose prasidėjusių egzaminų, sukaktuvininką pagerbti susirinko virš 250 įvairaus amžiaus ir įvairių pažiūrų svečių. Dalyvavo antros ir trečios kartos čia gimusių, senųjų ir naujųjų ateivių. Labai daug jaunimo atvyko iš Čikagos, Toronto ir kit.

26 organizacijų atstovai sveikino žodžiu, 44 prisiuntė asmeniškus sveikinimus raštu. Sveikinimai dar tebeeina. Buvo telegramų ir laiškų iš plačios Amerikos, Kanados, Vokietijos ir tolimosios Australijos.

Sukaktuvininkas gavo daug vertingų dovanų. Labiausiai sukaktuvininką sujaudino šaulių moterų dovana — meniškai išdeginta medinė dėžutė, o joje saujelė Augštaitijos, nors ir ne jo gimtosios Ignalinos, o artimo Setarečiaus kaimo, žemės.

Šaulė veteranė Zuzana Arlauskaitė - Mikšienė, dėl nesveikatos negalėdama dalyvauti, savo dovaną — sūnaus Žibunto Mikšio įrėmintą grafikos darbą — paveikslą prisiuntė per sesę St. Hotrienę. Švyturio kuopos jūros šaulė Marija Kinčienė įteikė iš Punsko gautą rankų darbo staltiesę, sesė Marija Šimkienė labai gražų tautinį kaklaraištį, Pranė Balandienė didžiulį pačios keptą tortą. Rūta Kaunelytė perskaitė iš užjūrio prisiųstą savo vyriausio brolio leitenanto Sauliaus sveikinimą ir nuo savęs, bei savo brolių, uždėjo sukaktuvininkui ilgą tautinę juostą. Patys jauniausi sveikintojai, "Aušros" mokyklos mokiniai, jautriai pasveikino brolį Vincą — nuolatinį mokyklos rėmėją ir bičiulį ir įteikė mokinės Reginos Juškaitės darbo adresą.

Nuo sesių neatsiliko ir broliai. Sąjungos garbės šaulių vardu jautrų sveikinimo žodį tarė buvęs p-kas Vladas Išganaitis. Vytauto Didžiojo Čikagos kuopos vardu kalbėjo Algirdas Budreckas ir įteikė puikų medžio paveikslą. Kanados šaulių Rinktinės p-kas Stasys Jokubaitis perskaitė labai gražią sukaktuvininko garbei sukurtą poemą, o nuo Kanados šaulių, įteikė puikų, su šaulių ženklų viršelyje ir įrašu, odinį albumą. Šaulys Povilas Valantinas su ponia įteikė Brazdžionio poezijos rinkinį. Stasio Butkaus kuopa dovanojo dail. Bagdono tapytą sukaktuvininko paveikslą; skautų tuntai — menišką lėkštę, o skautai akademikai — knygą, gi dr. Eugenija ir Vladas Paužai — kryžių.

Giminių vardu sveikino Audronė Tamošiūnaitė iš Čikagos ir įteikė paveikslą (iš medžio).

Meninę dalį atliko Detroito jaunieji menininkai, visi brolio Vinco gerbėjai. Dainininkė Irutė Vizgirdaitė, akomponuojant Vidai Bliūdžiūtei, padainavo "Vėversys" ir "Muzikos Aidai"; "Ko verkė motulė sena" padainavo pati, palydėdama pianinu. Skautų "Miško Brolių" orkestras, vadovaujamas s. Algirdo Vaitiekaičio, pagrojo tris liaudies daineles. Vaišių metu orkestras linksmino svečius ir net išjudino pašokti. Labai gražiai iš sukaktuvininko kūrybos, "Švento Jono kumelys", augštaitiškai paskaitė mok. Pranas Zaranka. Prieš vaišes labai gražią maldą perskaitė Stasio Butkaus kuopos kapelionas kun. Viktoras Krišščiūnevičius. Nežiūrint ilgokai užtrukusios oficialiosios dalies, tai buvo neeilinis pagerbimas, neeilinio žmogaus ir žymaus visuomenininko, visa širdimi Lietuvai, lietuvybei, Šaulių sąjungai bei broliui, sesei lietuviui atsidavusio asmens.

Pagerbimo iniciatorius ir pirmininkas buvo Stasio Butkaus kuopos pirmininkas brolis Leonardas Šulcas.

Dalis sveikinimų skambėjo taip:

Šaulių Sąjungos Garbės nariui ir S-gos p-kui, gerbiamam mielam broliui Vincui Tamošiūnui.

Dirvos grūdas išaugino
Lietuvai galiūnus,
Garbė žemei, nurią myli
ištikimi sūnūs . . .

50-ties metų šauliškos veiklos proga sveikiname pasilikdamos kartu su Jumis.

Moterų šaulių vadovė, Kodatienė ir visos šaulės.

~ ~ ~

Sveikinu Lietuvos Šaulių S-gos ilgametį veikėją, jos Garbės Šaulį ir dabartinį Centro valdybos p-ką, didžiai gerbiamą Vincą Tamošiūną, sulaukusį šauliškos veiklos 50 metų jubilėjaus ir iš visos širdies linkiu ilgiausius metus sėkmingai darbuotis Brolių ir Seserų tarpe . . .

Broli,
Reiškia Tau šiandien šauliai
Gilią pagarbą ir meilę —
Dirbk, gyvuok ir kurk dailiai
Ilgą ilgl metų eilę! . . .

Janina Narūnė - Pakštienė, Miami, Fla.

~ ~ ~

Siunčiame šauliškus sveikinimus sulaukus brandžios sukakties aktyvioje Sąjungos veikloje. Mūsų broliški linkėjimai — dar daug metų laikytis Tėvynės gynėjų eilėse.

Lai gerasis Dievulis ir mūsų Tautos Praamžius laimina Jūsų kelius, suteikia ištvermės ir ryžto plečiant Sąjungos veiklą ir ruošiant mūsų jaunąją kartą besiartinančioms mūsų gimtojo krašto laisvės kovoms.

Tikime, kad išeivijoje atsikūrusios Lietuvos Šaulių Sąjungos vadovybė nulydės Sąjungos vėliavą Gedimino kalno papėdėn, prosenių mums išsaugoton sostinėn Vilniun.

"Susispieskit krūvon, Lietuvos sakalėliai!"

Jūsų Stefanija Rūkienė ir Konstantinas Rūkas, Hot Springs, Arkansas.

~ ~ ~

[Telegrama]

Didžiai gerbiamas broli pirmininke,

Negalėdama asmeniškai dalyvauti Jūsų šauliškos veiklos auksinės 50 metų sukakties minėjime, sveikinu linkėdama Jūsų šauliškoje veikloje ir asmeniškame gyvenime.

Šaulė Emiljia Putvytė

~ ~ ~

Brangiam Sėlių krašto Sūnui ir ištikimam šauliui ilgiausių metų ir didžios laimės linki

visos šeimos vardu Danutė Pašilytė - Rautinš.

~ ~ ~

Brangus Broli Pirmininke,

Šauliškos veiklos auksinio jubilėjaus proga ir prisimenant visą kitą lietuvišką visuomenės darbą, nuoširdžiai sveikiname Tamstą ir prašome Dievo palaimos tolimesniam Tamstos gyvenimui ir sėkmės vadovauti Tremties Šaulių Sąjungai, siekiant Tėvynei laisvės ir lietuviškos gyvybės išlaikymo savo tautiečių, Tremties brolių ir seserų tarpe.

Su šauliška pagarba Aleksandras ir Sofija Mantautai.

~ ~ ~

Didžiai Gerbiamas Šaulių Sąjungos Vade Tamošiūnai,

Ilgiausių Metų, Ilgiausių! . . .

Zuzana Mikšienė

~ ~ ~

"Aušros" mokyklos Bičiuliui ir Rėmėjui p. V. Tamošiūnui

Kas "Aušros" mokyklėlę globojo,
Kas mažus dažnai į ją vežiojo?
Kas mokyklai mokslo priemones,
mokiniams dovanas pirko?
Kas mokyklos parengimus lankė,
Mus drąsino, mums plojo?
Tai ponas Tamošiūnas,
Vincas Tamošiūnas.
Tad šiandien "Aušra",
Tamstos didžią šventę švęsdama,
Linki nepavargt, dar ilgai ilgai
gyvuot.
Ir šviesti pavyzdžiu skaisčiu
visiems —
Tiek dideliems, tiek mums mažiems.

1970 m. gruodžio mėn. 12 dieną — "Aušra".

Brangus Dėde,

Jūs netik mums artimiesiems, bet ir visiems, buvote pavyzdžiu kaip mylėti, kaip aukotis, kaip dirbti smūtkelių žemei. Savo pareigą ir pažadus Lietuvai išpildėte su kaupu. Didžiuojamės Jumis ir nuoširdžiai sveikinam taip reikšmingos sukakties proga!

Dievulio palaimos ateičiai!

Eliutė ir Herbertas, Kanada.

~ ~ ~

[Telegrama iš Australijos]

Šauliškos veiklos auksinio Jubilėjaus proga sveikiname ir reiškiame gilią pagarbą, turėdami viltį, kad ateityje taip pat pasiliksit kilniu pavyzdžiu išblokštoms į užjūrius lietuvių tautos atžaloms. — — — — —

Viktorija, Kazys, Rimas Keraičiai.

~ ~ ~

Širdingas ačiū broliui Feliksui Blauzdžiui nupirkusiam "Šaulė Tremtyje" redakcijai lietuvišku šriftu rašomąją mašinėlę.

Ačiū ir broliams: Matui Baukiui, Ignui Kauneliui, Juozui Lesčinskui, Jonui Mikulioniui ir Sirtautui Vladui, paaukojusems Kariui paremti po $15, viso $90.00.

Stefanija Kaunelienė

KAZIO KETURAKIO NETEKUS

(atkelta iš 21 psl.)

Atsisveikinimą pravedė Algirdas Budreckas. Prie velionio karsto jis tarė: "Tik prieš porą dienų mačiau velionį Keturakį Čikagos vidurmiestyje, mitinge. Jis ten dalyvavo šaulių vėliavų tarnyboje. Staigi jo mirtis sukrėtė šaulius. Netekome gero, pavyzdingo šaulio. Vytauto Didžiojo šaulių kuopa neteko paslaugaus valdybos nario.

Velionis buvo didelis patriotas ir labai pareigingas. Jei ateidavo į talką, tai talkininkavo nuoširdžiai. Jis visa siela buvo atsidavęs Šaulių Sąjungai. Jis mylėjo savo kraštą ir savo gimtinę — Lietuvą. Jis nenuilstamai dirbo ir visur ir visada prisidėjo prie kovos už Lietuvos laisvę ir giliai išgyveno mūsų golgotos kelią.

Šaulių Sąjunga, įvertindama velionio darbus organizacijai, buvo apdovanojusi jį šaulių Žvaigždės žymenimis.

Velionis Keturakis buvo labai gero būdo ir mokėjo su visais gražiai sugyventi. Jo asmenyje netekome, ne tik gero ir pareigingo, bet drausmingo ir pavyzdingo šaulio. Lietuva neteko karšto patrioto ir tauraus lietuvio. Todėl velionis su visomis geromis ypatybėmis pasiliks mūsų visų atminime kaip šviesi asmenybė.

Ilsėkis, mielas šauly Kazimierai, ramybėje toli nuo savo gimtųjų namų

A.a. K. Keturakis

ir laukų, kuriuos taip mylėjai ir jų visada ilgėjais.

Reiškiu nuoširdžią užuojautą velionio žmonai ir jo artimiesiems.

Šaulių Sąjunga liūdi jo netekus."

Gruodžio mėn. 9 d. velionio palaikai iš koplyčios buvo nulydėti į Šv. P. Marijos Gimimo parapijos bažnyčią, o po gedulingų pamaldų, palaidoti Šv. Kazimiero kapinėse. Paskutinėje žemės kelionėje velionį palydėjo vilkstinė automobilių. Prie velionio karsto koplyčioje ir bažnyčioje (o taip pat ir karstnešiai) stovėjo uniformuoti šauliai. Laidotuvės vyko pagal nusistovėjusias senas lietuvių tradicijas. Prie supilto šaulio Keturakio kapo buvo sugiedotas Lietuvos himnas.

Algirdas Budreckas

A.A. ANTANO IMPOLĖNO
atminimui — auka
žurnalui "KARYS" paremti

Kazys Spakauskas $5.00, Leonas Paulauskas $5.00, Krometal darbininkai $5.50, Marija ir Balys Raugas $5.00, Janina Kriščiūnienė $5.00, Ona Jurskienė ir Snieguolė Jurskytė $10.00, Petras Andrulis $5.00, Liūtas ir Julija Jurskiai $10.00, V. S. Bagdo[nevičienė] $5.00, Lietuvių Moterų Klubų Federacijos — Phila. klubas $10.00, Liucija Šaudzienė $5.00, A. ir M. Vaisnys $5.00, Tomas Stelmokas $10.00, Povilas Šidlauskas $5.00, H. Misliauskas $5.00, LVS "Ramovė" — Philadelphijos skyrius $25.00.

Ilgamečiui kuopos valdybos nariui, šauliui

KAZIMIERUI KETURAKIUI,

staiga mirus,
jo žmonai Olgai, šeimai ir visiems artimiesiems
reiškiame brolišką užuojautą.

Vytauto Didžiojo Šaulių Kuopa

Nepriklausomos Lietuvos gen. štabo majorui, Lietuvių Veteranų s-gos "Ramovė" Philadelphijos skyriaus buvusiam ilgamečiui pirmininkui, ir visų buvusių valdybų nariui, Lietuvos antinacinės ir antisovietinės rezistencijos dalininkui, buvusiam ALT Philadelphijos skyriaus ilgamečiui pirmininkui, Lietuvių Bendruomenės Philadelphijos skyriaus ilgamečiui valdybos nariui, didžiam Lietuvos mylėtojui, Lietuvos laisvės kovotojui — majorui

ANTANUI IMPOLĖNUI

iškeliavus į amžinybę, jo žmonai Bronei, dukroms Danutei ir Mildai su šeimomis ir giminėmis reiškiame gilią užuojautą ir kartu dalinamės liūdesiu.

Lietuvių Veteranų sąjungos "Ramovės" Philadelphijos skyriaus pirmininkas, valdyba ir skyriaus nariai.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

Gauta žinia, kad Mardvijoje, Potmos priverčiamo darbo stovykloje, mirė Lietuvos kar. savanoris kpt. **Jonas Steikūnas**. Jis buvo kalinamas Lietuvoje ir Sibire. Lapkričio 12 d. Čikagoje mirė **Balys Pupalaigis**, buvęs Lietuvos kar. 5 pulko karys, šaulys ir spaudos darbuotojas. **Povilas Jocas**, buvęs Karo policijos puskarininkis, žuvo spalio 10 d. Kanadoje, ties Torontu, gyveno Montrealyje. Sav.-kūrėjas **E. Sinkevičius** mirė lapkričio 17 d. Worcesteryje, sulaukęs 68 m. Spalio 8 d. mirė **Konstantinas Andrijauskas**, Dariaus ir Girėno posto narys. Jis, karinėm iškilmėm, buvo gražiai palaidotas Liet. šv. Kazimiero kapinėse. Visų mirusių šeimoms ir artimiesiems reiškiame užuojautą.

Detroito jūros šaulių švyturio kp. šaulys Algirdas Norkūnas tarnauja Amerikos kariuomenėje, kur už gerą šaudymą buvo atžymėtas augščiausiu ženklu.

Mjr. Martynas Lidys

— Plk. ltn. **Antanas Vaitiekūnas** Azorų salose dirba karinio inžinieriaus darbą.

— Sav.-kūrėjas **Konstantinas Petrauskas**, kuris yra darbštus skyriaus veikloje ir mūsų spaudoje, šiais metais surinko 10 naujų "Kario" prenumeratų Čikagoje. Kad taip pasidarbuotų kiekvienas ramovėnas, "Karys" galėtų lankyti daugelį šeimų.

— Serž. **Lewis Striupas**, atvyko į Čikagą pas savo tėvelius atostogų.

— Mjr. **Martynas Lidys** jau antrą kartą yra Pietų Vietname ir antrą kartą sužeistas. Už pasižymėjimus kautynėse buvo apdovanotas "Purple Heart" medaliu ir kt. atžymėjimais.

— Dr. **J. Vidžiūnas** atliko taikos misiją Pietų Vietname. Dirbdamas 2 mėn. Que Nhon ligoninėje, jis įvedė naujos tvarkos, pagerinimų ir lankė raupsuotųjų vaikų koloniją. P. Vietnamo spauda apie jį plačiai rašė.

— Jonas Baškauskas, ištarnavęs 6 metus Amerikos armijoje, grįžo į Čikagą sveikas, nors jam teko ilgai būti ir Vietnamo frontuose. Jis sugrįžo atgal į šaulių Vytauto Didžiojo kuopą toliau veikti.

— Kūrėjas-sav. **Juozas Grybauskas**, kuris gyvena Hot Springs, Arkansas valstybėje, organizuoja savanorius ir šaulius į vienetus.

— **Loreta Žemaitytė**, baigus Kennedy augštesniąją mokyklą, įstojo į JAV aviacijos tarnybą. Apmokymą atlieka Lackland aviacijos bazėje, — Texas.

— **Ukrainiečių Karo Veteranų s-gos** c.v. ir jų Čikagos skyriaus valdyba paskyrė 25 dol. Brazinskų laisvinimui. Ukrainiečiai labai nuoširdžiai dalyvauja mūsų kariuomenės šventėse, net programose.

— Plk. **J. Tumas**, buvęs Červenės kankinys, yra sunkiai susirgęs. Ilgą laiką jis buvo ligoninėje, o dabar namuose.

Inž. plk. ltn. JONAS MATONIS-MACULEVIČIUS

išlaikė valstybinius egzaminus Mass. valstijoje ir įsigijo registruoto profesijos inžinieriaus (Reg. Professional Engineer) titulą ir teises projektuoti, tvirtinti projektus ir vykdyti neriboto dydžio trobėsių, tiltų ir kt. statybas.

Reg. prof. inž. Jonas Matonis yra baigęs Lietuvos Karo mokyklą ir Augšt. Karo Tech. kursų Statybos skyrių, kur gavo karo techniko ir statybos techniko laipsnius. Būdamas kariuomenėje lankė Vytauto Didžiojo universiteto teisių ir technikos fakultetus, ir įgijo statybos inžinieriaus laipsnį. Be tiesioginių pareigų kariuomenrje buvo lektorium Karo mokykloje ir Augšt. Karo Tech. kursuose; nuo 1928 iki 1940 m. buvo "Kario" redakcinės kolegijos narys technikos sričiai; reiškėsi spaudoje Lietuvoje ir Amerikoje, — vien Liet. Enciklopedijoje yra tilpę virš 100 jo straipsnių įvairiais technikos klausimais.

JAV su šeima gyvena nuo 1949 m. Iki 1969 m. rudens dirbo projektuotoju-tikrintoju garo jėgainių statybos bendrovėje Riley Stoker Corp., Worcesteryje, Mass.

— Povandeninis laivas James Madison ginkluotas **Poseidon C3** raketomis, kurios yra galingesnės už iki šiol turėtas Polaris ir didesnės tolinašos — iki 2800 mylių. Poseidon raketos galės pasiekt bet kurią žemės vietą iš vandenynų. Poseidon C3 raketomis bus perginkluoti 31 amerikiečių povandenis laivas.

— **Laser** (koncentruoti šviesos spinduliai) bus panaudojami pakeisti elektroninius signalus-impulsus į šviesos vaizdus, pav., žvalgybos lėktuvai, toki kaip U-2, nufotografavę kurią nors vietą, Laser pagelba foto vaizdus pavers į elektroninius impulsus - signalus, kuriuos satelitų pagalba per keleta minučių perduos iš bet kurios pasaulio vietos į Vašingtoną.

— Amerikiečiai mažus pakrančių apsaugos laivus perginkluoja, pritaikydami nedideles **3,5 colio raketas**, kurios bus laidomos iš baterijų po keturius vamzdžius. Raketų tolinaša iki 900 metrų. Raketos paleidžiamos elektros pagalba.

— **Kautynių ruožui** skirtam transportui **sunkvežimiai** (įvedamas naujas .75 to. M37) bus ginkluoti 81 mm minosvaidžiais, 7,62 mm kulkosvaidžiais, turės keltuvą ir ryšiui radio, tuo būdu, amerikiečių kautynių ruožo transportai nebus reikalingi specialios apsaugos, bet turės savo sunkiuosius ginklus, kuriuos, reikalui esant, galės pavartoti ir pėstininkų paramai.

— Amerikiečiai gamina ir bando pripučiamus **oro tiltus**, kėlimo galios iki 20 to., 90 pėdų ilgio. Toks oro pripučiamas tiltas transporto padėtyje svers apie pusantros tonos ir galės būti vežamas vienu sunkvežimiu. Tiltą iškraut iš sunkvežimio, pastatyt vieton ir pripūsti oro truks apie 30 minučių; tiek pat laiko reikės nuimti ir pakrauti transportui.

— Vakarų Vokietijos pėstininkų kilnojimo šarvuočiai **M-113** perginkluojami: Tampella 81 mm minosvaidis pakeičiamas į 120 mm. Minosvaidis gali būti lengvai iš šarvuočio išimamas šaudymui iš žemės pozicijų. Greitošauda 15 minų per minutę, tolišauda nuo 400 metrų iki 6200 m. Perginkluojami yra ir pėstininkų sunkiųjų priemonių batalionai.

— Amerikiečių pėstininkų tiesioginės paramos lėktuvas **AH-Ig Hisey-Cobra** yra ginkluotas 30 mm automatiniu XM-140 pabūklu, 425 šūvių per minutę greitošaudos; turi ir didelio galingumo sviedinius prieš tankus.

— Pabaigtas **kelias** jungiantis Rusiją su Afganistanu ir Pakistanu per Hindu-Kušo kalnyną su tuneliu 12900 pėdų augštumoje. Rusų techninėje priežiūroje dirbo Afganistano kareiviai, naudodami rusų medžiagas tiltams ir keliams taip pat ir tam reikalui mašinas. Dabar rusai turi žemynu priėjimą prie Indijos vandenyno. Prisimintina, kad 1970 m. gegužės mėn. amerikiečiai paliko Pakistano oro bazes, kurias, jų įkandin, užėmė rusai.

— Dr. W. Joshua, veikale **Soviet military Aid Diplomacy** įrodinėja, kad rusai kietai tęsia savo imperialistinę ekspansiją nuo 1917 metų, palaikydami ir vystydami karinę galią pas save ir kituose kraštuose. Priedangoje jėgos ir taikingo sanbūvio plačiai naudojamų šūkių iki šiol ši ekspansija yra sekmingai vykdoma. Ginklai, kartu su kariniais ir politiniais patarėjais, yra siunčiami į kiekvieną pasaulyje galimą vietą ekonominio bendradarbiavimo priedangoje, tikslu įsitvirtinti politiniai, užsiangažuoti ekonominiai ir pagaliau, perimti savo kontrolėn krašto santvarką, štumdami Vakarų valstybes iš jų turėtų sričių ir tas vietas užima saviems tikslams.

— **Memoirs by Albert Speer**, anglų kalboje, išleido MacMillan Co. N.Y. 1970, 596 psl. $12.50. Šalia atsiminimų 1930-1945 metų laikotarpio, pažymėtina A. Speero pastabos dėl pramonės pajėgumo ir organizavimo karo metu, taip pat padarytų klaidų. A. Speeras karo pramonės ir ginklavimo ministeris, buvo artimiausias Hitlerio patarėjas. Pagal A. Speerą, karas buvo numatytas trumpas. Tai įvykdyti nepavyko, nes iki 1943 m. vokiečiai pilnai nesusimobilizavo ekonominiai ir susidarė du aktyvūs frontai. Be to, nepavyko laiku sutelkti tinkamos povandeninių laivų gamybos, buvo atsisakyta masiniai gaminti lėktuvus naikintojus, kurie būtų apsaugoję pramonę nuo bombardavimų ir būtų sudarę didelę paramą frontui. Politikai nesugebėjo išnaudoti pirmųjų karinių pergalių. A. Speero pirmutiniai priešininkai buvo sąjungininkų bombonešiai. Tačiau, nežiūrint sunkumų, kuriuos sudarė nuolatiniai bombardavimai, dieną ir naktį, A. Speeras sugebėjo organizuoti, palaikyti ir tęsti gamybą. Knygoje daviniai dokumentuoti ir tuo vertingi besidomintiems krašto reikmenų gamybos organizacija karo metu.

— Amerikiečiai planuoja pastatyti povandeninių laivų gelbėjimo **dviliemenius laivus**, 15 mazgų greičiu. Laivo ilgis apie 230 pėdų, turės elektroninius sekimo ir gelmių matavimo bei tyrimo aparatus, povandeninių laivų gelbėjimo įrengimus, priedui — palydovu, vieną specialiai pritaikytą helikopterį skirtą sekimui. 1971 m. manoma turėti tarnyboje pirmą tokį laivą.

— Prancūzai **sutrumpino pėstininkų karo tarnybą** nuo 16 mėnesių iki vienų metų. Karo tarnybon imami 19 metų jaunuoliai. Nuo karo tarnybos atleidžiami medicinos studentai iki jiems sukanka 27 metai amžiaus.

— Jugoslavai pagamino **minas**, derindami cementą ir azbesto kiautą; minaneturės metalinių dalių. Minų vežiojimui ir dėstymui, naudojami rusų sunkvežimiuose pritaikyti minų dėstytojai PMR3.

— Pietinėje Prancūzijoje, d'Albion apylinkėje, požemiuose baigiama įrengti devynių raketų laidymo punktas, kuris bus baigtas 1971 m. liepos mėn. Raketų veikimo spindulys — 1800 mylių. Raketų tikslumas — pusė mylios nuo taikinio.

— 1970 metais įvyko **"Dvina" manevrai**, kurie buvo laikomi didžiausi rusų karinėje istorijoje. Apie 12 divizijų, surinktų iš Gudijos, Maskvos, Leningrado, Kijevo ir Šiaurinio Kaukazo apygardų, buvo sutelktos sniegu padengtuose Andijos laukuose. Penkias dienas užtrukusiuose manevruose dalyvavo inžinerijos daliniai su kelių taisymo įrengimais, statymu įvairios rūšies tiltų; helikopterių junginiai naudoti transportui, dalinių - rezervų perkėlimams, sparniniams ir užnugario veiksmams, puolamose ir ginamose kautynėse; masiniuose pagrindinio puolimo veiksmuose dalyvavo PT76 tankai su raketų daliniais. Oro desantai siekė iki vienos divizijos sąstato, pilnoje sudėtyje, įskaitant visą organišką ginklavimą ir vežimus.

— Britai pagamino **kompiuterį-radarą**, kurio pagalba galės nustatyti priešo minosvaidžių pozicijas. Šis įrengimas galės būti naudojamas žemėje ir helikopteriuose. Parengtas kovotojas, naudodamas šį aparatą, minosvaidžio poziciją galės nustatyti po pirmo šūvio, minutės laikotarpyje.

— Turkai nupirko iš amerikiečių du laivus-**naikintojus** už 15 milijonų dolerių.

SLĖPTUVĖS

1961 m. plačiu mastu buvo pradėta statyti slėptuvės prieš radio aktyvius kritulius. Paruošta eilė inžinierių - instruktorių, skirta federalinių sumų paremti slėptuvių statybą ir papildyti pirmosios pagalbas tiekmenis. 1970 m. buvo numatyta federalinė finansinė pagalba privatiems asmenims, norintiems statyti bei įrengti slėptuves, tačiau kongresas nutarimą nudelsė ir manoma, kad $1.5 mil. bus paskirta 1971 m. Iš tų pinigų dalis bus skirta ryšio, sekimo ir įspėjimo sistemos patobulinimui. Ta proga, keletas bendrų informacijų.

1. Radio aktyvūs (r.a.) krituliai yra mažos dulkių dalelės atsiradusios po branduolinės energijos užtaiso sprogimo virš žemės paviršiaus. Šias r.a. dulkes neša vėjas ir jos nusėda plačiame žemės paviršiuje. Didesni r.a. kritulių telkiniai yra mirtinai pavojingi gyviems organizmams. Veikiant laikui ir atmosferinėmsąlygom, r.a. kritulių veikimo intensyvumas mažėja.

2. Radio aktyvumas sunkiai pajuntamas ir nematomas. Nepastebima,

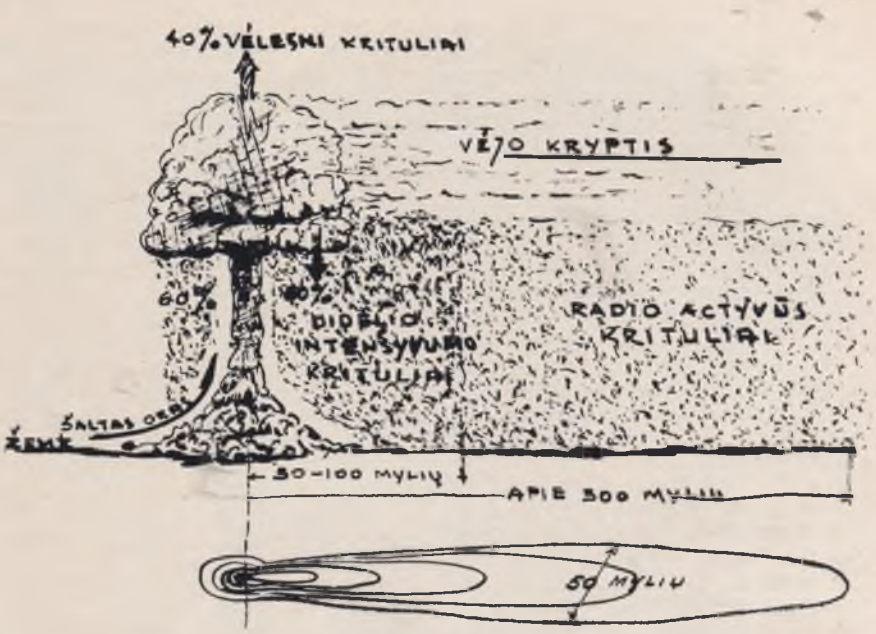

kada pradeda ardyti kūno lasteles. Išgirdus pavojaus signalus, kurie įrengti visame krašte, reikia neatidėliojant eiti į slėptuves. Geriausios yra požeminės, su vieno metro sluoksniu žemės; toliau seka specialiai pagamintos, arba esančiuose pastatuose parinktos saugios vietos ir taip atžymėtos. Kelyje saugios vietos yra žemos patiltės, gelžbetoniniai vandens nutekėjimo vamzdžiai.

3. Geriausiai saugančios medžiagos: švinas, kiti metalai, gelžbetonis, plytos, žemė, knygų ir laikraščių sluogsniai. Stiklas nesaugo. Įtariant krituliams paveikus kūną, stengtis vandeniu nusiplauti.

4. Namuose patartina susirasti tinkama apsaugai vieta, kur galėtų sutilpti visa šeima. Joje turėti dviem savaitėm konservuoto maisto, pirmoje eilėje — vandens ir vaisių. Bateriną radio aparatą, bat. elektr. lemputę, pirmosios pagalbos rinkinį, antklodes, šiukšlių dėžes, šildymo ir vėdinimo įrengimus.

Slėptuvę apleisti tik gavus radio pranešimą, pavojui praėjus. Išsamesnių informacijų gaunama iš CD, arba pas tos rūšies specialistus.

DETROITE PAGERBTI LAISVĖS KOVŲ SAVANORIAI

Paskaitą skaitė gen. št. plk. ltn. Jonas Šepetys

V. MINGĖLA

Paskaitininkas g. 1901 m. Kučgalio km., Papilio v., Biržų aps. Mokėsi Biržų gimnazijoje, augštesnį mokslą baigė Kaune, 1931 m. Į Lietuvos kariuomenę įstojo 1920 m. rugsėjo mėnesį. Karo mokyklą baigė 1921 m. gruodžio 18 d. Tarnavo 9 pėst. pulke. 1928 m. baigė Augštuosius Karo Technikos kursus Kaune - Šančiuose. Tarnavo 7 pėst. pulke ir vėliau Ryšių batalione. 1937 m. baigė Augštąją Karo mokyklą (Generalinio štabo akademiją) ir buvo paskirtas į Kariuomenės štabo operiacijų skyrių. 1938 - 1940 m. buvo Augštosios Karo mokyklos lektorius. Tarnavo gen. P. Plechavičiaus vadovaujamoje Vietinėje Rinktinėje ir ją vokiečiams likvidavus, išvyko į Austriją (1944), 1945 m. II Pas. karui besibaigiant, persikėlė Vokietijon, gi 1949 m. persikėlė į JAV ir apsigyveno Detroito m.

Šis gilios erudicijos karininkas Detroite lietuvių visuomenės yra labai gerbiamas. Jo skaitomos paskaitos gausiai lankomos. Plk. J. Šepetys gana daug svarbių studijinių (karo taktikos ir strategijos klausimais) straipsnių yra paskelbęs "Mūsų Žinyne", "Karyje", "Karde". Prie žymesnių jo raštų priskirtini tokie str. kaip "Lenkijos užkariavimas", "Šių dienų karo psichologija" ir kiti.

— — —

Jo paskaita čia tik atpasakota ir gal būt nevisai tiksliai, tačiau, taip ji buvo suprasta.

Žodis ne kariams ir ne savanoriams

Savanorių tema jau pakankamai išsemta: savanoriai kalbomis apkalbėti, dainomis apdainuoti, jų nuopelnai įvertinti, raštais aprašyti, žodžiu, jų nuopelnai nepriklausomai Lietuvai jau pateko istorijon. Kai kas savanorystę pabandė net komerciniu būdu įvertinti, girdi — savanoriais išeiti apsimokėję, nes už tai žadėta gerai atlyginti — duoti nemokamai žemės ir t.t. Taip ima atrodyti nutolusiųjų generacijų ne savanoriams, kurie visai jau nebejsivaizduoja Nepriklausomybės karo nedėkingumo ir pavojų gyvybei.

Tuo tarpu, patys savanoriai anuo metu tikrai taip nesijautė. Išeidami Lietuvos kariuomenėn jaunuoliai visiškai nieko nelaukė ir nežinojo ką jie laimės. Kaip žinome, anais sunkiais metais jie negaudavo nei apavo, nei drabužių, o ir maisto labai trūko. Jų ryžtas tebuvo jaunuoliškas idealizmas ir tėvų įkalbėtoji nepriklausomos Lietuvos (savo valstybės) vizija, kuri buvo nei konkreti, nei dalykiška. Juos žavėjo Nepriklausomybės, t. y. suvereninės, savo lietuviškos valstybės ideja: sava valdžia, sava kariuomenė, sava lietuviška kal-

ba. Vargiai kuris tų jaunuolių įsivaizdavo kaip Lietuva atrodys kai ji bus suvereninė ir laisvė valstybė. Tuo labiau, jie negalėjo iš anksto ko nors tikėtis, ar kad jiem bus atlyginta. Tuo tarpu, pavojų buvo daug: epideminės ligos, mirtis nuo kulkos ar durklo.

Tautos šviesuoliai žadino tautą nepriklausomam gyvenimui ir tą žygį įvykdyti, jauni vyrai buvo šaukiami prie ginklo. O tie, kurie tą šaukiantį balsą išgirdo — buvo savanoriai.

Tautos nepriklausomybę apsprendžia 3 veiksniai: kultūrinis, politinis ir karinis. Nepriklausomybės kūrėjai — anų laikų politikai, laikraštininkai, anuomet suprato, kad be ginkluotos jėgos, be savanorių nebus laisvos Lietuvos. Kad ginkluotoji jėga pradėta organizuoti savanoriais, tam buvo rimtų priežasčių. Trys priešai: rusai - bolševikai, lenkai ir vokiečiai bermontininkai. Nei ginklų, nei pinigų nebuvo. Bet buvo karšta Tėvynės meilė. Buvo pasiaukojimas. Visa tai pasitarnavo savanorių sąjūdžiui.

Nepriklausomybės pradžia

Nepriklausomybės atstatymo pradžią, plk. Šepetys suskirsto į du laikotarpius:

I — nuo Nepriklausomybės paskelbimo, 1918 m. Vasario 16-tosios d. iki tų pat metų lapkričio 11 d. ir

II — nuo 1918 m. lapkričio 11 d. iki 1919 m. vasario 16 d.

1918 metų laikotarpis praslinko netikrumo ženkle, neatsikratoma vokiečių valdžios; visur lygia greta maišosi ginkluoti vokiečiai ir, atrodė, jie buvo stipresni už mus. Tuo metu buvo registruojami mūsų savanoriai (nuo balandžio iki spalio mėn.). Trukdant vokiečiams, savanorių registracija buvo nevieša, lyg ir pogrindyje. Iki 1918 m. spalio mėn. užsiregistravo tik 39 karininkai ir 2 kareiviai pirmūnai. 1918 m. spalio 16 d. į Vilnių atvyko pirmieji savanoriai. Spalio 17 d. įvyksta pirmas patikrinimas. Valstybės Taryba buvo sudariusi Apsaugos komisiją, kuri ir rinko savanorius. Karininkų pirmuoju užsiregistravo K. Škirpa, kareiviu užsiregistravo St. Butkus, buvęs "Kario" red., LŠST Detroito šaulių kuopos globėjas dabartyje, miręs ir palaidotas Long Island, N.Y., kapuose.

1918 m. lapkričio 1 d. buvo pradėtas steigti 1 pėst. pulkas. Lapkričio 11 d. sudarytas pirmasis Lietuvos ministrų kabinetas: taigi sudaryta Lietuvos valstybės vyriausybė. Lapkričio 13 d. Valstybės Taryba paskelbė I laikinąją Lietuvos konstituciją. O lapkričio 23 d. išleistas pirmasis įsakymas kariuomenei. Gruodžio 24 d. įsteigta Vilniaus komendantūra.

Min. Šleževičiaus - Škirpos atsišaukimas

1918 m. gruodžio 29 d. priimtas savanorių šaukimas. Kaune min. Šleževičius tą atsišaukimą paskelbė 1919 m. sausio 3 d. Tų pat metų sausio 15 d. min. Šleževičius paskelbė karininkų ir puskarininkių pirmąją mobilizaciją.

Atsišaukimo projektą paruošė Kazys Škirpa ir įteikė jį Lietuvos Tarybos Apsaugos komisijai. (Tekstas buvo paskelbtas 1926 III Karo Archyve).

Šleževičiaus paskelbtas atsišaukimas paveikė visą tautą. Savanoriai pradėjo gausiai plaukti į Kauną ir provincijoje į surašymo punktus.

Kaune 1919 m. sausio mėn. pradėjo reikštis komunistai. Ne tik ėmė reikštis, bet, rusams vadovaujant, komunistų partijos centro komitetas ėmė įsakinėti lietuviams. Jie ruošėsi nuginkluoti ir mūsų tik apsiginklavusius savanorius. Sausio 6 d. buvo paskirtas Kauno m. ir apylinkių komendantu kar. J. Mikuckis. Jis, ilgai nelaukęs, suėmė visą komunistų partijos centro komitetą ir nuginklavo, kur buvo galima, nuginklavo ir ginkluotus raudonarmiečius. Su energingu nauju komendantu Kaune pradėjo reikštis Lietuvos valdžios jėga ir kilti nepriklausomos Lietuvos autoritetas.

Pagaliau ir Vokietijos vyriausybė, pripažinusi Lietuvą de facto ir de jure) tai buvo pirmasis viešas Lietuvos pripažinimas laisva valstybe), ėmė dalinai vykdyti I Pas. karo paliaubų sutarties reikalavimus, tuo būdu Lietuva gavo ginklų ir kitokių karo reikmenų. 1919 m. sausio 19 d. buvo gautas iš Berlyno Lietuvos vyriausybės ir tautos nuotaiką pakėlęs pranešimas, kad vokiečiai duoda paskolą ir pasižada remti Lietuvą kaip laisvą valstybę. Jie net žadėjo neatsitraukti iš Lietuvos teritorijos kol bus suorganizuota Lietuvos kariuomenė. Pažadėjo padėti kovoti prieš raudonąją armiją, padėti atstumti raudonuosius už Mažeikių - Radviliškio - Kaišiadorių linijos, jeigu kartu su vokiečiais kovose dalyvaus ir Lietuvos kariuomenė.

Jono Biliūno "Laimės žiburys"

1919 m. sausio 16 d. Kaune įvyko konferencija: min. Šleževičius pranešė, kad jau yra suorganizuota 3,000 vyrų kariuomenė.

Sausio mėn. gale raudonosios armijos daliniai įsiveržė į Šiaulius. Vasario 2-5 dienomis bolševikai paėmė Skuodą, Telšius, Sedą ir Mažeikius. Pavojus Lietuvos nepriklausomybei didėjo. Vasario mėn. 8 d. įvyko pirmosios Lietuvos kariuomenės kautynės su bolševikais ties Kėdainiais, kur žuvo pirmoji auka, mūsų kareivis **Povilas Lukšys**, o vasario 13 d. kovose dėl Lietuvos laisvės žuvo pirmas Lietuvos karininkas **Ant. Juozapavičius**. Vasario 16 d. paskelbiamas karo stovis visoje Lietuvos teritorijoje. Pagaliau 1919 m. bėgyje mūsų kariuomenėje buvo jau 12,000 savanorių.

Savanoriai amžinai minėtini; jie atėjo, kai Tėvynei grėsė didžiausias pavojus. Jų atėjimas ir pasiaukojimas kritiškiausiu tautai momentu buvo svarbus ir jie laimėjo Lietuvai laisvę. Niekas negalės jų vardų ištrinti iš Lietuvos nepriklausomybės istorijos puslapių. Tauta amžinai su didžiu dėkingumu minės juos. Jie tarnaus nemirtingu pavyzdžiu ir ateities laisvės kovotojams, nes savanoriai pirmieji durklais ir šautuvais parėmė Lietuvos laisvės bylą. Tik jų dėka Lietuva įsijungė į laisvųjų Europos tautų tarpą, kaip lygi su lygiu, kaip laisva su laisvu. Po 123 metų tamsios nakties ir vergijos, pagaliau, lietuvių didvyrių voros įkopė į Jono Biliūno "Laimės žiburiu" nušviesto kalno viršūnę.

Tą laimės ir laisvės žiburį lietuvių tauta tegalėjo pasiekti tik dėl to, kad tautoje atsirado tiek daug didvyrių, kurie nepabūgo už Biliūno "Laimės žiburį" paaukoti vienintėlę savo gyvybę.

P.S. — Lietuvos savanorių-kūrėjų pagerbimą Detroite suruošė LŠST jūros šaulių kuopa "Švyturys", vadovaujama pirm. Mykolo Vitkaus, 1970 m. rugsėjo 27 d., Lietuvių Namuose.

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ CLEVELANDE

Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukaktis buvo iškilmingai paminėta lapkričio 15 d. Prieš pamaldas šv. Jurgio bažnyčioje, įnešus Ramovės ir kitų organizacijų vėliavas, bei įžengus karių grupei, klebonas B. Ivanauskas ties paminkline lenta atliko trumpas, bet kilnias apeigas. Karžygišką dvasią kėlė labai prasmingais žodžiais.

Mišių metu giedojo muz. A. Mikulskio diriguojamas Čiurlionio Ansamblis, išpildydamas J. Dambrausko "Maldą už tėvynę", St. Šimkaus "Sonetus" ir Č. Sasnausko "Apsaugok, Augščiausias". Muzikalaus ansamblio perteikti kūriniai paveikė gražiais atspalviais, šventomis nuotaikomis ir labai atsargiais deriniais. Labjausiai imponavo didžios savo vertės tobulumu "Malda už Tėvynę".

Mišias atnašavo ir pamokslą skelbė taip pat klebonas B. Ivanauskas. Talentingomis priemonėmis ir brangiomis kiekvieno kario širdžiai mintimis pasiekta neužmirštinų įtaigų. Pasišventimas ir didvyriški vaizdai plito galingai.

↑ Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukakties minėjimas Clevelande. Iš k.: Ramovės Clevelando skyr. pirm. V. Knistautas, prof. A. Augustinavičienė, savanoriai: V. Bartuška, V. Šenbergas, dr. K. Pautienis, J. Lozoraitis, J. Kašuba, K. Eidukaitis, M. Barniškis ir Vyt. Braziulis.

↓ Iš k.: buvusioji Klaipėdos krašto XX šaulių moterų rinktinės vadė O. Mikulskienė, šaulių s-gos garbės teismo narys teis. M. Šnapštys ir apdovanojamasis A. Klimas.

Baigiamoji giesmė — "Marija, Marija" — įrodė pakiliausią visos pilnos bažnyčios įkarštį.

Po pamaldų, čia pat, parapijos salėje, susirinkus apytikriai 200 asmenų, įvyko minėjimas.

Ramovės Clevelando skyriaus valdybos pirmininkas Vl. Knistautas pasveikino iškilmės svečius bei dalyvius ir pakvietė scenon kūrėjus - savanorius: M. Barniškį, V. Bartušką, V. Braziulį, K. Eidukaitį, J. Kašubą, J. Lozoraitį, dr. K. Pautienį ir V. Šembergą. Buvo įneštos vėliavos. Čiurlionio Ansamblis sugiedojo Lietuvos himną. Čia pat, pranešama maloni staigmena — savanoriams dedikuojamas V. Paulausko "Savanorių maršas". Nors Ansamblis stovėjo salės šone, bet maršas skambėjo įtikinamai. Herojiškas turinys, gyvumas, ryžtas sužadino labai pakilią nuotaiką. Šviesūs ir drąsūs šuoliai, darnūs sąskambiai, energija ir muzikinis sklandumas aiškiai atgaivino klausytojus.

Susikaupus, žuvusiems ir mirusiems pagerbti, trimitininkai J. Pažemis ir V. Žagarskas svajingomis lengvomis melodijomis lyg atskleidė amžinybę ir sukėlė tikrą, nuoširdų bendravimą su tūkstančiais žuvusiųjų ir žūstančiųjų vergaujančios mūsų tėvynės sūnų ir dukterų.

Pagrindinė kalbėtoja — profesorė A. Augustinavičienė, šių metų iškilioji Ohio pilietė. Pagirtina nors kartą paminėjus moteris ir mergaites, savanoriškai prisidėjusias prie Lietuvos kariuomenės žygių ir kovų už nepriklausomą tėvynę. Buvo įvairios pagalbos, talkos, šelpimo, bendradarbiavimo ir narsių žygių, kuriuose žymesnės ar daugiau pasišventusios motinos, žmonos, seserys ir dukterys tapo net ordinais apdovanotos. Jaukiai nusiteikusi profesorė kalbėjo įdomiai, grkaščiai priviliodama klausytojų dėmesį ir intriguodama stambiais faktais iš plataus pasaulio.

PLB CV pirmininkas St. Barzdukas karštai ir energingai pasveikino šventėje dalyvaujančius, apvainikuodamas savo kalbą taikliais ir prakilniais linkėjimais šviesesnei ir laimingesnei karių ateičiai.

Programą papuošė uniformuoti svečiai iš Detroito: Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje centro valdybos pirmininkas V. Tamošiūnas, Garbės Teismo narys teisininkas M. Šnapštys, Jūrų Šaulių vadas M. Vitkus ir Spaudos bei informacijos vadovas V. Mingėla. Jiems tarpininkaujant, buvusi Klaipėdos šaulių moterų rinktinės vadė O. Mikulskienė įteikė Šaulių Žvaigždę klevelandiečiui A. Klimui, žymių nuopelnų šauliui dar nepriklausomoje Lietuvoje. Solenizantui A. Klimui tarus nuoširdų padėkos žodį, prof. A. Augustinavičienė prisegė visiems, scenoje esantiems, po gėlytę.

Prašmatniai programai pasibaigus, prasidėjo skoningos vaišės, kurios buvo parengtos Lituanistinės Vyskupo M. Valančiaus mokyklos naudai.

Bendrai šventė buvo giedri ir sėkmingai pravesta. Atrodo, kad vietinio Ramovės skyriaus valdyba turėjo daug darbo, bet daugiausia teko darbščiaim, kantriam ir ištvermingam pirmininkui Vl. Knistautui. Tad, linkėtina valdybai palengvinti sunkią pirmininko naštą.

Ir dabar galime turėti vilties, kad Clevelande pavyks sudaryti šaulių būrį, nes čia, kiek girdėti, esama nemaža buvusių šaulių. Juo labiau minėtina O. Mikulskienė ir dar buvusi veikli šaulė ir pirmoji Lietuvoje lakūnė — S. Knistautienė.

Vladas Braziulis

LIETUVOS KARIUOMENĖS 52 M. ATKŪRIMO SUKAKTIES MINĖJIMAS LOS ANGELES

Kadangi šių metų minėjimas sutapo su Kristaus Karaliaus švente, tad lapkričio 22 d. abu buvo atšvęsti bendrai. Minėjimas pradėtas pamaldomis 10 val. 30 min., Šv. Kazimiero lietuvių parapijos bažnyčioje. Bažnyčia prisirinko pilna žmonių.

Prieš pamaldas prel. Jonas Kučingis, parapijos klebonas, tarė įžanginį žodį, pabrėždamas, kad Lietuvos kariuomenė savo krauju ir aukomis atkūrė Lietuvos nepriklausomybę. O šiais laikais, kai mūsų valstybė yra okupuota komunistų, mes visi turime būti ne vien Lietuvos nepriklausomybės atstatymo kariai, bet kartu kovoti ir už Kristaus Karaliaus karalystę, kuri taip pat yra komunizmo persekiojama. Ši Mišių auka skiriama už žuvusius karius, šaulius, partizanus. Prelatas taip pat pažymėjo, kad jei kas jį užklaustų, koks gyvenimo laikotarpis buvo gražiausias jo gyvenime, tai jis nedvejodamas atsakytų, kad gražiausius laikus jis praleido Lietuvos kariuomenėje, kai buvo kariniu kapelionu.

Šv. Mišias aukojo ir pamokslą pasakė kun. L. Kemėšis, atvykęs į Ameriką atostogų iš Australijos. Po pamaldų, kaip ir kas metai, parapijos kieme buvo renkamos aukos Lietuvos laisvės kovų invalidams. Aukų surinkta 224 dol.

Parapijos salėje įvyko minėjimas. Minėjimą atidarė ir įžanginį žodį tarė mjr. K. Liaudanskas, vietos Ramovės skyr. pirmininkas. Jis irgi pabrėžė Lietuvos kariuomenės reikšmę savai tautai, praeities ir dabarties būtinas pastangas Lietuvai atgauti laisvę. Invokaciją atkalbėjo kun. Kasponis.

Buvo įneštos organizacijų: ramovėnų, šaulių ir skautų vėliavos ir išrikiuotos scenoje. Kaip bažnyčioje, taip ir čia, pasigesta vienos kitos vėliavos, ypač kad šis sekmadienis, kaip pradžioje paminėta, buvo ir Kristaus Karaliaus bažnytinė šventė.

Amerikos himną giedojo sol. Karolė Dambrauskaitė - Biknevičienė. Atsistojimu buvo pagerbti žuvusieji kovotojai už Lietuvos laisvę, o taip pat ir Vyčio Kryžiaus kavalieriai.

Ramovėnų sk. pirmininkas mjr. K. Liaudanskas pakvietė tarti žodį Lietuvos generalinį konsulą dr. J. J. Bielskį. Konsulas savo žodyje iškėlė Lietuvos karių savanorių kovos reikšmę nepriklausomybės atsistatyme. Kartu pabrėžė, kad savanorio

Lietuvos gen. kons. dr. J. J. Bielskis (3-čias iš kairės) su Los Angeles ramovėnais ir šauliais. Iš k.: J. Stankus, O. Žadvydas, Gen. kons. K. Karuža, K. Liaudanskas ir S. J. Paltus. Šarūno Karužos nuotr.

kūrėjo dvasią turime tęsti ir dabartiniais laikais, įvairiomis priemonėmis siekdami atgauti laisvę Lietuvos valstybei, kurią brutalia jėga okupavo komunistai.

Paskaitą skaitė ramovėnas rašytojas ltn. Andrius Mironas, plačiai nušviesdamas Lietuvos Nepriklausomybės kovas ir tolesnes pastangas laisvei išlaikyti. Kalbėdamas apie Lietuvos laisvės atgavimo perspektyvas, tarp kitų dalykų, priminė ir dabartinį Brazinskį žygį ištrūkti iš vergijos į laisvę.

Paskaitai pasibaigus, J. Daumanto Šaulių kuopos pirm. kpt. O. Žadvydas paprašė generalinį konsulą dr. J. Bielskį prisegti Šaulių Žvaigždės medalius Šaulių s-gos vadovybės apdovanotiesiems: S. J. Paltui, J. Stankui, K. Karužai ir Marijai Banionienei (ji dėl ligos negalėjo minėjime dalyvauti). Iškilmingoji dalis buvo baigta Lietuvos himnu.

Meninei daliai pravesti buvo pakviestas adv. S. J. Paltus, kuris savo įgimtu gražiu žodžiu jį pradėjo. Solistė K. Dambrauskaitė - Biknevičienė padainavo keletą liaudies dainų. Jai pianinu akomponavo Rasa Draugelytė. Smuiku virtuoziškai pagrojo stud. Algis Draugelis. Jam irgi akompanavo Rasa Draugelytė. Scenoje gražiai deklamavo jaunieji moksleiviai: Ramona Alseikaitė, Elena Bandžiulytė ir Vytenis Vilkas, kuriuos puikiai, kaip ir visuomet, paruošė energinga jaunimo mokytoja Ona Razutienė.

Po meninės dalies įvyko kuklios vaišės, kurias paruošė birutininkės ir šaulės: Teofilija Mickevičienė, Jonė Radvenienė, Vanda Mažeikienė, Elena Skirmantienė, Alfonsa Pažiūrienė, Agutė Dūdienė ir kitos.

Minėjimas, kuriame šiemet dalyvavo daug daugiau žmonių nei kitais metais, praėjo pakilioje nuotaikoje.

Kazys Karuža

PATRIOTIZMO KOMUNIJA

(Mintys iš ramovėno **Andriaus Mirono** paskaitos, skaitytos Lietuvos kariuomenės atsikūrimo minėjime, Los Angeles, Calif.)

Prelegentas, rašytojas Andrius Norimas-Mironas, pasirinko savo temai pavadinimą "Artėkime prie savanorių". Labai suglaustai pateikęs Lietuvos kariuomenės įsikūrimo pradžią, kovas dėl nepriklausomybės su visais priešais, paskaitininkas davė tų dviejų metų bendrą vaizdą. Senieji tų kovų liudytojai galėjo tvirtinti visus faktus, o Lietuvos nematęs jaunimas (deja, jo buvo itin maža) pamatė, kaip viskas vyko dar jiems šiame pasaulyje nepasirodžius.

Užbaigęs Giedraičių kautynėmis Nepriklausomybės kovas, A. Mironas pabrėžė, jog net trejopas priešas kėsinosi į Lietuvos nepriklausomybę, tačiau menkai ginkluoti, bet kupini pasiryžimo ir tėvynės meilės savanoriai iškovojo savo kraštui laisvę. Verčiau mirti, nei vergauti! Jis pridūrė: "Dabar mums sunku įsivaizduoti ano meto entuziazmą, nes ypatingai šio krašto antimilitaristinės srovės sėja aklą neapykantą betkokią uniformą, betkokį ginklą nešiojantiems asmenims."

Toliau savo paskaitoje A. Mironas lietė jau šių dienų problemas ir, išsitardamas apie mūsų vyriausybės darytas klaidas, rapdonajam marui užliejant kraštą. Jo nuomone, bent dabar ramovėnai turėtų imtis atstatyti tai, kas per mūsų pačių apsileidimą ir nesidomėjimą yra prarasta: tai mūsų jaunimas, kuris jau eina naujųjų "revoliucininkų" nusmaigstytomis gairėmis.

Toliau, Andriaus Mirono mintis paduodu beveik ištisai:

. . . . . .

Ar ne paradoksas? Nepriklausomybės kovų metais mūsų savanoriai su menku apginklavimu laimėjo prieš trigubą priešą, o 20 metų vėliau, išsivysčiusi į techniškai aprūpintą, gerai ginkluotą, moderni mūsų kariuomenė net nepabandė pasipriešinti vienam galingam agresoriui iš rytų! Dabar sunku pasakyti, kas būtų, jeigu sovietų ultimatumą atmetusi Lietuva būtų ginklu pasipriešinusi įžengiančiai bolševikų kariuomenei? Aišku, ar vienokiu ar kitokiu atveju, būtų pralaimėta...

Krauju numazgota nepriklausomybė klestėjo per 20 su viršum metų ligi Antrojo Pasaulinio gaisro. To gaisro metu pasireiškė labai aktyvus partizaninis veikimas prieš abu okupantus. Bet taip pat viskas liko tik pralaimėjimas...

Jau nepriklausomybės pradžioje susitvėrė Lietuvos Šaulių sąjunga. Tai buvo lyg kariuomenės atžala ar jos tąsa. Organizacija puoselėjo karinę dvasią ir išsiauklėjimą ir išplito visame krašte.

Šiame gi krašte ir kituose laisvuose kraštuose įsikūrė buvusių karių organizacija, Lietuvių Karių Veteranų Sąjunga Ramovė. Joje susispietė visi tie, kurie yra dėvėję Lietuvos ar kitų laisvųjų kraštų uniformas. Narius jungia viena bendra ideja — įvairiomis priemonėmis kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės atgavimo. Reikalui esant, ir su ginklu rankoje! Tačiau svetimuose kraštuose savo tautinės kariuomenės mes negalime turėti. Ne vienas čia paklaus — koks gi reikalas, koks tikslas tokiai organizacijai priklausyti?

Čia tenka žvelgti vėl į praeitį, iš kurios, pagal mūsų Tautos himno žodžius, mes stiprybę semiam. Ramovėnai privalo ugdyti savyje tą kovingumo, pasiryžimo dvasią, kokią turėjo ano meto pirmieji mūsų savanoriai. Ir ne tik savyje tai ugdyti, bet stengtis tokią pat patriotizmo, lietuviškumo kovingą dvasią perduoti jaunesniajai kartai. Tam ir rengiama nors kartą metuose panašūs minėjimai, kaip kad šis.

Tokia patriotinė jaunesnė karta buvo išugdyta po II Pasaulinio karo okupuotoje tėvynėje. Tai pasiryžėliai partizanai. Jie pamišėliškai mylėjo savo kraštą, tautą ir žmogaus laisvę! Deja, daugumas jų jau atidavė savo kraujo auką. Sekančioji karta, užaugusi jau okupanto priespaudoje, nebesitraukė į miškus, nekeitė komjaunuolio bilieto į medžiojamojo žvėries būtį... Bet dar negalime tiksliai tvirtinti, kad Lietuvos partizanai išnykę, — jaučiame, kad tautinė, patriotinė lietuvio liepsnelė dar vis rusena, nors ir didelei priespaudai esant.

Tik liūdna, kad čia, kaip tik šiame Laisvės krašte, mūsų jaunoji karta ne tik nesupranta senesnės kartos principų, siekių, bet jau dedasi prie okupanto tikslų! Daug mūsų jaunuolių perėjo į gauruotųjų revoliucininkų eiles, kur raudonoji žvaigždė, iškeltas kumštis aiškiai liudija juos esant bolševikų tarnais...

Narkotikai, paleistuvybė, tariamosios laisvės siekimas ir taip jau perdaug laisvoje šalyje aiškiai įrodo, kas judina tų popierinių marionečių siūlus. Juk yra žinomas dėsnis — "divide ut regnes" — skaldyk, kad valdytum! Taigi, mūsų amžinasis priešas ir čia sėja netvarką, riaušes, gaisrus, bombardavimus, rasinius sukilimus, svaigina heroinu, kad sudrumstame prūde galėtų sekmingai meškerioti. Nuvertę esamą tvarką, jie siekia pastatyti "liaudies" valdžią. Mes gi jau iš patyrimo žinome, kuo kvepia ta "liaudies" valdžia...

Mes privalome atsiminti, kad kiekvienas netvarkingumas veda į susiskaldymą, o susiskaldymas — tiktai į pražūtį. Mūsų jaunimas to nemato, nes komunistų pasėtosios sėklos juos apnuodijo. Jie patraukė jaunimą į blogio pusę, todėl senoji karta, besivadovaudama gėrio supratimu, nebegali susikalbėti su jais bendra kalba. Argi tat nėra kiekvieno mūsų ramovėno, net kiekvieno lietuvio, patriotinė pareiga: atstatyti mūsų jaunuolių protavimą, galvoseną į lietuviškumo ir patriotizmo vėžes? Todėl — ypatingai ramovėnai — mūsų garbingos savanorių kariuomenės atsikūrimo minėjimo iškilmėse, privalome dvasiniai atsinaujinti, nelyginant priimti patriotizmo Komuniją!

Lietuvos Kariuomenės šventė Bostone. Ramunė Cibaitė ir Andrius Ambraziejus padeda vainiką žuvusiems už Lietuvos laisvę. Kairėje — B. Bajerčius, skyriaus pirm. P. Plikšnio nuotr.

Gal tada palengva susigrąžinsime savo tautos vaikus? Gal išnyks toji kartų praraja? Gal sušvelnės šykščiosios širdys ir bus dosnesnės Lietuvos vadavimo, tautos auklėjimo darbams. Savo pavyzdžiu užkrėtę jaunesniąją kartą, ar nesijausime atlikę bent mažą paslaugą mūsų tautai? Tik griežtai principingi būdami, tik visad jausdamiesi lietuviais, galėsime tikėtis atgauti Lietuvos laisvę!

Štai, pasmerktieji visam gyvenimui partizanai, Pranas ir Algis Brazinskai, prasiveržė į laisvę, nusimesdami vergijos pančus! Šiuo metu juodu pakėlė mūsų dvasią, atgaivino pasididžiavimą lietuvio vardu, net subūrė tam tikron vieningon nuomonėn! Jie parodė visam pasauliui klastingą ir žiaurų komunizmo veidą! Jie įrodė, jog komunizmas nė kiek nesušvelnėjo! Jie įrodė, kad visa Lietuva kenčia priespaudą ir trokšta laisvės!

Kodėl kiekvienas lietuvis, bent siaurame savo šeimos ratelyje, negalėtų būti panašiu Brazinsku, parodydamas šių dviejų didvyrių žygį jaunesniajai kartai? Juk dažnai tik vienas svarus žodis nulemia! Gal to vieno pavyzdžio pakaktų laimėti bent vieno jaunuolio sugrįžimą į lietuvybę?

. . . . . .

Po paskaitos sekė Šaulių s-gos nariams medalių prisegimo ceremonijos, po to ir meninė dalis, atlikta išskirtinai jaunimo atstovų. Tačiau, už dainuojančių, smuikuojančių jaunuolių mačiau žūstančius fronte mūsų tėvus ir brolius... Pajutau, kad iš tiesų tokia paskaita ir tokie minėjimai atgaivina dvasią, ar, kaip Andrius Mironas pasakė, mes priimame "patriotizmo komuniją". **D. Ramonis**

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS BOSTONE

Minėjimas prasidėjo pamaldomis už žuvusius kovose dėl Lietuvos laisvės Šv. Petro lietuvių parapijos bažnyčioje, lapkričio 22 d., 10 val. ryto. Per pamaldas giedojo solistė Juzė Krištolaitytė-Daugėlienė ir parapijos mišrus choras, vedamas komp. J. Kačinsko. Tą pačią dieną, 3 val. p.p., Lietuvių Piliečių klubo salėje vyko iškilmingas minėjimas. Jį atidarė Ramovės Bostono skyr. pirmininkas Br. Bajerčius. Po organizacijų vėliavų įnešimo, kurį pravedė Amerikos Lietuvių Veteranų Dariaus postas, invokacinę maldą paskaitė kun. Janiūnas. Po susikaupimo ir tylos minutės už žuvusius, Ramunė Cibaitė ir Andrius Ambraziejus padėjo gėlių vainiką prie scenoje pastatytos imitacijos Nežinomojo Kareivio paminklo, stovėjusio Karo Muzėjaus sodelyje Kaune, ir abudu paskaitė eiles iš partizanų poezijos.

Lietuvos garbės konsulas adv. A. Šalna sveikino visus susirinkusius Kariuomenės šventės proga. Pagrindinis šventės prelegentas buvo Lietuvos Laisvės Komiteto pirm. Vaclovas Sidzikauskas iš New Yorko. Jis savo kalboje išryškino istorinę Lietuvos kariuomenės, tautos nepriklausomybės laido, vaidmenį praeities laisvės kovose. Nagrinėdamas II-jo Pasaulinio karo politinių įvykių raidą, V. Sidzikauskas pažymėjo, kad nepriklausomos Lietuvos kariuomenė, nuo eilinio kareivio iki generolo, būtų besąlyginiai gynusi Lietuvos nepriklausomybę, jeigu būtų gavusi savo vyriausybės įsakymą. Šį tradicinį Lietuvos kario ryžtą ginti savo tautos laisvę įrodė karžygiškos Lietuvos partizanų kovos su rusišku okupantu 1941-54 m. laikotarpyje. Nors tikėjimas Vakarų demokratijų pagalba skaudžiai apvylė ir sužlugdė Lietuvos laisvės viltis, tačiau paskutinių metų Europos ir visų pasaulio tautų laisvės ir nepriklausomybės siekimo banga neša viltis ir pavergtoms rytų Europos tautoms. Euopa negali visą laiką likti pusiau laisva, kalbėjo Sidzikauskas. Jis kvietė visus tikėti ir dirbti Lietuvos laisvinimo darbą nepaliaujamai ir jį perduoti toliau mūsų jaunajai kartai. O Lietuva vėl bus laisva.

Šiais metais, kai minima Lietuvos operos įsteigimo 50 metų sukaktis, meninę Kariuomenės šventės programą išpildė trys Lietuvos operos atstovai: solistė Juzė Krištolaitytė-Dau-

gėlienė, sol. Stasys Liepas ir komp. Jeronimas Kačinskas. Abudu solistai pirmoje programos dalyje dainavo J. Gaidelio, K. V. Banaičio, A. Kačanausko, J. Indros, A. Budriūno ir A. Bražinsko lietuviškų dainų kompozicijas. Gi, antroje dalyje buvo išpildytos arijos iš žymesnių operų: Carmen, Rigoletto, Pikų Damos ir Don Giovanni. Solistas St. Liepas, bostoniškis, savo partijas sudainavo pasigėrėtinai puikiai. Solistė, viešnia Juzė Kriščiūnaitytė-Daugėlienė, savo skambiu koloratūriniu sopranu pavergė bostoniečių širdis. Ypatingai solistė susilaukė audringų aplodismentų dainuodama romantiškojo Verdi Rigoletto operos pirmojo ir antrojo veiksmo Gildos arijas. Po Don Giovanni operos dueto abu solistai jaunų lietuvių — Ramunės Cibaitės ir Vilijos Leščinskaitės, bei Andriaus Ambraziejaus buvo apdovanoti gėlėmis.

Po koncerto vyko vaišės, kurias paruošė mielos ramovėnų ponios ir pasilinksminimas, grojant Worcesterio Trio kapelai. Į Kariuomenės atkūrimo minėjimą susirinko pilna salė svečių, ne tik iš Bostono, Worcesterio, Brocktono, Norwoodo, bet ir iš tolimesnių kolonijų. Iš Conn. valstijos buvo atvykęs kun. prof. Stasys Yla, kun. J. Starkus ir kit. Visiems atsilankiusiems Ramovėnų valdyba taria nuoširdų ačiū. **J. V. Sūduvas**

ĮSPŪDINGAI PAMINĖTA KARIUOMENĖS ATKŪRIMO SUKAKTIS

Detroite buvo labai iškilmingai ir įspūdingai paminėta Lietuvos kariuomenės diena, 52 metų kariuomenės įsteigimo sukaktis. Šiame paminėjime, lapkričio 22 d., buvo iškilmingai pagerbti žuvę kovotojai dėl Lietuvos laisvės.

Paminėjimą suruošė LŠST Detroito jūros šaulių "Švyturio" kuopa, kuriai vadovauja labai energingas šaulys ltn. Mykolas Vitkus.

Iškilmės prasidėjo pamaldomis lietuvių parapijų bažnyčiose. Šv. Antano parapijos bažnyčia buvo pilnutėlė. Pamaldos prasidėjo 10:30 val. vėliavų įnešimu — Lietuvos Trispalvės, šauliškųjų, JAV-bių, karių ramovėnų, skautų ir kitų. Vėliavos buvo išrikiuotos prie altoriaus. Kun. K. Simaitis savo pamoksle prisiminė dėl Lietuvos laisvės paaukojusius savo gyvybes savanorius, šaulius — partizanus ir karius.

Lietuvos namuose iškilmės prasidėjo sudarant garbingų asmenų prezidiumą. Mjr. K. Daugvydas pakvietė į prezidiumą šiuos asmenis: gen. J. Černių, birutietę, garbės pirm., V. Černienę, šv. Antano parapijos kleboną kun. K. Simaitį, savanorių-kūrėjų skyr. pirm. Jurgį Mitkų, LŠST c.v. atstovą Jurgį Baublį, jūros šaulių "Švyturio" kuopos pirm. ltn. Mykolą Vitkų, St. Butkaus šaulių kp. pirm. ltn. Leonardą Šulcą, LB pirm. inž. Joną Gaižutį ir Lietuvos Žurnalistų s-gos pirm. V. Alantą.

Organizatorių vardu kalbėjo LŠST c.v. narys ltn. Jurgis Baublys. Jis pakvietė gen. J. Černių įteikti, apdovanotiems šauliams, Šaulių Žvaigždės ordiną ir medalius. Genrolas, buvęs Lietuvos ministeris pirm., įteikė ordinus šiems Stasio Butkaus ir jūros šaulių "Švyturio" kuopų šauliams: kuopos pirm. Mykolui Vitkui Šaulių Žvaigždės ordiną; medalius: J. Butkui, F. Blauzdžiui, Ant. Kriščiūnui, Step. Lungiui; šaulys Vitalis Šeputa apdovanotas už gerą šaudymą aukso žymeniu.

Š. Jurgis Baublys, atstovaudamas LŠST c.v. pirmininką (pirm. V. Tamošiūnas tuo laiku buvo iššvykęs į Torontą Šaulių s-gos organizaciniais reikalais.) tarė prasmingą žodį ir pasveikino apdovanotus.

"Geram Šauliui"auksinį medalį — žymenį š. Vitalis Šeputa laimėjo JAV ir Kanados sportinio šaudymo varžybose, iš 600 galimų taškų surinkęs 556 ir laimėjęs pirmą vietą.

Gen. Černius savo tartame žodyje trumpai prisiminė laisvą lietuvių tautos gyvenimą: "Anuomet Kariuomenės šventė būdavo švenčiama lapkri-

Programos dalyviai minėjime Bostone; iš k.: programos ved. J. Vizbaras, komp. J. Kačinskas, solistė J. Kriščiūnaitytė-Daugėlienė, sol. S. Liepas ir sk. pirm. B. Bajerčius. P. Plikšnio nuotr.

Iš k. sėdi: kpt. Jurgis Mitkus, kun. Kazimieras Simaitis, Veronika Černienė, LB Detroito apyl. pirm. inž. Jurgis Gaižutis ir Liet. žurnalistų s-gos c.v. pirm. Vyt. Alantas. Stovi: LšST c.v. narys Jurgis Baublys, j.š. švyturio kp. pirm. ir LšST c.v. jūros šaulių v. ltn. Mykolas Vitkus, j.š. kp. Stepas Lungis, j.š. kp. Antanas Kriščiūnas, Feliksas Blauzdys, gen. Jonas Černius (apdovanoja nusipelnusius žymenimis), Jonas Butkus, Vitalis Šeputa. Už jo matosi St. Butkaus kp. pirm. Leonardas Šulcas ir š. Ne'ė Urbšaitienė. Nuotr. Kaz. Sragausko

čio 23 d. — joje dalyvaudavo minių minios lietuvių; kariuomenė pasirodydavo įvairių ginklo rūšių paradais. Tauta buvo vieninga, laisva ir laiminga. Šiandien mes nimine ne vien karius, bet ir visus tuos, kurie už laisvą ir nepriklausomą Lietuvą atidavė savo gyvybes.

Prieš Sovietų Sąjungą mes apsiginti negalėjome, tačiau ateis laikas ir Lietuva vėl bus laisva; svarbu, kad lietuviai neišnyktų, ir norėtų būti laisvi ir turėti savo valstybę."

Toliau gen. J. Černius pabrėžė, "...mūsų tautą ir Lietuvos valstybę ištiko nelaimė ne dėl mūsų kaltės, bet dėl didelių valstybių nesąžiningumo, o ypač dėl Sovietijos plėšrumo ir žiaurumo. Taip pat tą nedalią paveikė kiti istoriniai įvykiai ir II Pas. karas. Juk nukentėjo, mažiau ar daugiau, žymiai didesnės ir galingesnės tautos. Turime siekti laisvės, užmiršti nesantaiką ir kaltinimus.

"Prieš II Pas. karą buvusios laisvos tautos, pasibaigus karui neišsilaisvino ir pateko Maskvos vergijai: Lenkija, Rumunija, Čekoslovakija ir kt. Štai Belgija, 10 milionų tauta irgi neatsilaikė vokiečių spaudimui ir buvo patekusi vergijon. Karaliaus įsakymu buvo sustabdytas pasipriešinimas. Buvo laimingesnių valstybių, pvz. Danija. Ji nekariavo, bet po karo tapo vėl laisva valstybė.

Štai, ir Prancūzijos revoliucija nebuvo švelnesnė negu rusų. Po 50 metų ir ji sušvelnėjo. Ateis laikas ir mūsų tauta gyvens ir kursis laisvų kaimynų tarpe savo vietoje. Manoma, jog iš rytų ir vakarų ateis prablaivėjimo šviesa. Lietuva bus laisva valstybė vėl, be to, Lietuvos teritorija padidės, kadangi artimiausi kaimynai patys norės jungtis su Lietuva ir gyventi bendrą gyvenimą." — Baigė Maironio žodžiais: "Pagimdys vargai galiūnus, ugnimi uždegs krūtines..."

Sugiedojus Lietuvos himną buvo baigta Lietuvos kariuomenės paminėjimo oficialioji — akademijos dalis. Sktn. Algirdo Vaitiekaičio diriguojamas jaunų skautukų orkestrėlis (11 berniukų) gražiai ir įspūdingai pagrojo keleta gražių lietuviškų melodijų bei dainų. "Miško Brolių" skautiškasis orkestrėlis vis labiau garsėja Detroite ir jo apylinkėse.

Po akademinės dalies moterys šaulės paruošė pietus ir pakvietė visus išalkusius svečius pasivaišinti, pasižmonėti. Pietų metu kalbėjo LŽS-gos c.v. pirm. V. Alantas.

Malonu prisiminti, kad jau kuris laikas Detroito šauliai mielai padeda ramovėnams užpildyti išretėjusias gretas. Visur, kur tik įmanoma, abi kuopos talkina, suruošia įvairius pagerbimus, pvz. kariams savanoriams, o ypač tame parengimų ir pagerbimų darbe uolus ir energingas yra "Švyturio" kuopos pirm. Mykolas Vitkus.

Visa Detroito visuomenė jaučia, kad vis labiau ir vis gražiau ir garsiau "pirmuoju smuiku" šioje apylinkėje ima groti šauliai: jie čia pasižymi kultūriniais darbais. Taip pat nuoširdžiai remia visus gerus lietuviškus laikraščius: Draugą, Dirvą, Darbininką, Naujienas ir kt. o ypač Karį, kurį žada užsiprenumeruoti visi šauliai.

V. Mingėla

KARIUOMENĖS ATKŪRIMAS PAMINĖTAS TORONTE
(Kanadoje)

Šventė pradėta 1970 m. lapkričio 22 d., sekmadienį 11 v. ryto, lietuvių parapijų bažnyčiose, pamaldomis su dienos reikšmei pritaikytais pamokslais. Be gausiai dalyvaujančių parapijiečių, organizuotai su vėliavomis, dalyvavo: sav.-kūrėjų Kar. Juozapavičiaus Toronto skyrius, svečiai St. Catharine ramovėnai, Hamiltono D.L.K. Algirdo š. kuopa, Toronto Vl. Pūtvio š. kuopa ir Toronto skautų "Šatrijos" ir "Rambyno" tuntai.

4 v.v. Prisikėlimo parapijos salėje, gausiai susirinkus Toronto lietuvių visuomenei, iškilmingą minėjimą atidarė Pūtvio šaulių kuopos pirm. St. Jokubaitis. Įnešus organizacijų vėliavas, maldą už žuvusius dėl Lietuvos laisvės sukalbėjo Prisikėlimo parap. klebonas tėvas Placidas, OFM. Sveikino Lietuvos gen. konsulas Kanadai dr. J. Žmuidzinas ir ŠST c.v. pirm. V. Tamošiūnas. Paskaitą "Lietuvos kariuomenės dalyvavimas II Pasauliniame kare" skaitė svečias iš Detroito gen. štabo plk. J. Šepetys.

Išnešus vėliavas, po pertraukos įvyko meninė dalis, kurią išpildė viešnios iš Detroito: pianistė B. Ūsaitė, sol. I. Vizbaraitė, pianinu palydima V. Bliūdžiutės.

Skautės, publikai plojant už gražiai atliktą programą, viešnias apdovanojo gėlių puokštėmis.

Pabaigai, Toronto skautų "Šatrijos" ir "Rambyno" tuntų muzikinis skudučių, birbynių ir kanklių vienetas, va-

dovaujant s. Ž. Šilinskaitės ir s. G. Kalinausko, gražiai išpildė 6 liaudies dainelės.

Tenka pažymėti, kad minėjimo eigoje, gausiai plojant susirinkusiems, sesės šaulės minėjime dalyvaujantiems Vyčio Kryžiaus kavalieriams ir sav.-kūrėjams prisegė po gėlę.

Užbaigiamąjį žodį tarė LB Toronto apylinkės pirm. V. Skrinskas, padėkodamas visiems, bet kuo prisidėjusiems prie sėkmingo minėjimo ir visuomenei — už gausų atsilankymą. Minėjimas buvo baigtas Tautos himnu.

Pamaldų metu, klebonams leidus, lietuvių parapijų bažnyčiose, savanoriai-kūrėjai rinko aukas Laisvės kovų invalidams ir pagalbos reikalingiems sav.-kūrėjams paremti. Surinkta — Prisikėlimo parap. $181.18, Šv. Jono Kr. parap. $134.17 ir evangelikų liuteronų Išganytojo parap. $30.58. Viso — $345.93. P. G.

Organizacijų vėliavos dalyvavę minėjime Toronte, 1970 m. lapkričio 22 d.
St. Dabkaus nuotr.

Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijai sustabdžius veiklą

O. ŽADVYDAS

Nepriklausomoje Lietuvoje karo invalidų globa rūpinosi valdžia ir visuomenė. Vieni iš jų buvo nustoję sveikatos Lietuvos laisvės kovose, kiti gi, I-me Pasauliniame kare, rusų kariuomenėje. Pradžioje, karo invalidų buvo 1048. Lietuvos laisvės kovų 288 (karininkų ir kareivių) ir rusų kariuomenės — 760 (karininkų ir kareivių).

Karo invalidai gaudavo pensijas ir reikale, pašalpas. Be to, juos globojo labdaros organizacijos. Didelę svarbą turėjo 1924 m. sudarytas Karo Invalidams Šelpti komitetas, kuriam visą laiką vadovavo gen. V. Nagevičius. Komiteto tikslas — teikti pagalbą karo invadidams ir jų šeimoms. Komitetas buvo Krašto Apsaugos ministerio žinioje. Karo invalidams buvo skiriamos piniginės pašalpos, apranga, darbo įrankiai. Duodavo paskolas. Kaune pastatė invalidų namus, kuriuose įrengė invalidų bendrabutį, siuvyklą, graverių, ženklų, kepurių ir kt. dirbtuves. Galinčius dirbti mokė amato savo įmonėse. Komitetas rūpinosi ir kultūriniais invalidų reikalais. Invalidams pastatė sanatoriją Palangoje.

Karo invalidai veikė organizuotai. 1923 m. balandžio 23 d., Kaune įsisteigė Lietuvos Karo Invalidų Vyčių brolija. Jos vardas 1934 m. pakeistas į Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų draugija. Draugijos nariais galėjo būti tik Lietuvos laisvės kovų kariai, nustoję darbingumo dėl sunkių sužeidimų bei ligų. Draugijos tikslas: budėti Lietuvos nepriklausomybės sargyboje, priminti tautai laisvės kovas, prižiūrėti žuvusių karių kapus, eiti garbės sargybą prie žuvusiųjų paminklo Karo muzėjaus sodelyje ir rūpintis savo narių gerove. 1934 m. d-ja turėjo 160 narių.

Be minėtos draugijos, 1923 m. gruodžio 9 d., Kaune įsisteigė Lietuvos Karo Invalidų sąjunga. Į Sąjungą buvo priimami karo invalidai: Lietuvos piliečiai, netekę sveikatos einant tarnybą Lietuvos kariuomenėje, Lietuvos šauliai, partizanai, netekę sveikatos eidami karo tarnybą, I-me Pasauliniame kare tapę karo invalidais ir gavę Lietuvos pilietybę, svetimų valstybių piliečiai, kurie ginklu ar kitu būdu buvo prisidėję prie Lietuvos laisvės kovų. Sąjunga rūpinosi invalidų gyvenimo pagerinimu. Lietuvos laisvės kovų invalidai buvo visuomenės gerbiami ir globojami. Tačiau bolševikams okupavus Lietuvą, invalidų organizacijos buvo panaikintos, globa nutraukta. Nuo to laiko kiekvienas karo invalidas turėjo rūpintis savimi.

1941 m. kilus vokiečių - rusų karui ir bolševikus išvijus iš Lietuvos, Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų draugija buvo atgaivinta. Frontui priartėjus, dalis invalidų pasitraukė į Vakarus. 1946 m. Wiesbadene, Vokietijoje d-ja buvo atkurta, o 1951 m. d-jos centras sudarytas Filadelfijoje, JAV.

Mūsų karo invalidai pateko į sunkias gyvenimo sąlygas. Jie susiburti į vieną vietą nebegalėjo, likimas lėmė gyventi ten, kur sąlygos leido. Vienintėlė jiems pašalpa — visuomenės aukos. Eilę metų Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukakties minėjimų metu ramovėnai, šauliai, birutininkės rinkdavo aukas ir tiesioginiai siųsdavo Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų draugijos pirmininkui. Jau buvo virtę papročiu: pagerbti žuvusius, Vyčio Kryžiaus kavalierius, savanorius - kūrėjus ir auka paremti laisvės kovų invalidus.

Deja, praėjusių metų "Kario" nr. 8 paskelbta, kad Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų draugija sustabdė savo veiklą ir dėkoja ligšioliniams invalidų rėmėjams.

Ar gi visi laisvės kovų invalidai išmirė? Ar jiems nebereikalinga auka, pagerėjus ekonominėms gyvenimo sąlygoms? Netikėtina! Dėl kurių priežasčių nutraukta d-jos veikla, nepaskelbta. Be to, paskelbta jau Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo išvakarėse, kai jau buvo suorganizuotas aukų rinkimas. Prie Tyliojo vandenyno pakrantės, Angelų mieste, ramovėnai, šauliai ir birutininkės, senu įpratimu rinko aukas. Kai nebeveikia LLKI draugija, tad kam ir kur siųsti surinktas aukas?

Decentralizuotas aukų skirstymas netikslus. Reikalingas centro organas, kuris skirstytų aukas reikalingiems pašalpos. Tačiau, šiuo metu tokio centrinio organo neturime. Šiam tikslui steigti komiteto nebūtų prasminga, nes turime organizacijų, iš kurių viena galėtų rūpintis laisvės kovų invalidų šalpa. Pvz., LVS "Ramovė", Kng. Birutės KŠM draugija, LŠST. Minėtų organizacijų Centro valdybos turėtų šiuo reikalu pareikšti savo nuomonę.

A.a. diplomuotas teisininkas
ANTANAS JASINSKAS

Antanas Jasinskas mirė rugsėjo iš 27 į 28 naktį Schwetzingene. Pirmadienį rytą rastas negyvas savo kambary — sustojo plakusi širdis.

Buvo gimęs 1906 m. sausio 14 Voniškių kaime, Plokščių valsč., Šakių apskr. Jurbarke baigė pradžios mokyklą ir "Saulės" gimnazijos 4 klases. Brandos atestatą įsigijo egzaminų komisijoje prie Švietimo ministerijos. Baigė Karo mokyklos ats. karininkų laidą. Tarnavo policijoje, teisme, antstoliu Grinkiškyje ir Rietave, studijavo teisę.

Per pirmąją sovietų okupaciją, 1940 m. gruodžio 31 d. buvo iš tarnybos atleistas. Milicija jieškojo suimti, bet velioniui su gausia šeima (žmona ir 4 vaikais) pasisekė išsislapstyti iki sovietų - vokiečių karo pradžios. Vokiečių okupacijos metu buvo Zarasų notaras. 1942 m. įsigijo teisių fakulteto diplomą ir diplomuoto teisininko vardą. Į Vokietiją atvyko 1944. Karui pasibaigus, advokatavo Detmolde prie anglų kariuomenės teismo. Iki pat mirties buvo Lietuvių teisininkų užsieny draugijos nariu.

Parašė ir išleido gausiai iliustruotą dokumentacijos knygutę "Raudonoji žvaigždė", apie bolševikų terorą 1940-41 m. Lietuvoje. Buvo vaikų laikraštėlio "Saulutė" redakcijos narys.

Nuo 1956 m. pradžios tarnavo lietuvių inžinerijos darbo kuopoje Schwetzingene. Ruošėsi po poros mėnesių išeiti į pensiją.

Priklausė Vokietijos lietuvių bendruomenei, buvo jos Garbės teismo narys.

Palaidotas spalio 1 d. Schwetzingeno kapinėse. Laidojimo apeigas atliko lietuvių inžinerijos kuopos kapelionas kun. Br. Liubinas. Kuopos salėje, kurioje yra įrengtas altorius, buvo atlaikytos gedulingos mišios, į kurias susirinko gausus būrys kuopos vyrų. Per pamaldas jie giedojo lietuviškas religines giesmes. Prie kapo kun. Br. Liubinas pasakė pamokslą.

8591 Schwetzingeno lietuvių inžinerijos kuopos vadas ir Vokietijos lietuvių bendruomenės pirmininkas mjr. J. K. Valiūnas savo žodyje nurodė, jog kuopa priėmė velionį 1956 m. kaip dorą tautietį. Per 14 metų jis vadovybės viltis pateisino.

Antanas Jasinskas nebuvo užsidaręs savo asmeniniame kiaute, bet aktyviai reiškėsi visuomeninėje veikloje — buvo veiklus bendruomenininkas ir šachmatininkas. Jo gedi lietuvių kuopa, Bendruomenė, ir Schwetzingeno vokiečių šachmatų klubas.

Kairėje — Antanas Jasinskas šaudymo pratimuose Schwetzingeno lietuvių kp. šaudykloje.

VLB Garbės teismo pirmininkas dipl. teis. J. Lukošius iškėlė ypač vieną velionio dorybę — teisingumą, kuris buvo pagrindinė jo būdo savybė. Dėl jos Jasinskas buvo renkamas į Vokietijos lietuvių bendruomenės Garbės teismą. Jis mirė būdamas jo nariu.

Spręsdamas bylas Garbės teisme, velionis labai kruopščiai jas nagrinėjo. Jam buvo svetimas bet kuris šališkumas ar partiškumas. Sprendimus darė vadovaudamasis tik savo sąžine.

Atsisveikinimo žodį vokiečių kalba tarė Schwetzingeno šachmatų klubo vicepirm. dr. rer. pol. Baehrle. Jis užtikrino, kad Jasinskas šachmatų klube buvo vertinamas kaip geras žaidėjas ir mielas žmogus.

Į laidotuves susirinko per 100 žmonių, daugiausia lietuvių, bet netrūko ir svetimtaučių, kurių tarpe matėsi Bundesgerichtshofo teisėjas dr. Robert Herr, atvykęs iš Karlsruhės, 549 inžinerijos bataliono vadas plk. ltn. Nowicki, 8592 vokiečių inžinerijos kuopos vadas mjr. Heyne ir kiti. Darmstadto 2040 LS lietuvių kuopai atstovavo Alf. Mažeika.

Vainikus ant kapo padėjo Vokietijos lietuvių bendruomenės valdyba, 8591 (Schwetzingeno lietuvių), 8592 (Schwetzingeno vokiečių), 8593 (Kaiserslauterno lietuvių) ir 2040 (Darmstadto lietuvių) inžinerijos bei sargybų kuopos, Schwetzingeno šachmatų klubas ir kit.

Mirus Vokietijoje dipl. teis.
ANTANUI JASINSKUI,
nuoširdžiai užjaučiame jo brolį Joną Jasinską ir artimuosius.

Marina ir Zigmas Raulinaičiai

Mūsų nuoširdi užuojauta
inž. Jurgiui ir Feliksui Zabelskiams,
mirus jų mylimai motinai.

Marina ir Zigmas Raulinaičiai

Kaina 2 c—a

DARBŠČIOS BIRUTIETĖS

Šiais metais L. D. Kunigaikštienės Birutės d-jos Čikagos skyriui sueina 20 metų nuo įsisteigimo Amerikoje. Ilgą laiką ši draugija veikė Lietuvoje. Jos narės yra labai daug nudirbusios laisvės metais, o čia, savo naudingais darbais pasiekė daug gerų rezultatų. Nesenai birutietės įteikė Čikagos universiteto Lituanistikos skyriui "Lithuanian Encyclopedia" — anglų kalboje. Birutietės šelpia varge patekusius karius ir padeda Ramovės veikloje. Aštuonerius metus d-jai pirmininkavo Sofija Oželienė, vėliau p. Tumienė, o dabar jau kelius metus — p. Babickienė. Valdybon dar įeina Andriušaitienė, Jautokienė, Kulikauskienė ir Dainauskienė. Šios birutietės surengė ir metinį savo parengimą.

Lapkričio mėn. 21 d. Jaunimo Centro didžioji salė prisipildė ramovėnų, birutiečių ir svečių Nuotaika buvo pakili, naujai sukurtas A. Stelmoko orkestras grojo lietuviškus ir kitokius šokius. Jiems nutilus, atsidarė scena; be jokių programos pranešėjų, išeina J. Puodžiūno baleto studijos mergaitės ir pradeda vientisinį pastatymą "Pasimatymas". Išpildė pats mokytojas J. Puodžiūnas, Karosaitė, Velbasis ir visa eilė jaunų lietuvaičių. Kūrinys lydimas lietuviškų motyvų muzikos. Išpildymas toks mielas ir nuoširdus, nes viskas lietuviška. Publika ilgai plojo. Draugijos vardu studijai įteiktas vainikas ir rožių puokštė Karosaitei.

Toliau, be jokių kalbų, padėkų ar įvadų, prasideda vakarienė. Lūžo stalai nuo daug skanaus maisto, kurį turėjo pasiimti patys svečiai, — jokių patarnautojų nebuvo. O dovanų laimėjimų, taip pat, buvo keli stalai apkrauti. Prie šio darbo smarkiai sukosi organizatorė ir draugijos kasininkė Jautokienė, velionies Pov. Žilio žmona ir gal vienintelė mergaitė, Rasa Valantinaitė. Svečiai išsinešė daugybę laimėtų dovanų. Ypatingai gražią dovaną pati padarė p. Gruzdinskienė, — jos vaza iškilmingai puošė stalą. Kitos dovanos buvo surinktos iš prekybininkų.

Vakaras laikomas pasisekusiu, nors turėta ir išlaidų: už salę, orkestrą, talentus ir kt. Džiugu, kad lietuviškoji visuomenė birutininkių darbus remia, nes jos uždirbtų centų neiššvaisto, o skiria kur labiausiai jie reikalingi. Pasikalbėjus su p. Oželiene, patirta, kad draugijoj mažai matosi jaunų moterų, veik visos jau pensijos metų sulaukusios. O vertėtų, kad įsijungtų jaunesnių; negi su šios kartos išnykimu turės kartu užsidaryti ir Birutininkių draugija.

Bal. Brazdžionis

KELIOS PASTABOS

"Kario" nr. 8 ramovėnų veiklos puslapyje įdėtos trys korespondencijos, po kiekviena pasirašyta slapyvardžiais. Jas parašė tas pats korespondentas. Noriu pareikšti, kad kai kurias sugestijas nereikėjo kelti aikštėn. Sakysim, "Kario" žurnalo kavutės reikalu. Jau per daugelį metų ramovėnai ir birutietės tas kavutes, be didelių išlaidų, surengia ir jos atneša virš 700 dolerių pelno. Korespondentas siūlo ką nors kultūrinei programai duoti. Tačiau tas, juk, susiriša su išlaidomis, juk solisto ar kito kokio menininko nepasamdysim už kelius dolerius, šimtais reikia mokėti. Klausimas, ar žmonių daugiau ateis, kai Čikagoje ir taip pilna tų koncertų, jau jie net pabodę, o čia, "Kario" kavutėj, visi sau linksmai popietų praleidžia, ir centelius sudeda, neišleisdami jų kitur.

"Menkėjam" korespondencijoje labai užgauna kad is mane, nes aš beveik tik vienas puskarininkis skyriuje. Kartais dar pasimaišo psk. St. Juškėnas (susirinkimuose, kiti visi karininko laipsnyje). Jei ne mano brolis, kuris prirašė prie Ramovės, nuo pat skyriaus įsisteigimo, tai būčiau nedrįsęs įstoti į narius. Blogybė buvo padaryta kuriant **"Ramovę"**, todėl ir dar dabar buvę Lietuvos kariuomenėje eiliniai ar psk., ar partizanai į "Ramovę" nestoja. Mes neprivalome "Romovėje" laipsniuotis, tik veikime. O, dirbti reikia kolegiškai ir pamiršti, kas buvome, o žiūrėti, ką dabar nuveikiame.

Bal. Brazdžionis

(Ir eilinio ir puskarininkio laipsniai yra įgijami už gerą tarnybą, o pastarasis— dar ir už specialų karinį išsimokslinimą, taigi, kodėl turėtų būti užgaulu pavadintam eiliniu, ar puskarininkiu? Red.).

Nuo bolševikų valdžios įvedimo iki 1954 metų Rusijoje buvo sušaudyti:

1. 1936 m. iš 11 ministerių kabineto narių — 9.
2. Iš centrinio vykdomojo komiteto 7 pirmininkų — 5.
3. Iš komunistų partijos centrinio biuro 53 sekretorių — 43.
4. 15 iš 27, kurie parašė 1936 m. Sovietų konstituciją.
5. 70 iš 80 sovietų karinės tarybos narių.
6. Nuo 1917 m., iš kiekvienų 5 maršalų — 3 sušaudyti kaip šnipai ar išdavikai.
7. Visi Lenino pirmojo politbiuro nariai, išskyrus Josifą Staliną.

AUKOJO KARIUI:

(Spalis, lapkritys, gruodis, 1970)

$668.36:
LVS "Ramovė" Chicagos sk.

v120.50:
LVS "Ramovė" Philadelphia sk.

$108.00:
LVS "Ramovė" Cleveland sk.

$50.00:
LVS "Ramovė" Waterbury sk.

$30.00:
LVS "Ramovė" Omaha sk.

$20.00:
Gulbinas P., Toronto, Canada
Išganaitis Vl., Chicago, Ill.

$15.00: (Šaulė Tremtyje paremti)
Baukys M., Detroit, Mich.
Butkus J., Detroit, Mich.
Kaunelis Ig., Detroit, Mich.
Lesčinskas Jz., Detroit, Mich.
Mikulionis J., Detroit, Mich.
Sirtautas Vl., Detroit, Mich.

$12.00:
LŠST Vytauto Didž. kp., Chicago, Ill.

$10.00:
LŠST Pūtvio šaulių kp., Toronto, Can.
Jankūnas K., Lodi, N.J.
Juodis J., Brooklyn, N.Y.
Karosas Pov., New Britain, Conn.
Puzinas J., Philadelphia, Pa.
Šaudzis Liucija, Philadelphia, Pa.

$9.00:
Dambrauskas M., Phoenix, Ariz.

$8.00:
Drabišius P., Cleveland, Ohio

$7.00:
Balanda Ged., Detroit, Mich.
Mikoliūnas A., Cleveland, Ohio
Numgaudas V., Chicago, Ill.

$6.00:
Norkus P., Hartford, Conn.

$5.00:
Bernotas A., Waterbury, Conn.
Biveinis Vl., Waramanga, Australia
Smelstorius M., Euclid, Ohio
Švedas J., Elizabeth, N.J.
Vitkus M., Detroit, Mich.
Žiukas J., Sudbury, Canada

$4.00:
Daugvydas K., Detroit, Mich.
Pundzevičius St., Great Neck, N.Y.
Šarūnas Ona, Hamilton, Canada
Tiškevičius St., Chicago, Ill.

(perkelta į virš. 4 psl.)

Times Square, New Yorke, protesto demonstracijos dėl Simo Kudirkos išdavimo rusams metu Aldona Klivečkienė dalina atsišaukimus praeinantiems miestiečiams. L. Tamošaičio nuotr.

(atkelta iš viršelių 3 psl.)

$3.50:

Kelmelis A., Toronto, Canada

$3.00:

Babickas Pov., Worcester, Mass.
Baipšys St., Beverly Shores, Ind.
Bočiūnas F., Hartford, Conn.
Bliumas P., Dorchester, Mass.
Dapkus J., Hartford, Conn.
Gaušas J. P., Chicago, Ill.
Grigaravičius St., Chicago, Ill.
Gudaitis K., Warren, Ill.
Juška Br., Kenosha, Wis.
Lukoševičius St., Chicago, Ill.
Pakalnis M., W. Union, Ohio
Remeikis J., Sudbury, Canada
Skardis J., S.S. Marie, Canada
Stankauskas V., Cleveland, Ohio
Stapulionis A., Dorchester, Mass.
Šepetys J., Detroit, Mich.
Tyla Pov., Foxboro, Mass.
Vilėniškis Aug., Richmond Hill, N.Y.
Zubrickienė M., Detroit, Mich.

$2.50:

Cicėnas Kar., Hot Springs, Ark.

$2.00:

Astrauskas J., Toronto, Canada
Balbatas J., Cleveland, Ohio
Būdas St., Lemont, Ill.
Butėnas Jz., Chicago, Ill.
Duda R., Baltimore, Md.
Gelažius P., Boston, Mass.
Jonaitis A. V., Cleveland, Ohio
Kenstavičius A., Boston Bar, Canada
Kudžma Vyt., Montreal, Canada
Mikolaitis J., Westwood, N.J.
Nemanius Al., Chicago, Ill.
Noakas E., Ozone Park, N.Y.
Pabrėža L., Chicago, Ill.
Pečkaitis J., Gary, Ind.
Pempė F., Philadelphia, Pa.
Petrauskas A., Dearborn, Mich.
Petrauskas Kst., Chicago, Ill.
Petrelis Cl., Cambridge, Mass.
Ramonas K., Chicago, Ill.
Rumša Z., Chicago, Ill.
Skardis J., S.S. Marie, Canada
Tautvilas N., Washington, DC
Totilas Pr., Omaha, Nebr.
Valiuškis A., Worcester, Mass.
Vitkus A., Harrison, N.J.

$1.00:

Juodis Marc., Hamilton, Canada
Juras St., Chicago, Ill.
Kanopa Pov., Hamilton, Canada
Mikeliunas D., Michigan City, Ind.
Saladžius Bronė, Rochester, N.Y.
Šarūnas Ona, Hamilton, Canada
Šukaitis A., Hamilton, Canada

Vasikauskas Vl., Richmond Hill, N.Y. P. Gulbinas aukojo mjr. St. Baltimo ir mjr. J. Saukos atminimui pagerbti.
Vl. Išganaitis aukojo "T.T." paremti.

"KARYS" širdingai dėkoja aukotojams.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.